ARGEȘ

Revistă de cultură fondată în 1966 ● Serie nouă

■ Anul XIV (XLIX) ■ Nr. 4 (382) ■ Aprilie 2014 ■ 4 lei ■

MIRCEA HANDOCA

Mircea Eliade şi muzica

p. 16-17

FABERGÉ - Ou monogramă cu însemnele Casei Imperiale Ruse

Editori: **Consiliul Local Pitești, Primăria Municipiului Pitești și Centrul Cultural Pitești**

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Momente şi schiţe din actualitatea literară

Băieţii ar fi vrut să mai povestim în

Faţa noastră râdea oricum boala sau moartea

Să căutăm acele ţinuturi înalte unde aerul e tare

Şi se trage dintr-odată în piept.

Aş fi putut fi cu ei în seara asta.

ANDREI BODIU

■ Gabriel Chifu – poetul, prozatorul, vicepreşdintele USR implicat peste poate în salvarea USR - a împlinit luna trecută rotunda vârstă de 60 de ani; incredibil!, cum e pentru mai toţi scriitorii care ajung sexagenari. Este sărbătorit decent, cu evocări în *România Literară* nr. 12/21 martie 2014, în trei pagini de revistă, de Nicolae Manolescu, Marina Constantinescu, Gabriel Dimisianu (cică „Au mai păţit-o şi alţii!", adică împlinirea asta de vârstă de 60), Sorin Lavric, Irina Petraş, Adrian Popescu, Nicolae Prelipceanu, Simona Vasilache. Ca un bonus, directorul adjunct al *României Literare* se sărbătoreşte şi prin numărul de excepţie al revistei pe care o conduce, printre altele având şi cunoscuta nuvelă *Uimitoarea după-amiază a lui Baltazar* de Gabriel Garcia Marquez, precum şi un excepţional fragment din romanul *Copilăria lui Isus* de J. M. Cotzee, în traducerea Irinei Horea.

■ Care este situaţia celei mai tinere poezii din România? Printre altele, aflăm din *Familia*, nr. 2(579)/februarie 2014, de un grup poetic din Bistriţa, un grup cu …program: „Grupul SubNord a apărut la începutul lui martie 2013. De atunci ne întâlnim în fiecare săptămână, joia, de la 17, intr-o sală a Centrului Judeţean pentru Cultură Bistriţa-Năsăud. Dacă eşti în SubNord ...1. Trebuie să-ţi placă zacusca. 2. Trebuie să te doară ceva. 3. Trebuie să bei cafea. 4. Ne vezi cel puţin o dată pe săptămână. 5. Ai cartierul general în ClassCafe, la masa cu doamna dezbrăcată. 6. Trebuie să fii îndrăgostit/ă de un/o poet/ă (John, Ana, Marin, Claudiu, Chivu etc.) 7. Trebuie să-ţi placă Ada Milea. 8. Zici SubNord, nu „creative". 9. Trebuie să mergi la „Poezia e la Bistriţa". 10. Trebuie să scrii". Poeţii prezenţi aici au între 16 şi 19 ani. Şi ce aflăm de la ei? De pildă că: „în lidl la raionul cu lactate ne îngheaţă părul/şi ne muşcăm buzele./de când te-ai angajat ca paznic de maşini/spăl perdelele de la bucătărie/să scap de fumul tău de ţigară./după o săptămână/ai început să saluţi câinele cu hola ./şi vrei să pleci în Spania./nu uita/Când lunetiştii se întorc acasă/nevestele lor sunt date dispărute". (Anamaria Clujan). Sau că: „mă cheamă alexandra./trebuie doar să stau la/ geam şi să urmăresc iepurii./nu trebuie să mă bucur la comandă/nici să aşez merele în lădiţă/sau să curăţ zăpada de pe pervaz./până o să se termine, am timp destul./dacă mă apuc să-l citesc pe salinger,/îl citesc pe salinger până la capăt./dacă încep să cresc papagali,/nu mă las până nu umplu casa cu papagali./mă cheamă alexandra/ şi trebuie să stau la geam şi să urmăresc iepurii". Iar poeta se numeşte chiar Alexandra Turcu. Din tot grupul/grupajul din *Familia*, am reţinut prospeţimea poeziei elevilor şi nonşalanţa şi puritatea. E un semn că poezia românească are viitor.

■ Poetul Andrei Bodiu ne-a părăsit pe 3 aprilie, cam cu o lună înainte de a împlini 49 de ani. Aşa, pe neaşteptate, aşa l-a luat doamna aceea, tânăr şi în plină forţă de creaţie, ca să ne năucească. Reproducem un poem semnat Andrei Bodiu, dedicat grupului nouăzecist de la Braşov căruia îi aparţinea:

"Băieţii ar fi vrut să mai povestim în
Faţa noastră râdea oricum boala sau moartea
Să căutăm acele ţinuturi înalte unde aerul e tare
Şi se trage dintr-odată în piept.

Aş fi putut fi cu ei în seara asta.

Ne-am fi ţinut unul într-altul cu credinţa
Pătimaşă că totul întotdeauna rămâne de povestit.

Aş fi putut fi cu ei în seara asta.

Aş fi auzit glasul sonor al lui Sandu suprapus
pe tonalităţile dure ale
lui Oprea peste tonul înalt al lui Caius
peste glasul molcom al lui Virgil cu
Contrapuncturile lui Adrian."

■ Un poet român contemporan, V. P., într-un volum relativ recent, ţine să aducă un omagiu liric femeii sau, mă rog, unei proeminenţe a acesteia, dar metaforita lui cronică îi joacă ceva feste. Iată poemul: „Fundul femeii?//o vioară celestă/despletită de cuvinte//la care a cântat cândva/şi mai cântă şi azi//Dumnezeu…" Hm! Deci, de asta a creat de fapt Dumnezeu pe Eva, să cânte la fundul ei – Doamne iartă-mă! -, ci nu doar ca să nu fie singur plictisitul Adam! **(DAD)**

Mircea Eliade şi mitul eternei reîntoarceri

actualitate

Ajuns la cea de a VII-a ediţie, Simpozionul *Mircea Eliade şi mitul eternei reîntoarceri* s-a desfăşurat pe final de martie şi a adus la Piteşti şi oaspeţi din ţară. Lucrările simpozionului au fost deschise de poeta Mona Vâlceanu, preşedinta Fundaţiei Culturale *Prietenii lui Eliade* (*Ce se întâmplă cu moştenirea Eliade?*); au susţinut comunicări Aureliu Goci, Geo Stroe, Claudia Voiculescu, Corin Bianu, Allora Albulescu-Şerp, Tatiana Nica, Cornelia Ghinea, Maria Crăciun. Domnul Valeriu Râpeanu, care nu a putut fi prezent, a trimis o comunicare despre întâlnirea cu Mircea Eliade din ianuraie 1968 (prezentată de Gabriela Georgescu).

Evenimentul a fost organizat de Asociaţia Culturală *Prietenii lui Eliade*, Biblioteca Judeţeană Argeş *Dinicu Golescu* şi Centrul Cultural Piteşti.

Dezbaterile simpozionului au avut loc în a doua parte a zilei la Conacul Istrate Micescu de la Mărăcineni-Argeş. **(S.F.)**

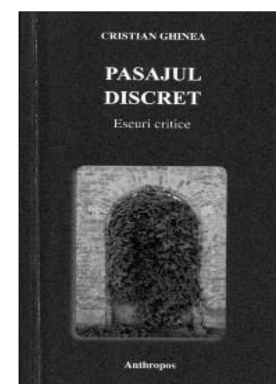
Carte nouă

AURELIA CORBEANU – *FĂRÂME DE GÂNDURI* (Editura *Arefeana*, Bucureşti – 2013)

Sub titlul acesta de volum de aforisme, Aurelia Corbeanu publică de fapt unul de tablete cu morala la urmă şi de poeme în proză. Cele parabolice sunt corect scrise, moralizatoare şi explicite. Preferăm pe cele în linia absurdului, autoarea fiind născută în acelaşi oraş cu Urmuz, şi deci, peste ani,…absurdul apă nu se face. Cităm această *Curiozitate*: „În mijlocul străzii, o pisică taie, cu un ferăstrău, calea maşinilor. Acestea se opresc şi, luând în mână când un ochi, când pe celălalt, încearcă să înţeleagă de ce pisica manevrează ferăstrăul cu coada, când e clar ca lumina semaforului că e un ferăstrău de mână şi de ce şi-a pus deasupra capului o mânătarcă, dacă mazărea rumeguşului alunecă pe asfalt, iar o bătrână o culege pentru salată boeuf. Un profesor priveşte de la etajul patru şi nu înţelege dacă propoziţia are predicat verbal sau predicat nominal". Cititorul din mine visează să citească un volum cu toate piesele pe linia aceasta.

CRISTIAN GHINEA – *PASAJUL DISCRET* – eseuri critice, cu o postfaţă de Constantin Buiciuc (Editura *Anthropos*)

După o notă a autorului, volumul cuprinde eseuri critice, dar şi recenzii şi cronici, de fapt, publicate iniţial în revistele *Orizont, Orient latin, Paralela 45, Ulysse, Banat, Redeşteptarea, Reflex, Cafeneaua literară, Oglinda literară, Hyperion, Naţiunea*…Sunt vizaţi în primul rând autorii bănăţeni din motivul simplu că e mai aproape cămaşa decât haina, dar probabil şi din pricini de difuzare a cărţii în zilele noastre. Aşadar, predomină eseurile despre Cornel Ungureanu, Paul Eugen Banciu, Mircea Mihăieş, Livius Petru Borcea, Constantin Buiciuc, Robert Şerban, Elvis Dobrescu, Viorel Marineasa… La aceştia se adaugă autori importanţi din ţară, de la Varujan Vosganian la Dan Puric. Cum Cristian Ghinea este deopotrivă prozator, gazetar de presă scrisă şi audio-video, dar şi critic, eseurile au mobilitate intelectuală, oralitate şi scriere vioaie.

SIMONA DUMITRACHE – *VIZIUNI MUTE* (*Palimpsest*, Bucureşti, 2013), cu o prefaţă de Paul Aretzu

Volum de debut al unei tinere poete care a publicat poezie în mai multe reviste din ţară (printre care şi *Argeş*, publicată aici ca premianta revistei la un concurs). Încercând permanent să ajungă la esenţe, scriind cu economie de mijloace stilistice, poeta găseşte mereu linia medie, a echilibrului dintre raţiune şi senzualitate: „se întinde dorinţa/ca un şarpe/trezit la viaţă/dintr-un vis adânc//ţinând în braţe/gleznele şi tâmpla sfârşitului//în aşternutul nopţii/pândind în fiecare clipă/ispita". Simona mizează pe sintagme oximoronice (una este chiar titlul volumului) sau stranii:"avangardă târzie" sau „cuvânt cromatic" sau „vină albastră". Pe bună dreptate, poetul şi eseistul Paul Aretzu remarcă drept principalele trăsături ale liricii Simonei Dumitrache „consistenţa, eleganţa stilistică, rigoarea formală". E un debut poetic remarcabil. **(DAD)**

Gheorghe Grigurcu

Între bine si rău

Dumitru Augustin Doman: *Vreţi să evocaţi deceniul petrecut în redacţia revistei* ***Familia?*** *În ce împrejurări aţi ajuns în colectivul celei de-a V-a serii a revistei orădene? Ştiu că e dureros, dar e bine de ştiut şi în ce împrejurări aţi părăsit redacţia, ca şi oraşul. Cu cine eraţi prieten dintre membrii redacţiei şi dintre colaboratori? Cum se desfăşura activitatea la revistă în acei ani cum (nu) se evita cenzura, cum (nu) se făceau compromisurile?*

Aşa cum vă spuneam data trecută, după terminarea facultăţii nu am izbutit a intra în "cîmpul muncii". Am şomat o bucată de timp, devenind astfel un… "ilegalist", deoarece şomajul nu era recunoscut în obştea socialistă. Au urmat "cei şapte ani răi" din viaţa mea, chiar şapte în cap, în care mi-am dat seama cît de naivă era încredinţarea că, învăţînd bine, ţi se vor "deschide toate porţile". Prima slujbă la care am avut acces: cea de secretar al Societăţii de ştiinţe istorice şi filologice, la Oradea. Titulatură arătos-pedantă, sub care am îndeplinit nu mai mult decît atribuţiile unui curier. Trebuia să duc corespondenţa la poştă, să convoc şedinţele profesorilor care alcătuiau Societatea cu pricina şi mai cu seamă să strîng cotizaţiile, colindînd cancelariile şcolilor în pauzele dintre ore. Întîlnindu-l cu un asemenea agreabil prilej pe fostul meu diriginte, acesta nu s-a abţinut să mă apostrofeze: "Vai de capul tău! Ce-ai vrut să ajungi şi uite ce-ai ajuns!". Mă bucuram la Societate de o jumătate de normă. Când funcţiei i s-a atribuit o normă întreagă, ea mi-a fost deîndată suflată de către un profesor de română, întreprinzător foarte, care mai cumula vreo două norme (pe atunci se admitea). În continuare, am devenit dascăl la o Şcoală de ucenici-vînzători pentru comerţul sătesc, plătit cu ora. Va să zică fără o încadrare, ci nevoit a mă căciuli trimestrial la Secţia de învăţămînt pentru a mi se prelungi provizoratul. Ulterior am mai funcţionat şi la alte cîteva instituţii de învăţămînt orădene, opărit de relaţiile cu elevi care, în imensa lor majoritate, n-aveau niciun chef de literatură, împletind astfel lehamitea lor cu lehamitea mea. Deoarece existau în acel moment cam de zece ori mai mulţi elevi de liceu, intraţi la grămadă, faţă de perioada nu prea îndepărtată cînd urmam eu liceul. O inflaţie explicabilă prin dorinţa unei "intelectualizări" de faţadă. Un snobism al societăţii socialiste ce se proclama "multilateral dezvoltată". Mă întrebam cu spaimă dacă această activitate didactică fără niciun orizont îmi era sortită pe viaţă. Încotro să-mi îndrept privirile? Ce să fac? În plină tinereţe, mă simţeam un om sfîrşit. Căci nu mai puteam publica nimic. Declarat fiind de critica reprezentativă a zilei (Ov. S. Crohmălniceanu, Silvian Iosifescu, Georgeta Horodincă) drept un poet mistic şi un cultivator al "criticii de salon", explicabil că revistele mi-au întors spatele. Şi cum ar mai fi putut fi vorba de edituri?

Dar, ca prin farmec, în acest marasm sufletesc ce părea fără scăpare m-am pomenit angajat, în vara 1965, la redacţia revistei **Familia**, atunci reînfiinţată pe vatra tradiţiei sale ce împlinea un secol. Nu-mi venea să cred. Ce s-a întîmplat de fapt? Redactorul-şef, Al. Andriţoiu, mă cunoscuse pe cînd eram elev în ultima clasă liceală, în 1953, cu ocazia unei festivităţi literare care a avut loc la Biblioteca urbei. Festivitate urmată de o discuţie la un restaurant, la care au mai participat Ury Benador şi Ioanichie Olteanu, cei dintîi scriitori pe care, cu mare emoţie, îi întîlneam. Se vede că amintirea acelei seri în care îi voi fi produs lui Andriţoiu o anume impresie a jucat un rol benefic în soarta mea. Mă simţeam o altă fiinţă. Cu atît mai vie îmi era satisfacţia ce-o încercam cu cît avea loc în viaţa culturală a ţării fenomenul numit "dezgheţ". Formulele grosiere ale propagandei, politizarea forţată aidoma unei munci silnice la care se vedeau condamnaţi condeierii, se retrăgea în favoarea creaţiei literare fireşti, repuse în bună măsură în drepturi. Peste hiatul realismului socialist exclusivist se reînnodau legăturile cu tradiţia "burghezo-moşierească". Se îngăduiau şi punţi spre oribilul Occident, adică spre "putrefacta artă" a "capitalismului muribund". Revistei **Familia** i-a fost dat să aibă, după cum se ştie, un loc fruntaş în procesul acestui reviriment. Indiscutabil datorită faptului că în redacţia sa au ajuns Nicolae Balotă şi Ovidiu Cotruş, intelectuali de înaltă clasă, exponenţi ai Cercului literar de la Sibiu, pînă mai ieri deţinuţi politici. Pe aceeaşi cale "cerchistă", au fost antrenate colaborările cvasipermanente ale unor I. Negoiţescu, Ştefan Aug. Doinaş, Cornel Regman ş.a. Supranumiţi admirativ "zimbrii", Balotă şi Cotruş formau un tandem pe care se sprijinea prestigiul redacţiei noastre. Balotă afişa o gravitate binevoitoare, un aer de benedictin întrerupt parcă în orice clipă de la truda sa, care însă concede a face şi lucruri marginale dar nu fără rostul lor, ori pur şi simplu a sta de vorbă. Un bun simţ de intelighent de modă veche, cu nuanţe de pietate catolică, părea a-l caracteriza pe deplin. Nimic nu prevestea încă atît de dezamăgitorul derapaj pe care-l va vădi nu peste mulţi ani, cînd va ajunge unul din purtătorii de frunte ai ideologiei de partid, în varianta sa reciclată, branşată la argumentaţia culturală. Tangent la natura acestuia, Cotruş era totuşi deosebit. Corpolent, gurmand, părea a se afla permanent într-un soi de relaxare de local, dispus la un monolog surîzător, fără capăt. Epicureu deşi cu un ştaif de convenţie ardeleană, bonom deşi cu o prezumţie dispreţuitoare, mascată cu mai multă ori mai puţină grijă. Victimă a detenţiei de conştiinţă, se ştia bolnav incurabil. Spectacolul ce-l oferea nonstop reprezenta poate o amortizare a presentimentului unui sfîrşit apropiat care s-a şi produs. "Zimbrilor" li se putea asocia François Pamfil. Artist plastic şi comentator al artei sale, fiu al unui celebru profesor universitar de psihiatrie, era un infatuat fantast, de-o distincţie ticluită care se risipea în joc, de un umor care trecea uşor în sarcasm. Inteligenţă şarmantă, avea ceva de prestidigitator. De altminteri, fără a-şi finaliza vocaţia plastică, a optat, către finele vieţii, pentru postura de… iluzionist, asumată nu fără o histrionică ironie.

În fruntea periodicului se aflau alte trei personaje. Redactorul-şef, Al. Andriţoiu, figura *number one.* Pe de-o parte, un talent poetic real, o perspicacitate care-i îngăduia să priceapă rapid miezul lucrurilor, să "miroase" fără greş valoarea, pe de alta un neslăbit oportunism, o adaptare la fel de rapidă la diversele circumstanţe politiceşti şi de carieră. Un nexus de contradicţii într-un înveliş carismatic. Întrucît Sandu, cum îi ziceam, vădea o capacitate de excepţie de-a vorbi "pe plac" oamenilor din cele mai diverse categorii, de-a deveni persuasiv, ataşant, "simpatic". Fără ezitare l-aş putea situa în topul celor în stare a practica un asemenea joc cu semenii. O presupunere extrem de plauzibilă: date fiind nesfîrşitele-i deplasări pe întregul mapamond, ca şi trecerea specială de care se bucura din partea mărimilor de partid, poetul era şi purtătorul unor epoleţi… invizibili. Redactorul-şef adjunct, Radu Enescu: cerchist şi el, deci din stirpea "zimbrilor", cu o solidă formaţie filosofică, dar tarat de un viciu. Se droga. Poetul-farmacist Ion Davideanu mi-a mărturisit că-i procura drogurile "cu voie de sus". Preţul plătit: o obedienţă desăvîrşită faţă de "organe", nu doar în articole cu limbaj standardizat, dar şi în plecăciunile spăimoase executate chiar în faţa unora inferioare, care i-au creat porecla de Iepurilă. În contrasens cu fibra sa persiflatoare pe care o da în vileag atunci cînd nu simţea "pericole", cu aerul său boieros, intersectat, e drept, de episoadele de prostraţie postdrog. Apoi secretarul general de redacţie, Stelian Vasilescu. Ins mediocru, cu o instrucţie sumară, pofticios însă la culme de parvenire, pizmaş, insuflat de reavoinţă. Culturnic provincial tipic, în varianta sa de jos. Atuul său l-au constituit absenţele îndelungate, de luni în şir, din Oradea, ale lui Al. Andriţoiu, ca şi slăbiciunea lui Radu Enescu. A preluat frîiele administrative ale revistei, latura ei tehnică, declarînd fără sfială că el şi numai el "o face". Angajîndu-se în nenumărate "deplasări", chipurile în interesul publicaţiei, de fapt satisfăcîndu-şi vanitatea prin protocolul "reprezentării" acesteia. Suficient să menţionez că punea mîna pe mai mult din jumătatea sumei destinate acestor drumuri din bugetul redacţional. Petrecea, împreună cu încă un coleg de redacţie, afin, secretarul organizaţiei de bază de la noi, mai multe ore în anticamerele activiştilor de partid decît la masa de scris. Normal, ura i s-a îndreptat cu precădere împotriva "zimbrilor", nepotolindu-se pînă n-au fost eliminaţi pe rînd: mai întîi Balotă, apoi Cotruş, apoi Pamfil.

Cred că nu vă va mira împrejurarea că am ajuns şi eu pe lista neagră a lui Stelian Vasilescu. Şicanele pe care mi le-a făcut n-au fost puţine, creîndu-mi, din aproape în aproape, un statut de inferioritate în cadrul colectivului nostru. Cîteva exemple: nu am fost niciodată socotit demn de a primi o primă, dintre cele ce se practicau periodic în redacţie, fiind, după cîte îmi amintesc, unica excepţie în acest sens. Deşi textele mele apăreau mai des decît ale altora în coloanele **Familiei** (cronica literară, versurile, notele polemice, poşta redacţiei etc.), mica recunoaştere în cauză mi se refuza fără niciun motiv explicit. Nu mă întrista lipsa cîtorva gologani, ci discriminarea morală. Dacă se organiza o călătorie în străinătate, eram şi atunci dat la o parte (ţin minte un asemenea voiaj în Iugoslavia, care mi-ar fi căzut bine în anii "epocii de aur"). Într-o dimineaţă, m-am dus la dentist. Ei bine, ce credeţi că a urmat? Am fost sancţionat de vigilentul Stelică, deşi la redacţie nu existau ore fixe de prezenţă. Şi mi-am dat seama de încă un lucru care marca dureros marginalizarea mea. Secretarul general, alături de acolitul său, mă bîrfeau cu sistem în faţa autorităţilor şi nu numai. Încercau a mă discredita, a-mi crea o atmosferă greu suportabilă, se pare că negăsind un alt mijloc de a-şi spori autoritatea (cea de ordin scriptic fiind oricum în suferinţă). "Oare de ce eşti aşa de rău văzut în oraş?", mă întreba, cu simulată candoare, Radu Enescu. Nu le-am făcut niciodată niciun rău, dar cei în chestiune nu s-au lăsat pînă nu m-au dat afară din redacţie.

Intenţia lor a fost neîndoios slujită de aşa-zisele "teze" din iulie 1971, prin care dictatorul trecea la o nouă etapă a "strîngerii şurubului" ideologic. Măsurile relativei liberalizări cunoşteau un reflux. Cîţiva colaboratori foarte onorabili ai **Familiei**, dar cu iz de "reacţionari" au fost îndepărtaţi. Condeiele care evitau politica gîndirii unice nu mai rentau. Un alt factor favorizant: absenţele lui Al. Andriţoiu, pe care le-am pomenit, care deveneau tot mai prelungite, una din ele fiind de nu mai puţin de şase luni. De altminteri, nici Andriţoiu, tot mai duplicitar, pe măsură ce "linia" partidului se modifica, nu alcătuia pentru Vasilescu şi companionul său o piedică reală. Dacă-i aduceam la cunoştinţă redactorului-şef ce făcea subalternul său Stelian Vasilescu, acesta se prefăcea că-mi dă dreptate, dar situaţia nu se schimba. Absenteist fiind, Andriţoiu depindea *de facto* de abuzivul său locţiitor, în aceeaşi măsură în care cel de-al

(continuare în pag. 15)

...existau în acel moment cam de zece ori mai mulţi elevi de liceu, intraţi la grămadă, faţă de perioada nu prea îndepărtată cînd urmam eu liceul. O inflaţie explicabilă prin dorinţa unei "intelectualizări" de faţadă. Un snobism al societăţii socialiste ce se proclama "multilateral dezvoltată". Mă întrebam cu spaimă dacă această activitate didactică fără niciun orizont îmi era sortită pe viaţă. Încotro să-mi îndrept privirile? Ce să fac? În plină tinereţe, mă simţeam un om sfîrşit. Căci nu mai puteam publica nimic.

Nicolae Oprea

CONSTANTIN HÂRLAV
(14 mai 1950 - 21 martie 2014)

Contribuţia din ultimii ani la realizarea integralei *Operei* lui Ion Luca Caragiale în cinci volume, sub egida Academiei Române, încununează efortul filologic, de istoric literar împătimit şi prob al lui Constantin Hârlav. Deşi ediţia era încheiată, îmi împărtăşea (telefonic) tot felul de alte proiecte legate de scriitorul-temă; şi nu numai. Era în mare măsură impulsionat şi de faptul că devenise, acum doi ani, membru titular al Uniunii Scriitorilor, în Filiala Piteşti.

De Constantin Hârlav mă leagă o prietenie neclintită de vreo patru decenii, chiar dacă vitregia vremilor ne-a îndepărtat în spaţiu după absolvirea Facultăţii de Filologie din Cluj-Napoca în 1973. Prietenia s-a născut în cadrul secţiei de Română-Italiană şi s-a cimentat mai apoi în redacţia revistei studenţeşti *Echinox*. Anul nostru de Română, relativ numeros, era mai sărac în beletrişti. N-aveam nici un prozator remarcabil -Alexandru Vlad, de-o seamă cu noi, rătăcea încă pe coridoarele F.F.-ului – şi doar câţiva poeţi promiţători: Ion Vădan (trecut şi el în nefiinţă), Olimpiu Nuşfelean, Viorel Chirilă şi Viorel Ariton (pierdut prin provincii). În redacţia primenită a *Echinoxului* am fost selectaţi de exigentul Ion Pop doar critici în devenire: Călin Manilici (despre care aflu cu întârziere că a pierit), Valentin Lepădatu şi subsemnatul. Constantin Hârlav fusese promovat cu un an înainte şi era deja secretar general de redacţie. Mai figurau în echipa redacţională, în noua formulă din 1972: Ion Vartic (redactor şef adj.), Marian Papahagi (care nu revenise încă de la Roma), Aurel Codoban, Dan Damaschin, regretatul Al. Th. Ionescu, Octavian Ştireanu, Virgil Mihaiu, Werner Söllner ş.a. În anii următori, am alcătuit cu Hârlav tandemul „Cronicii literare”, după plecarea lui Ion Marcoş la *Tribuna* (primul cronicar al *Echinoxului*, Petru Poantă, fiind deja la *Steaua*).

Fiul de ţărani din Munţii Harghitei, prietenos şi moral din fire, era harnic şi tenace. Deşi arăta firav şi spelb, forţa voinţei sale compensa slăbiciunea fizică prin robusteţe spirituală. Ne întâlneam adesea la Biblioteca Universităţii sau pe coridoarele Filologiei de pe Horea, dar mai rar găseam timp de dialog, întrucât mai totdeauna ţinea trena unei frumoase colege, într-o statornică idilă (destrămată brusc în momentul repartiţiei risipitoare). Conversaţiile spiritual-afective se prelungeau, în schimb, în spaţiul securizant al mansardei redacţionale de la *Echinox*, din piaţa Kogălniceanu. Iar în ultimul an, ne întâlneam şi mai des, fiind găzduiţi în aceeaşi casă primitoare a părinţilor lui Jean Pop. Unde ne-am trezit amândoi şomeri în toamna anului 1973 şi nevoiţi să decidem într-un fel sau altul. Eu am plecat spre Piteşti, iar Costică a rămas în Clujul formator, ajungând în 1975 redactor şef al nou înfiinţatei reviste a Universităţii, *Napoca universitară*. Mai târziu, căsătorindu-se cu Sanda Maistorovici, a luat drumul Ploieştiului, unde fusese repartizată soţia.

Ca mai toţi optzeciştii ocoliţi de noroc, Constantin Hârlav a avut o evoluţie sinuoasă, copleşit de meandrele existenţei nesigure, de bolile sufletului şi, mai apoi, ale trupului. Încă de pe atunci, el promitea să ajungă un nume de referinţă în critica de întâmpinare. Cronicile sale arătau o arie extinsă a lecturilor în spiritul criticii totale. A comentat cărţile criticilor, ale poeţilor (mai rar) şi mai cu seamă ale prozatorilor exponenţiali ai contemporaneităţii. După *Echinox*, însă – pe fondul tribulaţiilor bezmetice ale unui intelectual din anii ’80 ai totalitarismului comunist –, Constantin Hârlav se orientează spre domeniul strict filologic, descoperindu-şi vocaţia de îngrijitor de ediţii. Şi o face temeinic, cercetând cu acribie textele şi materia auxiliară, cum o dovedeşte ediţia din Ion Droc, îngrijită în fosta serie “Restituiri” coordonată de generosul nostru profesor Mircea Zaciu.

*

Format la această recunoscută şcoală ardeleană a *Echinoxului* clujean în anii ’70 ai secolului al XX-lea, Constantin Hârlav era îndreptăţit să debuteze în acel secol, dar a întârziat, ca mulţi alţi optzecişti, rătăcind pe cărările spinoase ale existenţei sub comunism. După ediţia Ioan Droc – *Expoziţiunea de la Paris*, linia evoluţiei editoriale fireşti este întreruptă până în 1980, când revine în perimetrul istoriei şi criticii literare cu o ediţie din *Teatrul* lui I. L. Caragiale. Obstacolele biografice insurmontabile, la care se adaugă bolile trupului slăbit de dificultăţi, îi marchează, cu asupra de măsură, destinul literar. Abia după două decenii, el revine în circuitul editorial, pe aceeaşi filieră a caragialeologiei, înclinând spre istoria literară în detrimentul criticii de întâmpinare.

Pasiunea pentru opera lui I. L. Caragiale se naşte în vremea când Constantin Hârlav era titularul cronicii literare la *Echinox*. Aşa se face că ideatica primei cărţi (întârziate), *Despre Caragiale* (2010), cu prefaţă de Nicolae Mecu - colegul său de la Institutul de Istorie şi Teorie Literară - proiectată în tinereţe, gravitează în amândurora (fiindcă Hârlav, care provine din Bilbor, Harghita, s-a mutat, după absolvirea facultăţii, în oraşul lui Caragiale): *Triptic pentru Eminescu. În Nirvana, Ironie, Două note*; *Reţetă practică pentru a face o lucrare literară, în genere*; *Din literatura americană. Traduceri*; *Caragiale – intervievat. Plebiscitul Presei* şi *Pagini puţin cunoscute despre I. L. Caragiale. Din presa ploieşteană*.

Mai mult decât atât, echinoxistul reia cartea târzie într-o ediţie „revizuită şi adăugită”, tipărită la editura clujeană Dacia XXI în 2011, cu un titlu uşor schimbat: *Caragiale şi iar Caragiale*. Se adaugă la ediţia a II-a un studiu documentat despre activitatea de revizor şcolar a lui Caragiale şi un capitol întreg, *Contra pagină*, despre scriitorul cu preocupări multiple, surprins în trei ipostaze: traducător, intervievant şi intervievat. Refugiat cu tot instrumentarul în sfera istoriei literare de profunzime, Constantin

În studenţie: Nicolae Oprea şi Constantin Hârlav (stânga sus) la muncă voluntară în Grădina Botanică Cluj

jurul capitolului *Juvenilia sau Tânărul Caragiale printre scriitori* datând din 1977. Nucleul volumului este completat cu al treilea studiu amplu *Fragmente pentru o „mitologie” caragialeană*, prefaţa amplificată a ediţiei *Teatru* din 1984. *Despre Caragiale* se deschide cu o veritabilă demonstraţie de istoric literar dublat de critic, în care Hârlav îşi probează subtilitatea analitică în comentariul povestirii *Noaptea Învierii*, o variantă parodică a celebrei *O făclie de Paşte*, identificată de istoricul literar pe când lucra la ediţia academică. Profilul cărţii întârziate se conturează deplin cu alte două capitole, în continuitate tematică. Istoricul literar îşi valorifică valenţele în studiile despre corespondenţa lui Caragiale sau în completarea documentară a *Epistolarului*, în urma experienţei de îngrijitor de ediţie academică. Iar criticul recuperează cronici literare despre studiile însemnate consacrate scriitorului-temă, cărora le adaugă noi „fişe de laborator” (cam expeditive prin natura lor). În ambele ipostaze, Constantin Hârlav demonstrează echilibru în comentariu şi supleţe analitică, exprimându-şi (uneori prea) protocolar punctul de vedere. O marcă a stilului său constă în turnura aparent vetustă a frazării cu întorsături arhaizante şi în dublarea sau multiplicarea expresiei.

Criticul care – spre deosebire de mulţi alţii – nu şi-a trădat pasiunea din tinereţe, îşi concentrează, cum se vede, toate forţele în jurul subiectului unic. El s-a încadrat firesc în grupul de cercetători de la Institutul academic care a realizat ediţia critică în patru volume: I. L. Caragiale – *Opere*. Pe cont propriu, a îngrijit şi prefaţat o serie de ediţii din perimetrul operei caragialeene cvasi-necunoscute, publicate la edituri la fel de necunoscute din Ploieştii Hârlav urmăreşte surse, face diferenţieri între texte, identifică atent texte fără semnătură pentru o atribuire corectă, cu aceeaşi acribie filologică. Valorificându-şi deprinderile de „arhivar”, el procedează ca un detectiv de documente, vigilent şi responsabil, scuturându-le de praful uitării. Autorul lui *Caragiale şi iar Caragiale* se dovedeşte un veritabil hermeneut, capabil să dezvălui sensuri noi într-un material arhi-cunoscut.

Contribuţia din ultimii ani la realizarea integralei ***Operei*** lui Ion Luca Caragiale în cinci volume, sub egida Academiei Române, încununează efortul filologic, de istoric literar împătimit şi prob al lui Constantin Hârlav. Deşi ediţia era încheiată, îmi împărtăşea (telefonic) tot felul de alte proiecte legate de scriitorul-temă; şi nu numai. Era în mare măsură impulsionat şi de faptul că devenise, acum doi ani, membru titular al Uniunii Scriitorilor, în Filiala Piteşti. Ultima dată l-am întâlnit la alegerile U.S.R. din 2013 de la Piteşti, unde a ţinut morţiş să participe în ciuda stării precare de sănătate. Era optimist şi oarecum mulţumit de stagnarea bolii. Ca să nu mai facă drumul obositor de întoarcere cu trenul în Ploieştiul adoptiv, i-am propus să se întoarcă împreună cu Andrei Grigor care venise cu maşina de la Galaţi. O festă tragică a destinelor face ca şi partenerul său de pe drumul de întoarcere, prietenul şi colegul meu universitar Nicolae Ioana (alias Andrei Grigor), să se afle actualmente în stare critică la Spitalul Elias.

De ani de zile, cu intermitenţe, o boală ciudată - sau mai degrabă un complex de boli - îl rodea pe dinăuntru şi pe dinafară. În ultimele zile, se oblojea la Spitalul Fundeni, unde s-a stins din viaţă în 21 martie 2014. Să-i fie odihna veşnică!

Nicoprea

profil

O VIAŢĂ CU ŞI PENTRU CARAGIALE

Ce-l va fi atras la Caragiale în aşa măsură încât să-şi facă din el opera unei cercetări de o viaţă? - iată o întrebare la care mi-am tot prorogat răspunsul, dat fiind că vremelnicia însăşi a existenţei terestre amână răspunsurile definitive, în aşteptarea unui „cândva", când, parafrazând celebrul vers, trecerea Dincolo „ne schimbă în noi înşine". Pentru colegul şi prietenul meu Constantin Hârlav acel moment a venit pe 21 martie anul acesta. Cum se explică, mă întreb din nou, această pasiune de o viaţă a celui născut la 14 mai 1950 în sobra Transilvanie, şi încă într-unul din colţurile ei cele mai austere: muntosul şi păduraticul Bilbor al Harghitei. Lectură de identificare? Dar Constantin Hârlav era tot ce poate fi mai departe de lumea lui Caragiale, şi nu doar de cea levantină, ci şi de încruntările dogmatice şi pedante ale „emininkelui pedagog" Mariu-Chicoş Rostogan. Vicleană şi perfidă atracţie provenită dintr-o respingere structurală? Dar aşa cum omul nu era, genuin, capabil de rău, nici rafinatul cititor nu era în stare de vreo malignitate, mai ales de una care să-i afecteze credinţa neclintită în primatul valorii estetice. Atracţie născută tocmai din aşezarea lumii lui interioare la polul opus lumii lui Caragiale? Mi-e greu să continui asemenea prospecţiuni de psihologie a receptării.

Sigur sunt de un lucru: în marele prozator, dramaturg şi naratolog *sui generis* Constantin Hârlav şi-a găsit un *model*. Nu unul pentru cine ştie ce veleităţi ascunse, de prozator sau dramaturg, ci un *model pentru propriile sale îndeletniciri de critic, istoric literar şi editor*. Începând cu lectura, cu simpla preocupare de a citi, care pentru un comentator de literatură înseamnă aproape totul. În finalul cărţii *Caragiale şi iar Caragiale*, subintitulată *Încercări de precizie... istorico-literară* (Editura Dacia XXI, 2011) întâlnim o mărturisire esenţială: „*Încercările...* vor a spune, în subtext, că autorul lor a învăţat (şi învaţă) *să citească*, citind opera lui Caragiale..." Pentru colegul şi prietenul meu opera lui Caragiale a fost o carte de citire; un *discurs asupra metodei de a citi*. Aceasta a fost prima lui ucenicie. A deprins, apoi, de la acelaşi dascăl, învăţătura *scrisului*, pe care l-a practicat „după puterile mele", cum cu o modestie nejucată spune el la aceeaşi pagină din care am citat mai sus, parcă preluând o sintagmă a magistrului. Cine îi urmăreşte, fie şi fragmentar, contribuţiile critice şi de istorie literară, ca şi laborioasa activitate de editor, îşi dă seama că ardeleanul din Bilbor şi-a regăsit şi i s-a confirmat în meşterul stenograf al lumii levantine întregul fel (bun) de a fi al ardeleanului, etosul acela al muncii care, după definiţia lui Blaga, face din el omul ce duce lucrul până la capăt. I s-a potrivit ca un altoi învăţătura caragialiană a rigorii, stringenţei şi acribiei, într-un cuvânt lecţia exigenţei pentru tot ce-ţi iese de sub condei şi apoi trimiţi pe drumul tiparului. Calfa marelui meşter ştia bine că nu poţi primi bilet de intrare în ilustrul Club I. L. Caragiale (cum nici în cel al Mateiului, glorificat de poemul-„protocol" al lui Ion Barbu, însă de pe alt meridian) fără un asemenea rigorism, care înseamnă acurateţe a ideii, justă călcătură a frazei ce-o îmbracă, proprietate şi economie de cuvinte, corect plasament al... virgulei şi – încununare a mşteşugului – „stilul potrivit".

Dovada ultimă a acestui fel de a fi şi de a se situa faţă de obiectul lucrării sale este cartea din 2011 despre Caragiale, în care şi-a adunat ceea ce a crezut că e mai bun dintr-o îndelungată stăruire asupra vieţii şi operei maestrului; pentru care a făcut curată patimă. Una începută încă din momentul lui echinoxist, când mediul universitar clujean i-a fost catalizator; fiindcă, să nu uităm, aceia erau anii când Ion Vartic, Maria Vodă Căpuşan, Vasile Fanache – ca să-i amintesc doar pe cei mai proeminenţi – , într-o sincronicitate poate nu tocmai întâmplătoare, îşi „gestau" studiile ce aveau să se coalizeze într-o veritabilă ofensivă a caragialeologiei transilvane, dovedită ulterior atât de novatoare. Mai puţin „sonor" şi „vizibil" (chestiune de temperament retractil, dar şi de strategie neinspirată, fiindcă relegându-şi textele în periodice, le-a restrâns mult efectul), contribuţiile lui Constantin Hârlav sunt totuşi piese peste care nu se va putea trece la nicio reconstituire a dosarului caragialian de receptare. Şi aceasta indiferent dacă ne referim la studiile ample, ca *Juvenilia sau tânărul Caragiale printre scriitori*, *Fragmente pentru o „mitologie" caragialeană*, *Aproximări despre „Momente"*, *Caragiale intervievat şi intervievator*, sau la mai micile sale intervenţii, cum sunt cele despre epistolier ori recenziile / notele de lectură la cărţi ale altora despre scriitorul preferat. Motivul pentru care asemenea comentarii rămân de neocolit ţine de disciplina lor de speţă caragialiană, glosată mai sus, care le asigură perenitatea. Cum observam şi altă dată, citindu-l pe caragialeologul Hârlav îţi dai numaidecât seama că ai de-a face cu un profesionist al scrisului exegetic. Semnul după care îl recunoşti este mirosul de fin detectiv, care simte cu ochii închişi zonele nestrăbătute sau nu îndeajuns explorate. Căci pe câtă vreme pe veleitar sau pe amator îl recunoşti la iuţeală după graba şi entuziasmul neofit cu care-ţi întinde pe tarabă, cu aerul marilor descoperiri, vechituri nici măcar recondiţionate, generalităţi bombastice şi goale pe dinăuntru, amănunte fără importanţă, pe adevăratul cunoscător îl „trădează" simţul filonului. El ştie, apoi, că în cazul unui scriitor despre care s-a scris o bibliotecă nu poţi produce la tot pasul o nouă „viziune", dar şi că reîntoarcerea la text şi la arhivă poate duce la descoperiri semnificative, umple lacune, aşază altfel lucrurile, iar o simplă schimbare a ordinii de lectură a textelor poate dezvălui legături insesizabile altminteri. Vocaţia şi disciplina de cercetător format la şcoala caragialiană conferă aserţiunilor lui Constantin Hârlav un maxim de credit. Asta şi datorită faptului că în el s-a petrecut *întâlnirea fericită dintre exeget şi editor* al unuia şi aceluiaşi autor, ceea ce l-a proiectat într-o ilustră paradigmă: Zarifopol-Cioculescu (pentru Caragiale), Perpessicius (Eminescu), Călinescu (monograf şi editor - al postumelor lui Eminescu). Cartea din 2011 despre Caragiale e dublată de ediţia critică a operei, apărută în condiţii tehnico-grafice de lux (tip Pléiade) în colecţia coordonată de Eugen Simion la Fundaţia Naţională pentru Ştiinţă şi Artă. Ediţia aceasta, realizată în colaborare, este tot ce avem mai bun în materie de Caragiale, depăşind-o – şi ca sumar, şi ca aparat critic – pe aceea alcătuită de Zarifopol şi Cioculescu. În realizarea ei, Constantin Hârlav a avut un rol de protagonist, atât pentru acurateţea transcrierii textului, cât şi la capitolul note şi comentarii. Au urmat câteva bijuterii editologice, dintre care unele sunt opera lui exclusivă: *Cele mai frumoase scrisori*, *Triptic pentru Eminescu (În Nirvana, Două note, Ironie)* , *Reţetă practică pentru face o lucrare literară în genere*, *Din literatura americană* [traduceri datorate lui Caragiale], *Caragiale intervievat. Plebiscitul presei*, *Pagini puţin cunoscute despre I. L. Caragiale*, *Mariu-Chicoş Rostogan* [studiu şi texte conţinând prozele avându-l ca protagonist pe faimosul pedagog, incidenţe cu acelaşi pesonaj, dar din alte texte, conspecte din corespondenţă în care Caragiale împrumută... „stilul şi sintaxa" lui Rostogan], apoi: Alexandrina I. L. Caragiale şi Ecaterina Logadi-Caragiale: *Amintiri despre I. L. Caragiale*. În sfârşit, să mai amintim că pe masa de lucru a cercetătorului se află un ultim proiect, cel al unui studiu şi al unei antologii de texte ilustrându-l pe omul public Caragiale urmând să conţină documente ale unor manifestări de genul conferinţelor, alocuţiunilor la întruniri, interviurilor).

Dincolo de aportul lor strict la exegeza şi documentaristica I. L. Caragiale şi de vocaţia lui C. Hârlav pentru editologie, toate aceste lucrări vorbesc despre o extraordinară capacitate a înfăptuitorului lor de a se abnega, de a-şi suspenda propriile disponibilităţi creatoare (reale, viguroase) spre a-şi pune energia în slujba unui clasic şi a unei Opere (cu majusculă nealeatorie). O asemenea dedicare nu e la îndemâna oricui, ci numai a acelora dotaţi cu un mare şi curat fond etic şi spiritual. Dincolo de valoarea lui în sine ca performanţă profesională, gestul acesta cultural îmi apare exemplar şi pilduitor din încă două motive. Primul: este întâlnit extrem de rar într-o cultură de hipertrofiere a eseului şi a stilului publicistic, cum e cultura românească de azi; într-o cultură în care, pe de altă parte, cauza unui *eu* ostentat contrastează violent cu absenţa sau paupertatea realizărilor atribuibile unui *noi*, în mod deliberat şi asumat anonim. Al doilea: Constantin Hârlav a realizat superba lui „caragialiană" în condiţii de adevărată mucenicie, fiindcă fiecare pagină şi rând al ei au fost smulse şi alocate vieţii şi creativităţii printr-o crâncenă luptă cu o boală misterioasă şi perfidă, care l-a împuţinat cu sadică metodă peste 12 ani, în cele din urmă răpunându-l.

NICOLAE MECU

Căci pe câtă vreme pe veleitar sau pe amator îl recunoşti la iuţeală după graba şi entuziasmul neofit cu care-ţi întinde pe tarabă, cu aerul marilor descoperiri, vechituri nici măcar recondiţionate, generalităţi bombastice şi goale pe dinăuntru, amănunte fără importanţă, pe adevăratul cunoscător îl „trădează" simţul filonului. El ştie, apoi, că în cazul unui scriitor despre care s-a scris o bibliotecă nu poţi produce la tot pasul o nouă „viziune", dar şi că reîntoarcerea la text şi la arhivă poate duce la descoperiri semnificative, umple lacune, aşază altfel lucrurile, iar o simplă schimbare a ordinii de lectură a textelor poate dezvălui legături insesizabile altminteri.

Bibliografie

Despre Caragiale. Încercări de precizie... istorico-literară, pref. de Nicolae Mecu, Ed. Kartagraphic, Ploieşti, 2010;

Caragiale şi iar Caragiale. Încercări de precizie... istorico-literară, Ed. Dacia XXI, Cluj Napoca, 2011.

Ediţii şi antologii:

Ioan Droc, *Expoziţiunea de la Paris*, Ediţie îngrijită, prefaţă, note şi glosar, Cluj, Ed. Dacia, 1976, seria "Restituiri"; I. L. Caragiale, *Teatru*, Postfaţă şi bibliografie selectivă, Bucureşti, Ed. Minerva, 1980; ed. II, 1984, seria "Arcade"; I. L. Caragiale*, Cele mai frumoase scrisori*, Antologie, prefaţă şi note, Ploieşti, Ed. Athenaeum, 2000; I. L. Caragiale, *Triptic pentru Eminescu. În Nirvana, Ironie, Două note,* Antologie, argument, note, stabilirea textului, Ploieşti, Ed. Noel Computers, 2000; I. L. Caragiale, *Reţetă practică pentru a face o lucrare literară, în genere*, Stabilirea textului, antologie, Ploieşti, Ed. Printeuro, 2002; I. L. Caragiale, *Din literatura americană. Traduceri,* Stabilirea textului şi antologie; coordonatori: Constantin Hârlav şi Nicolae Boaru, Ploieşti, Ed. Printeuro, 2002; *Pagini puţin cunoscute despre I. L. Caragiale. Din presa ploieşteană,* Selecţia textelor, Ploieşti, Ed. Printeuro, 2002; *Caragiale – intervievat. Plebiscitul Presei*, Prefaţă, notă asupra ediţiei, antologie, stabilirea textului, note şi comentarii, Ploieşti, Biblioteca Judeţeană "N. Iorga", 2005.

Volume în colaborare:

***Dicţionarul General al Literaturii Române,* I – VII**, coord. general: acad. Eugen Simion, Bucureşti, Ed. Univers Enciclopedic, 2004 – 2009; **I. L. Caragiale, *Opere*, I – IV**, Ediţie îngrijită şi cronologie de Stancu Ilin, Nicolae Bârna şi Constantin Hârlav, pref. de Eugen Simion, Bucureşti, Ed. Univers Enciclopedic, 2000 – 2002; Ediţia a II-a, revăzută şi adăugită, vol. I-V, 2011

Referinţe critice:

Radu Mareş, *Constantin Hârlav* ("Tribuna", nr. 4, 1975); Ion Marcoş (în "Tribuna", nr. 4, 1977); Teodor Tihan (în "Steaua", nr. 12, decembrie 1977), cronică reluată în vol. *Ora cărţilor deschise,* Ed. Forum, Cluj, 2003, p. 146 - 149); Eugen Duca (în "Echinox", nr. 2 – 3, 1978); Tudor Dumitru Savu, *Rânduri la o postfaţă* ("Tribuna", nr. 6, 5 februarie 1981); Nicolae Oprea (în "Argeş", nr. 5, mai 1985); Virgil Leon, *Pentru o mitologie caragialiană* ("Tribuna", nr. 35, 29 august 1985); Marius Pop, *Caragiale într-o nouă interpretare critică* ("Flamura Prahovei", 25 septembrie 1985); Mircea Anghelescu, *Un Filimon transilvan*, în *Lectura operei*, Ed. Cartea Românească, l986, p. 77 – 79; Costache Olăreanu, *Chef de operă* ("Adevărul literar şi artistic", nr. 514, 18 aprilie 2000); Liviu Grăsoiu, *Caragiale…mereu Caragiale*, *Ferestre spre trecut*, Ed. Bibliotheca, Târgovişte, 2010, p. 62 – 64; Al. Săndulescu, *Epistolierul Caragiale* ("Adevărul literar şi artistic", nr. 531, 15 august 2000); Z. Ornea, *Ediţia academică Caragiale* ("România literară", nr. 1, 2002); Calinic Argatu, *Feţele medaliei*, în *Frumuseţea lumii văzute*, Ed. Dacia, Cluj, 2002, p.5 – 9; Ion Bogdan Lefter, *Hârlav, Constantin*, în *Scriitori români din anii '80 – '90*, vol. II, dicţionar, Ed. Paralela 45, 2002, p. 53 – 54; Marian Chiruleascu, Paul D. Popescu, Gabriel Stoian, *Personalităţi prahovene.* Dicţionar bio-bibliografic, ediţia a II-a, Ed. Premier, Ploieşti, 2002, p.178; Ioan Lăcătuşu, Vasile Lechinţan, Viorica Pătrunjel, *Românii din Covasna şi Harghita*, Miercurea Ciuc, 2003, p. 470; Nicolae Oprea, *Constantin Hârlav,* în *Literatura "Echinox"-ului*, I, Ed. Dacia, Cluj Napoca, 2003, p. 118 – 121; Ion Simuţ, *Caragiale în tradiţia interviului* ("România literară", nr. 9, 2005); Eugen Simion, *"Ţară-i asta, măi, Costache?"* ("Ziua", 25 martie 2005), cronică reluată în vol. *Fragmente critice*, VI, Ed. Univers enciclopedic, Bucureşti, 200; Liviu Papuc, *Caragiale de ieri către azi* ("Convorbiri literare", nr. 5, mai 2005); I[ordan] D[atcu], *Hârlav, Constantin*, în *Dicţionarul general al literaturii române*, III, E/K, Ed. Univers encyclopedic, p. 482 – 483; Nicolae Dumitrescu, *Constantin Hârlav*, în *Ploieşti. Orizonturi culturale de ieri şi de azi*, pref. Eugen Simion, Muzeul Judeţean de Istorie şi Arheologie Prahova, Ploieşti, 2005, p. 232 – 233; Alex. Goldiş, *Hârlav, Constantin*, în *Dicţionarul "Echinox". A–Z, Perspectivă analitică*, Editura Tritonic, Bucureşti, 2004; Ion Bălu, *Farmecul erudiţiei* ("Atitudini", Ploieşti, nr. 4, aprilie 2011); Al. Cistelecan, *O expertiză "delle sfumature"* ("Cultura", nr 41, 19 octombrie 2011); Nicolae Oprea, *Juvenilia lui Caragiale* ("Argeş", nr. 4, aprilie 2012); idem, *Cronicar întârziat – între generaţii,* Editura Tracus Arte, Bucureşti, 2013

Leo Butnaru

ca un dar imprevizibil

filosofia pomenindu-se în largul ei

degradează

sau se înalţă până la condiţia de poezie

sau chiar se contopeşte cu aceasta

care

vă spuneam

este o artă străveche

cu reputaţia destul de... – ce să mai vorbim –

oscilantă...

poesis

Cot la cot

O senzaţie de parcă
m-aş fi atins cu cotul de cer

o senzaţie de parcă
aş săvârşi o faptă bună
cot la cot cu un înger…

Seminţe de rodii

În străvechile lor timpuri
înainte de luptă
babilonienii mestecau seminţe de rodii
având credinţa că astfel vor deveni invincibili

în atât de recentele noastre timpuri
înainte de a scrie
se întâmplă să mestec şi eu seminţe de rodii
în speranţa că voi fi învins de poezie

seminţe de rodii
întru rodirea cuvântului

Citat celebru

Sous le pont Mirabeau coule la Seine
Et nos amours
Apollinaire

De cât – infinit – a tot fost citat cu adâncă nostalgie versul
despre Sena ce curge odată cu dragostea noastră
pe sub podul Mirabeau
a cam ameţit lumea de acest parţial echivoc
încât deja se pare că în lungul Parisului
curge-pluteşte însuşi podul Mirabeau
iar Sena şi dragostea noastră
în fine
sunt statornice
stau pe loc.

Bacovia

Dormea întors amorul meu de plumb.
George Bacovia

Greu, dormea întors amorul său de plumb
Iar, obosit, poetul dormea neîntors
Şi obscuritatea-n lume tăinuia
Metalul măsliniu şi omenescul tors.

Alchimii erau, de azi şi de trecut,
Vibraţie păgână-n vers de acatist
Ca transfer de sens pe largul înţeles
Al timpului de mâine, trist şi hedonist.

Noduri mari de viaţă cu vipere, fachiri
Legau umanul cu ce înseamnă plumbul
În alianţe reci sub umbre albăstrui

Ca despre ele însele lung şir de ştiri
Şi negaţii care izvodeau poemul
Ca dedicaţie şi-ofrandă nimănui.

Dialog

Tu – de o parte
el – de cealaltă parte a cuvintelor
la o parte din ele văzându-le spatele
la cealaltă parte văzându-le faţa.

Carieră

...de regulă
carieră însemnând
săpare pământului
iată în fine
omule
şi adevărata ta carieră: săparea
gropii de mormânt...

Petrucciani la Père-Lachaise

Michel Petrucciani a fost un pianist foarte mic de statură.
Aşa, trup cam a zecea parte din volumul pe care-l are un pian.
Virtuoz cât şapte, el, italo-francez-american.
Încolo – o ştiţi prea bine: jazman de geniu. Succes cu carul. Adorat.
Mort de tânăr. În 2009 i-am văzut mormântul. Şi am presupus –
cât de mic era, geniul a încăput sub capacul pianului
ca sub capac de sicriu – mare
aproape cât o aripă de aeroplan. Chiar aşa
sub capacul negru-eben
cu trupul scund întins pe strune întinse
în cimitirul Père-Lachaise
Petrucciani a fost îngropat cu tot cu pian.

Pumnul şi palma

Din păcate
pumnul meu fură mult
din libertatea palmei care a fost…

Balet

Aceasta nu este pentagonul
doar ca zidărie
nu şi ca eventual conţinut.
Poate că acesta este chiar sexul camuflat
al milităriei propriu-zise
poate că nu
deoarece are prea multe intrări.

Dar şi aici are rost rugăciunea
evlavia care să mai strâmtoreze nedumerirea
întrebarea sau presupunerea cinică
date pe la porţi
pe sub contraforţi
ca o invizibilă horă de iele din baletul Giselle
a trupei din Odessa yankee
(nu cea europeană de la marea neagră)
ca o hoinăreală ritmată sentimentală în alb voalat
micile astea pelerine prin muzica lui Adan
pe scenă ca în sânul lui Adam
protectorul femeilor frumoase
şi cam golaşe
înfeudate artei ca o credinţă oarecum nevralgică
în bătaia proiectoarelor ce ne lasă să înţelegem că
acesta nu este pentagonul ci
posibil
panteonul.

Stenografia viselor

În vis
o nălucă îmi stenografiază visul în care ea stenografiază...
– E-he! poveste veche cu poetul chinez Zhou
care visa că se transformă în fluture
elementul de noutate în ce-mi priveşte înlăuntrul nefiind decât
stenografierea visului de către o nălucă ce aş putea fi chiar eu
cel ce visez că mă transform în... în mine însumi
adică exact de parcă fluturele în care visa că se transformă poetul chinez
s-ar transforma în el însuşi
în fluturele visat de un poet chinez
sau
român.

Pro moderaţie

1
Nu poţi dori chiar totul
e cinic chiar şi faţă de generosul
până la iresponsabilitate
peştişor de aur.

Unde mai punem că Dumnezeu
pur şi simplu
nu cunoaşte ecuaţia
totul sau nimic.

2
Până la urmă
păcătoşii, curioşii, lacomii de noi
am avut a ne convinge, Doamne,
că peştişorul de aur nu trage, nu
cât cei doi peşti
şi cele cinci pâini.

Iertare, Doamne, iertare!

Răsărit

Sub flacăra răsăritului
e o pâlpâire străveziu-albastră de parcă
în Siberia ard fabricile de spirt.

Oscilaţie

nu ai ce ascunde – poezia e o artă străveche cu reputaţia destul de instabilă
mai mult decât oscilantă
de la odă cântată lui Platon
până la darea ei de către acesta afară din cetate
până la darea afară din conştiinţă
unde
să rămână cât mai mult loc pentru filosofie – dar
de obicei
ca un dar imprevizibil
filosofia pomenindu-se în largul ei
degradează
sau se înalţă până la condiţia de poezie
sau chiar se contopeşte cu aceasta
care
vă spuneam
este o artă străveche
cu reputaţia destul de... – ce să mai vorbim – oscilantă...

Lansare de carte

În ziua Judecăţii de Apoi
posibil să fie lansate tomurile de memorii ale unui asasin:
Moartea.

Trup şi suflet

Frică!.. Dar fără
să treacă în groază –
s-a înspăimântat doar carnea
nu şi sufletul.

Poveste

În fine
s-a descoperit gena
ba chiar cromozomul deplin care
ar face omul apt pentru nemurire…

…Mă rog
cam aşa sunt poveştile toate
bune de spus nu înainte de somn
ci la trezire
şi din vis
şi din realitate…

Liviu Capşa

O viaţă de linişte

n-a ieşit niciodată
din cartierul lui atârnat de oraş
ca înecatul de-o funie putrezită
şi-n care viaţa fierbe la foc mic

din cartierul primit ca bonus
după o naştere grea
pe care o simte mereu vie
în ceafă în picioare în tot trupul

nu şi-a părăsit niciodată
strada cu piatră rărită
şi borduri împrăştiate
precum cuburile din castelele copilăriei
strada în care gura canalului
bolboroseşte toată vara la lună
pe care câinii o luminează
cu laserul urinei

nu s-a dus niciodată
dincolo de marginea peste care strada lui
se aruncă dementă sub roţile maşinilor
unde se sulemeneşte cu lumini
şi parfum de viaţă furată

şi dacă ar fi putut
n-ar fi plecat
de pe scândura băncii lui
care-i ştia toate secretele trupului
prin faţa căreia
întâmplările zilelor curgeau lin
ca o apă sufocată de resturi

Nici chiar zeii

nimeni nu ştia
dacă s-au întors victorioşi sau învinşi
dacă pe trupurile lor zdrenţuite
atârnau răni sau medalii
dacă sângele lor le picura
de pe mâini
sau al duşmanilor ucişi fără milă

treceau tăcuţi prin mulţime
şi nimeni nu putea spune
dacă-i împuţinase victoria
sau înfrângerea
dacă-n ochi aveau lacrimi de bucurie
sau de durere
dacă paşii le şovăiau de oboseală
sau de ruşine

nimeni nu înţelegea
dacă zeii le dăruiseră victoria
sau înfrângerea
nici chiar zeii nu căzuseră încă de acord
lăsându-i tot pe ei bieţii muritori
să decidă

De la capăt

s-au ridicat de la pământ
au ucis vietăţi
au înviat focuri
au scrijelit în piatră
au încălzit văgăuni

au adunat au răscolit pământul
s-au înmulţit
s-au împrăştiat prin munţi
prin păduri şi prin smârcuri
au cioplit şi au ars

au învăţat de la cer
de la pământ de la vii şi de la morţi
apoi au uitat au uitat totul
ca s-o ia de la capăt

El, supremul

când a ridicat mâna
marele vacarm asurzitorul vacarm
s-a înmuiat s-a sfărâmat pe loc
într-un murmur

când a rostit primul cuvânt
s-a aşternut liniştea
n-a mai mişcat nicio frunză
nici aerul n-a mai foşnit
între aripi

când a încheiat prima frază
privirea-i căzu într-un pustiu
doar vulturii măturau norii
târându-şi umbrele
spre alte uitate ţinuturi
spre alte asurzitoare mulţimi

Acolo, de unde

de unde vine el
viaţa nu face nici cât o ceapă degerată
nici cât un cartof încolţit
în tomberonul uitat în spatele pieţii

acolo totul e dulce amar
ca somnul potăilor
pe laurii frunzelor moarte
ca praful şi pulberea lunii
pe zdrenţele căzute sub bănci

acolo viaţa se târăşte pe cont propriu
şi singurele investiţii rentabile
sunt piciorul în gură
şi mângâierile pumnului între coarne

Dumnezeu e numai cel ce pune
sticla pe masă
şi piciorul în pragul cârciumii
tămâiate cu scrum de ţigară şi zoaie

de unde vine el
nimeni n-a mai sărit pârleazul
zădufului care dospeşte în carne
al frigului care râcâie-n oase

de-acolo
spermatozoizii artificiilor de pe cer
de-abia se zăresc
şi niciodată
niciodată n-au însămânţat vreo victorie

Sub burta norilor

la marginea oraşului
înfloreşte zilnic un nou cartier
lângă scheletul fabricilor de bumbac
de piese turnate de lapte
de-o parte avântul de cealaltă prăbuşirea

case noi lucitoare
muşcă din câmp c-o poftă nebună
ziua lenevesc lângă piscinele
mai limpezi ca cerul
rotesc ochi ficşi de ciclopi
bravii câini de pază
care nu latră nu muşcă
nu fac purici

arar se deschide vreo poartă
spre grădinile raiului
ferecate între ziduri
spre luminişul în care soarele
bâzâie ca prostul pe geamuri

pitici dolofani
răsar din iarba ca peria
dar nicio zână niciun cavaler
nu-i mai strigă pe nume
nu-i mai mângâie

seara toate casele piuie mulţumite
ca puii de cloşcă se ghemuiesc
sub burta lăptoasă a norilor

Călăuza

el era călăuza
aşa hotărâseră toţi şi el s-a supus
de-aceea era primul
să ia-n piept vântul ploaia bezna
vietăţile nopţii steaua polară

să aleagă calea
să descifreze semnele să dezlege misterele
să decidă când să urce
când să coboare
când să facă popas
dar mai ales
când şi pe unde să treacă
apa cea mare
căci tot el trebuia să şteargă
şi urmele

Duminică dimineaţa

Duminică dimineaţa oraşul e vlăguit
eviscerate străzile se-nşiră
ca peştii de ocean în vitrinele mall-ului
o cutie se rostogoleşte-n zigzag
până se-mpotmoleşte-n jegul bordurii
din valurile frunzelor moarte
ies sirenele prezervativelor la lumină

pe marile bulevarde
reclamele fac schimb de produse
nimeni nu se supără
păcăleala e generală

o linişte lucrativă s-a lăsat
şi peste aura clădirii guvernului
marile proiecte dospesc prin sertare
curând vor exploda
într-un joc minunat de confetti

de plictiseală
zebrele pasc semafoarele inutile
băncile-şi rumegă rezervele valutare
manechinele cască-n vitrine

doar în inimosul cartier proletar
viaţa dă-n clocot
spuma ei roz se revarsă pe străzi
dărâmă popicele sticlelor goale
urcă pe ziduri ca un alpinist temerar
căruia hăul îi pregăteşte
binemeritata odihnă

Uneori

uneori face pace cu lumea
flutură steagul gândului alb
şi placă pe câmpuri
să se istovească-n ţinutul tăcerii
până cade împăcat printre ierburi

atunci îl întâmpină escadronul furnicilor
îi dau onorul popândăii
îl cutreieră greierii

de n-ar fi fărâma asta care se tot zbate
ghimpele acesta care-l înţeapă
în creier
ar rămâne aşa nemişcat înrourat
un bob uriaş
să încolţească-n carnea pământului

Animale şi oameni la zoo

din spatele gratiilor plaselor singurătăţilor
animalele de la zoo
îşi privesc vizitatorii

ele sunt neîmperecheate de ani
ei vin în haite
să scormonească-n adâncurile milei
de unde scot covrigei pufuleţi ciocolată
fructe cu gust de piaţă stătută

unii stau la distanţă prudenţi
alţii se-aproprie
până li se zbârleşte curajul
niciunul nu trece mai departe
cu cârpa compasiunii nestoarsă

unii sunt chiar drăgălaşi
alţii şterşi fără culoare
sau de-a dreptul boccii
vizitatorii ăştia înlăcrimaţi
fătaţi de-o duminică maidaneză

cum spuneam animalele îi privesc
mai întind câte-un braţ câte-o ghiară
îi capturează apoi
sub pleoapele lor plictisite
să-i devoreze în tihnă
feroce flămândă uitarea

arar se deschide
vreo poartă

spre grădinile
raiului

ferecate între
ziduri

spre luminişul
în care soarele

bâzâie ca
prostul pe
geamuri

pitici dolofani

răsar din iarba
ca peria

dar nicio zână
niciun cavaler

nu-i mai strigă
pe nume

nu-i mai
mângâie

seara toate
casele piuie
mulţumite

ca puii de cloşcă
se ghemuiesc

sub burta
lăptoasă a
norilor

Şerban Tomşa

Neologismele ţăranilor

M-a fascinat totdeauna felul în care vorbesc ţăranii. Sau, mă rog, urmaşii ţăranilor. Nu înjurături neaoşe, à la Ţugurlan, ci o preţiozitatea savantă, postmoromeţiană. Inventează sonuri noi, uimitoare şi atribuie unor cuvinte sensuri surprinzătoare, de o frumuseţe fără termeni de comparaţie. Elevul care citeşte toată ziua este „*catolnic*”, copilul care se agită prin unghere “*oblicăre*”, iar verbul „*a se compromite*” este folosit constant cu sensul de „*a se pretinde*” : ”*Ion se compromite că e om serios şi el e prost ca noaptea.*” Naivii şi profesorii – ah, specia asta nesuferită care corectează pe toată lumea ! – vor spune că sunt greşeli de limbă care trebuie negreşit corectate. Eu sunt de părere că asta este creaţie pură, care revigorează limba şi dau, vorbitorilor şi ascultătorilor, plăceri inefabile.

Un vânzător de cazane pentru distilat ţuica îşi laudă cu glas tare marfa :

— H'apropie-te şi ia, neamule! H'uite, aici, cazane de h'aramă curată, neamule! H'aramă curată vă dau! Veniţi şi luaţi, fraţălor!

Un cetăţean se apropie curios. E un bătrân rozaliu, cu chelia acoperită de o pălăriuţă albă, poreclit Gondolieru, fiindcă după fiecare ploaie care inundă uliţa pe care locuieşte, începe să cânte o variantă originală a *Barcarolei,* în timp ce îşi toarnă o porţie de rachiu:

Veneţiaaaaa,
La, la, la, la, la, la la, la,
La, la, la, la, la, la, la…

Se ştie că omul ăsta are cultul *creionului de sânge,* folosit cândva în frizerii. Pe vremuri, când bărbierul îl cresta din greşeală pe client, îi aplica pe tăietură *creionul* cu pricina – o bucată de piatră vânătă - şi sângerarea se oprea. Gondolierul, cândva prieten cu un frizer, a ajuns să venereze creionul de sânge şi foloseşte obiectul pentru a-şi trata vecinii de variate boli : ulcer, diaree, guturai, hepatită, articulaţii scrântite. Pe deasupra, e curios din fire, cam ca Ivan Ivanovici al lui Gogol, şi vrea să cerceteze recipientele meşterului.

— *Haorde, mo*! îl strigă Gondolieru pe căldărar.

Şi începe să turuie, pentru a câştiga bunăvoinţa oacheşului :

— *Şomandes, şomanbules, ditai moro te cărel, te puraves*!

Apoi cu dulceaţă în glas :

— Şi zici că aia e aramă, măi, dom'le?

— H'aramă adăvărată, mânca-ţi-aş, cum te văz şi mă vezi! Să moară bunică-mea dă lingurică, dacă te minţ! H'uite, na, să vezi ce rezistentă e!

Şi tuciuriul sare pe un cazan, pe care-l dăduse jos din căruţă, şi-ncepe să tropăie pe el. Într-adevăr, vasul rezistă cu succes la atacurile nemiloase ale proprietarului.

— Aia nu e aramă, măi, dom'le, cum nu sunt eu *plotoner-major*! Mă prosteşti în faţă?

— Cum să te prostec, bre? Sunt om cinstit, mânca-ţi-aş!

— Îmi dai voie să-l cercetez cu *creionu' dă sânge*?

Şi scoate, din buzunarul de la piept, băţul magic.

— Poţi s-o cercetezi şi cu..., strigă căldărarul jignit. Da' să nu-mi găureşti vasele!

— N-avea grijă, măi, dom'le, că nu ţi le găureşte nici dracu'!

Înţeleptul se apropie de cazan şi pune de câteva ori vârful *creionului de sânge* pe capacul metallic, roşcat. Se uită cu atenţie în puctele respective şi saltă capul, râzând triumfător:

— E aşa cum am zis! Nu oxidează dăloc şi nu e aramă cum nu e frate-meu episcop!

— Da' ce, mama' dracu', e, bă? se enervează căldărarul.

— E *celofibră*, măi, dom'le! jubilează Gondolieru.

Înfuriat, vânzătorul ambulant trânteşte cu obidă cazanul în căruţă şi dă bici calului, agitând capul, cu aerul că spune :” *Prostu; tot prost rămâne* !” După câţiva paşi nu se poate abţine să nu comenteze :

— Băga-mi-aş p... în *celofibra* mă-tii!

Stau de vorbă cu un aşa-zis ţăran şi rămân uluit de ceea ce îi poate ieşi din gură: ”*Au venit căldurile astea aşa, brutaliceşte...”* În Bolintin Vale, când eram elev de liceu, am stat în gazdă la nişte pocăiţi. Ei mi-au pus prima dată **Biblia** în mână şi m-au învăţat multe lucruri frumoase. Erau totdeauna corecţi în ceea ce făceau şi nu minţeau niciodată. Ei bine, de la aceşti oameni minunaţi am auzit, într-un rând, o propoziţie care m-a uimit.

— Unde aţi fost?, i-am întrebat într-o zi, văzându-i că vin din sat. (Acum Bolintinul e oraş).

— Am *fostără* la un mort, mi-au răspuns ei, senini.

În naivitatea mea, crezusem că numai pe vremea lui Caragiale se foloseau asemenea forme verbale, iar exemplele cu care nemilosul profesor Theodor Hristea ne împuia capetele, la cursurile de limbă română contemporană, erau pure ficţiuni. Mai târziu, dascăl fiind, am auzit pe la şedinţe despre „*perioada de inhibiţie a peştilor*”, „*minte lucită*” (minte lucidă!), iar un preşedinte de cooperaţie era foarte revoltat că, la unele adunări, se propunea: „*Să desemnăm preşedintele de şedinţă*”. Cum să spunem „*să desemnăm*”, se indigna el, când toată lumea ştie că verbul este „*a desena*”?

Cu altă ocazie am auzit o discuţie între un tânăr şi un căruţaş.

— Bre, nene, mă duci, bre, şi pe mine la cazan, să fac ţuica? Îţi plătesc, nicio problemă!

— Sigur că te duc, i-a răspuns amabil omul mai în vârstă.Te duc şi te şi ajut să o faci. Îmi plăteşti numai ...*sacrificiul* calului.

— Păi, ce, bre, eu te pui să tai calul? s-a mirat sincer tânărul, care înţelesese altceva.

Memorabilă era formula cu care un bătrân învăţător îşi încheia, invariabil, discursurile ţinute în consiliile pedagogice :

— E cazul, e locul, e rolul să ne calmăm, să ne compromitem, să ne suspendăm şi să mergem!

Plecau la cârciumă, fireşte.

I-am spus într-o zi admirativ:

— Domnule, folosiţi nişte expresii demenţiale!

— Ce vreţi, dom profesor, mi-a răspuns fostul învăţător, mângâindu-şi burta: Avem şi noi cuvintele noastre. Astea *e*... neologismele ţăranilor.

Şi a surâs, uitându-se satisfăcut în lungul drumului.

În naivitatea mea, crezusem că numai pe vremea lui Caragiale se foloseau asemenea forme verbale, iar exemplele cu care nemilosul profesor Theodor Hristea ne împuia capetele, la cursurile de limbă română contemporană, erau pure ficţiuni.

Pitici cântători, în cutii de lemn

Locul era plin de turturele, iar copacii cei mai frumoşi erau ulmii şi salcâmii. Pe urmă, turturelele au dispărut din pricina invaziei guguştiucilor care veneau din sud. În urmă cu şaizeci de ani exista o singură pereche de asemenea păsări, ţinute de un tâmplar din Udeni, într-o colivie. S-au tot înmulţit şi o vreme au mişunat prin toţi arborii, până când fiecare cetăţean român a devenit purtător de puşcă. Iar ulmii s-au uscat şi au fost înlocuiţi cu plopi.

Cam tot atunci a venit în ţinut un jandarm intrat în legendă. Era de o autoritate care ar fi făcut din el, în alte condiţii, un general de armată. Unul veritabil, nu de carton. Era foarte inteligent, ca să nu mai vorbim că, din punct de vedere fizic, era invincibil. Un fel de Wyatt Earp local. Când apărea într-o localitate, toţi infractorii se topeau, în aceeaşi noapte, încotro vedeau cu ochii. Alţii, care voiau să intre în sat şi aflau cine e şef de post, făceau imediat cale întoarsă. Au încercat să-l asasineze în repetate rânduri. Fără succes. El afla din timp şi seara, punea masa în curte şi aşeza acolo o lampă cu gaz, ca şi când ar fi vrut să cineze. Apoi se aşeza la pândă în tufele din grădină şi îl lua ca din oală pe posibilul asasin, tocmai când ăsta îşi potrivea puşca în poziţie de tragere. A fost, nu vorbesc degeaba, un bărbat fără egal. Îl chema Ion Ştefan şi i se spunea Iliescu. L-am cunoscut când era foarte bătrân, la pensie, şi ne-a ajutat să o creştem pe fiică-mea, când eu şi soţia eram la şcoală. A murit la 92 de ani. Un om mare în toate privinţele, fără discuţie. În ultimul an de viaţă îmi dăduse două caiete în care îşi povestise viaţa, dar mi le-a luat înapoi până să apuc să le citesc. Am înţeles că s-au pierdut după moartea lui. Doamne, ce mai personaj aş fi scos din el!

Pe vremuri, Ştefan fusese primul om care a adus în ţinut un aparat de radio. O cutie mare, de lemn, din care răzbăteau voci omeneşti şi muzică. Toată lumea se crucea. Tatăl meu era copil şi, împreună cu vărul său, Păpurică, asculta şi el lăutarii din aparatul lui Ştefan.

— Nu pricep, zicea tata, cine cântă în cutioara aia.

Păpurică era mai mare şi îi explica micuţului:

— Bă, să ştii tu că înăuntru sunt nişte lăutari mititei, aşa, cât păpuşile.

— Şi cântă întruna?

— E, şi tu acuma! Cum să cânte întruna? Are jandarmul o oră când îi scoate afară să se pişe şi să se cace. Le dă să mănânce şi pe urmă îi bagă la loc.

— Şi la ce oră face asta?

— E, asta e ! Nu ştiu, urmăreşte-l şi tu şi află!

Degeaba a tot dat târcoale pe lângă garduri tata, pe atunci un ţânc de şase-şapte ani, fiindcă nu a putut să-i vadă pe piticii cântători. Dar a rămas mulţi ani convins de ceea ce îi spusese vărul său.

Nu l-a văzut decât pe jandarm, care se odihnea în curte, sub un nuc, cu un pahar de ţuică în mână.

Acum vedem zilnic oameni din ce în ce mai mici, pe ecrane tot mai mari.

Persona

Se apropia Crăciunul. Nicolae Manolescu dăduse un interviu în ***România liberă*** şi îl pomenise şi pe Nino. În aşteptarea ziarului, Motanul, cum îi ziceam eu, m-a ţinut treaz toată noaptea. Am flecărit, am fumat şi am făcut clasamente: cei mai buni poeţi, cei mai valoroşi prozatori, critici literari şi profesori universitari. I-am trecut în revistă, de asemenea, pe cei mai slabi în fiecare parohie. Nişte celebrităţi de atunci ocupau primele locuri. N-am băut nimic, fiindcă Stratan suferea de o depresie care îi dădea o senzaţie de teamă permanentă, iar alcoolul îi accentua starea asta. Făceam propuneri, dezbăteam îndelung valoarea sau tâmpenia celor numiţi şi când ajungeam la un acord, iar ordinea „candidaţilor” era stabilită, Nino lua repede pixul şi scria clasamentul pe o hârtie. Cred că a păstrat mulţi ani foile alea. S-a făcut dimineaţă şi am mers la chioşcul de ziare. În interviul său, Manolescu îl numea pe Nino „ *minte strălucită şi poet foarte talentat*”. Nino conducea, pe atunci, Cenaclul de Luni . Era în al noulea cer. Năuciţi de oboseală - nici nu mâncasem nimic -, am plecat apoi la Cinematecă, unde rula ***Persona*** lui Bergman. Am văzut filmul acela într-o stare de amară şi dureroasă amorţeală. Imaginile se derulau cu lentoare în faţa ochilor noştri, dar din pricina nopţii pierdute, nu pricepeam mare lucru. În plus, în film erau introduse nişte secvenţe reale, cu preoţi budişti care îşi dădeau foc. Privind scenele respective, aproape că leşinam. Ne-am întors la cămin cu minţile risipite.

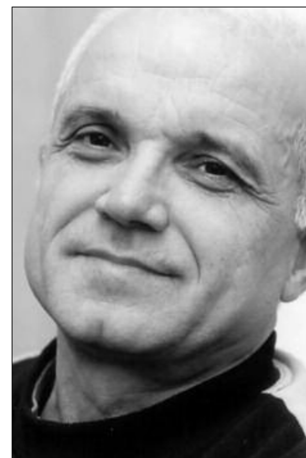
→

Liviu Ioan Stoiciu

Revistele literare, la pământ. Se repetă povestea

Până să fie reales președinte al Uniunii Scriitorilor din România (USR), în octombrie 2013, N. Manolescu s-a putut mândri cu o mare realizare din al doilea mandat al său, aceea a subvenției de la stat pentru reviste ale USR (subvenție împărțită cu publicații ale celorlalte uniuni de creație, dar cea mai mare parte a ei revenea USR). A fost meritul său că USR a primit sute de mii de euro pentru publicarea unor reviste literare de top, prin Ministerul Culturii. Curios, după ce a fost reales, s-a aflat că din septembrie 2013 ministrul Culturii, Daniel Barbu (dovedit a fi de rea-credință în funcția politică ocupată) a tăiat această subvenție de la stat pentru reviste ale USR, anunțând că nu mai sunt bani la buget (și că nu e nici o nenorocire dacă nu mai apar aceste reviste, pe care nu le cumpără și nu le citește nimeni; e dezolant să auzi asta de la un ministru al Culturii, în condițiile în care viitorul României e legitimat prin cultură, îndeosebi de cultura scrisă-publicată!). Natural, USR a invitat redacțiile de reviste să se descurce cum pot mai departe. Nesperat, revistele literare au apărut și în decembrie 2013, între timp ministrul Daniel Barbu a demisionat și i-a luat locul alt liberal fără noroc (n-a stat în funcție decât două luni, după ce PNL s-a retras de la guvernare și USL a fost făcută praf). Președintele N. Manolescu, ambasador UNESCO la Paris, a găsit înțelegere la sfârșitul lui 2013 la Victor Ponta, care i-a dat bani să acopere cheltuielile la USR cu propriile reviste, bani din rezerva primului-ministru… Mai departe, începând cu acest an, finanțarea revistelor USR prin bani publici, virați prin Ministerul Culturii, s-a blocat – revistele USR din provincie au găsit bani de publicare, de la o lună la alta, la autoritățile județene (nu și bani pentru salarii), *România literară* apare cu banii de la Consiliul Județean Alba, iar *Luceafărul de dimineață* de la Primăria sectorului 2 (apropo, Primăria Generală a Capitalei continuă să nu se implice, nu acordă nici un leu revistelor USR; din contră, această primărie generală a făcut tot posibilul să piardă USR sediul din Casa Monteoru, anulându-i donația, să fie sigură că nu va fi obligată să repare imobilul de patrimoniu), a rămas fără bani *Viața Românească* (prim-vicepreședintele USR, senatorul Varujan Vosganian s-a oferit să plătească din banii lui jumătate din costul numărului 1-2 pe acest an al revistei). Situația finanțării revistelor USR e de plâns… Conducerea operativă a USR (cu Gabriel Chifu pe baricade, zilnic) a depus la Parlament, cu aprobările de rigoare de la Ministerul Culturii și comisiile juridice, o lege pentru finanțarea revistelor literare, împreună cu o altă lege a timbrului literar, timbru pus pe fiecare carte (asemenea timbrului pe fiecare sticlă de alcool). Se fac eforturi extraordinare pentru trecerea acestor legi prin Parlament, chiar dacă voturile ar putea fi afectate de ruperea USL (PNL fiind cel ce a depus aceste proiecte de legi în Parlament). În condițiile în care la Ministerul Culturii a venit ministru un membru al USR, Kelemen Hunor (iar Marko Bela e președintele USR Târgu Mureș), după cooptarea UDMR la guvernare, lângă PSD-PC-UNPR, și se speră într-o mai bună colaborare a Ministerului Culturii cu USR. Deocamdată USR e pusă într-o situație inadmisibilă de cel căruia i s-a închiriat Casa Vernescu (de patronul unui restaurant de lux, care nu-și plătește obligațiile, mă abțin să dau amănunte), iar timbrul literar intră simbolic în scriptele USR (la fel, veniturile de la hotelul din Căderea Bastiliei).

În 1992 s-a pus identic problema dispariției revistelor literare, apărute sub egida USR. De la o vreme eu tot frunzăresc presă de cultură adunată acasă (mă mut și trebuie să o mai împuținez; e o iluzie că voi reuși să o împuținez). În 1992, când USR ajunsese în faliment pe mâna președinției lui Mircea Dinescu, redactorii șefi ai revistelor aveau aceleași „aspirații" (negăsind bani pentru apariții decât întâmplător; în majoritate erau în întârziere cu aparițiile): să fie votată o lege a sponsorizării și statul să fie obligat să asigure minimumul posibil pentru publicare (cost-manoperă: tipar, hârtie și difuzare). În 12 iunie 1992, revista *22* scria sub titlul „Vor mai fi reviste literare?": *„Colectivele redacționale s-au restrâns, hârtia s-a scumpit, banii din fondurile USR sunt tot mai greu vizibili"*. În 1992, revistele USR apelau la mila publică (USR le mai asigura o cotă de hârtie), unele erau preluate de inspectoratele pentru cultură județene (sau de primării și consilii județene), de exemplu revista *Euphorion*. Revista *Secolul XX* apărea cu bani de la ambasade (având special numere tematice pe țări). Revista *Orizont*: *„Trăim din cârpăceli, improvizații mărunte și speranțe. Ne-am transformat într-un fel de cerșetori profesioniști… Nu ne aflăm ca țară în situația de a ne permite luxul de a lăsa cultura la cheremul economiei sângeroase de piață"* (Mircea Mihăieș). Revista *România literară*: *„Revista e suspendată, plutim în incertitudine… Noi am încercat să obținem venituri din reclame, am restrâns colectivul. N-a fost suficient"* (Gabriel Dimisianu; dar deja se afla în tratative pentru *„o alipire la un trust de presă care să fie tentat de firma foarte bună a* României literare*"*). Răspunde la ancheta din iunie 1992 a revistei *22* și revista *Contrapunct*, prin Hanibal Stănciulescu (unde a dispărut acest prozator nefericit, care a demolat revista *Contrapunct* și apoi ziarul *Tineretul liber*?), eliminată între timp din peisaj, să rețin: *„Uniunea Scriitorilor nici timbrul literar nu e în stare să-l încaseze. De doi ani nu o face... A constatat într-un târziu că proiectul de lege era făcut (chiar de oamenii USR) cum nu trebuie. Nu avea nici un mijloc de coerciție legal, ca să-i oblige pe editori să dea timbrul literar. Acum a înaintat alt proiect… va fi rezolvat de viitorul parlament"*… În sfârșit, revista *Viața Românească*: *„Ce mi se pare îngrozitor de grav este că actuala conducere a USR (după ce a terminat milioanele lăsate de vechea conducere și toate darurile postrevoluționare în bani și în natură) consideră că nu are nici o responsabilitate pentru ce se întâmplă… După alegerile din aprilie 1990, Consiliul USR a fost cu desăvârșire anihilat de Mircea Dinescu și niciodată n-a mai putut să depășească nivelul discuțiilor în doi peri, care nu duceau la nimic… Mircea Dinescu a scos (cu mâna Consiliului) Uniunea Scriitorilor de la Ministerul Culturii și de la Ministerul Muncii. Scriitorii am rămas pur și simplu în afara societății. Pe noi nu ne reprezintă nici un ministru și nimeni nu pune problemele grave pe care le avem la ora actuală în ședințele de guvern… Un autor a ajuns să câștige pe o carte (la care lucrează câțiva ani) cam cât câștigă o femeie de serviciu pe lună. Așa stând lucrurile, oricât am vrea noi, nu se poate face cultură națională pe cont propriu"* (Ileana Mălăncioiu; domnia sa se opune și sponsorizărilor făcute de către… *bișnițari* sau de *firma Crescent*). Recitiți, nu vi se pare că toate citatele din 1992 sunt de actualitate? Ce s-a schimbat? Voi reveni.

Liviu Ioan Stoiciu

Situația finanțării revistelor USR e de plâns…

De la o vreme eu tot frunzăresc presă de cultură adunată acasă (mă mut și trebuie să o mai împuținez; e o iluzie că voi reuși să o împuținez).

→ A doua zi, la cursul său, Eugen Simion ne-a spus :

– Această temă apare și în filmul lui Bergman, absolut extraordinar, ***Persona***.

Eu și Nino stăteam în părți diferite ale amfiteatrului. Am întors, în aceeași secundă, capetele, unul spre celălalt. Nino avea o privire sinistră.

La seminarul care a urmat, Narcisa Forăscu ne-a zis ca din întâmplare :

– Fără îndoială că filmul ***Persona,*** care rulează acum la Cinematecă, este o mare realizare a cinematografiei mondiale.

Din nou schimb de priviri cu Nino, care părea terorizat.

În ziua următoare, Al. Piru a întrerupt câteva secunde cascada de poante - care n-aveau nicio legătură cu studiul literaturii, dar profesorul era savuros - și a rostit pe un ton serios, cu dicția lui inconfundabilă :

– Nu mă pricep eu la filme și nu mă omor după moderni, dar ***Persona*** lui Bergman e un film foarte, foarte valoros.

Eu și Nino ne-am privit unul pe altul cu grimase de psihopați. Pe scări ne-am întâlnit cu filosoful Traian Podgoreanu. El ne-a oprit și ne-a spus amical :

– Băieți, duceți-vă la Cinematecă să vedeți ***Persona*** lui Bergman. Mai rulează săptămâna asta și așa ceva nu se ratează.

Când am coborât în holul de la Litere, Ion Rotaru, directorul nostru de studii, îi întreba, cu vocea lui groasă, inconfundabilă, pe câțiva colegi :

– Bă, ia spuneți-mi voi mie, e careva dintre voi care n-a văzut ***Persona*** lui Bergman? Că-l omor aici, cu mâna mea, lângă bustul lui Eminescu!

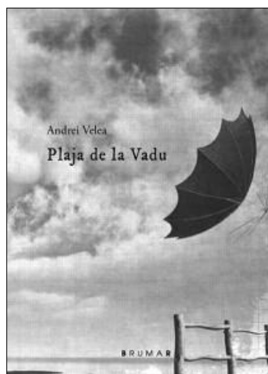
Toți văzuseră ***Persona*** și erau entuziasmați.

După o săptămână de coșmar, timp în care Nino era din ce în ce mai tăcut și mai posomorât, ieșeam împreună, abătuți, de la cursuri. Eram în holul Facultății de Litere, se făcuse noapte, afară viscolea și în momentul în care a pus mâna pe ușă să o deschidă, Nino s-a oprit brusc, s-a întors către mine, m-a privit cu ură și a scrâșnit :

– Bătrâne, toată lumea spune că ***Persona*** e o capodoperă. Numai noi doi n-am înțeles nimic din filmul ăla!

Semnal

ANDREI VELEA – PLAJA DE LA VADU (Povestiri)

«Povestirile lui Andrei Velea îmi amintesc, nu de puține ori, de cele ale lui Mircea Nedelciu. Asta nu ar fi neapărat o calitate. Calitățile prozei lui Andrei Velea vin mai curând din curiozitatea cu care investighează paradoxul naturii umane. Privirea lui vede excepția, stranietatea, abisul acolo unde privirea comună nu vede decât uniformitate și banal. Cunoaște bine valoarea de întrebuințare a cuvintelor, are inteligență epică și intuiții de scriitor autentic. Îndeplinește, deci, condițiile de bază pentru a purcede la reconstituirea lumii. Și mai e un motiv pentru care aș îndrăzni să-l încurajez. Nu a urmat o facultate de litere, este de profesie informatician, prin urmare scrie fiindcă *nu are încotro*. Nu știu de câte ori i se va fi spus, de către unii sau alții: *lasă-te de scris*, în definitiv un sfat util și cât se poate de binevoitor, dar uite că nu s-a lăsat. Astfel încât acum, că m-a întrebat și pe mine, mă văd obligat să-i spun: *dă-i înainte!*» **(PETRU CIMPOEȘU)**

Mircea Bârsilă

...regizarea spectacolului poetic nu trezeşte impresia că poetul confecţionează texte, preocupat de miza pe stil. În cazul acestui poet ..., abilitatea stilistică este potenţată de miza pe trăirea dramatică: o trăire susţinută liric de un imaginar prezidat, uneori, de sentimentul damnării, alteori, de aspiraţia spre trăirea religioasă, purificată de nocturnele reziduuri lumeşti.

cronici

Lumină, încet

Trei cărţi au marcat, pe tărâmul poeziei, în anul 2013, producţia editorială: integrala *Dragă poezie,* de Ion Monoran (Editura *Brumar*), antologia *Lumină, încet (*Editura Tracus Arte*)*, de Marian Drăghici, şi *Ţeasta* (Editura Tracus Arte*),* de Eugen Suciu.

Veritabilii poeţi de la „Tracus Arte”, Teodor Dună şi Cosmin Perţa, au procedat, în calitate de antologatori ai poeziei lui Marian Drăghici, la o severă selecţie. Au fost reţinute, aşadar, doar acele poeme prin care lirica acestui „optzecist” se singularizează .

Antologia l*umină, încet* conţine mai multe poeme ce pot să fie integrate în categoria „poeziei – interpretare”, cum ar spune Laurenţiu Ulici, poezie ce implică „un fel de a vedea lumea” (Laurenţiu Ulici, *Recurs*, C.R.,1971) şi care constă în felurite mărturisiri metatextuale şi, respectiv, în faptul că poetul interpretează în spirit subiectiv realitatea. Elocvent în această serie lirică (din care fac parte„o bufniţă de zece tone”, despre arta poetică, 1983”, „autoportret cu rămureaua de scaiete”, „capătul firului”, „matroană cu pălmuiri”, „macul de iunie”, „ceva mai real decât neantul”, „un sentiment verde iarna”, „păhăruţul”, „salonul refuzatului” şi altele) este textul intitulat „Poemul sfielii” dedicat, în fond, unei buruieni numite „umbra iepurelui”: „de unde va sări iepurele acestui poem?/câmpul e gol ca în palmă,/ploile încă nu au căzut,/nu se vede nicăieri vreun tufiş, fie şi des-/frunzit.//omul e gol, cineva/(abia)/ l-a zărit.//pune-ţi pe umeri o haină şi haide,/vino la toamnă să strângem via/ viaţa pe deal./ acolo ne trage pe noi tare aţa/ (fie, cea a limbii s-a rupt).//nimic sentimental, existenţa continuă,/totuşi doamna aceea, nu ştiu cum îi ziceai/este întotdeauna singură?/m-aş duce uneori pe la dânsa, mai ales iarna/dar este într-adevăr singură?// cred că tot mai greu îi vine/să-şi împletească fără nimeni, albe, cosiţele./ale naibii cosiţe, ascund ele ceva./iepurele acestui poem?/umbra-iepurelui? ştii, planta aceea ca un brăduţ/verde-verde/ da, da/planta aceea care nu-i bună la nimic/chiar dacă uneori, copil/am adus-o acasă.// fiindcă era verde. şi răcoroasă.// şi ascundea ceva.”

În alte poeme, „poezia-interpretare” alternează (sau fuzionează) cu „poezia-existenţă” prin care este promovat „un fel de a fi în lume”, iar corelaţia dintre liric şi epic şi, respectiv, derularea cinematografică a imaginilor conferă discursului poetic un foarte modern „aer' baladesc: „o casă pustie iarna./o casă pustie indiferent de anotimp/pe malul fluviului, o harduchie în fond/în care un bărbat singur/stă şi fumează până noaptea târziu/privind pe fereastră în gol,/aşezându-se şi ridicându-se de la masa de scris/nemulţumit fără să cunoască măcar motivul/nemulţumirii sale: poezia?viaţa?/acest tărâm glorificat/de venirea barbarilor? înveselindu-ne// cu barbarii am stat la masă,/cu barbarii am băut vin,/în cărţile barbarilor am căutat calea, adevărul şi viaţa/în casele barbarilor unde e zeu/însuşi batracianul ateu/femeile noastre născură în orăcăitul general/famelici bebeluşi de barbari”(*„fumătorul”*); …„astfel: un ins necunoscut, un băutor/cu mustăţi de motan faustic seara pe lângă foc/scrutând lumea printr-un pahar/mai aruncând un lemn pe foc/ mai bând o duşcă// licheaua, nu se sfii să-mi propună/aşa, scrutând lumea prin păhăruţ/mai aruncând un lemn, mai bând/să cheltuim după bunu-i plac/anii cei mai frumoşi, anii păhăruţului/când iubirea e una cu sunetul, cu dansul/ picioarelor de porumbel/ pe un acoperiş de tablă ”…. (*„dublu portret cu mustăţi de motan faustic*).

Eternele teme poetice – moartea, iubirea, singurătatea, revolta ontologică, actul poetic etc.) dobândesc sub pana lui Marian Drăghici un timbru nou şi o inedită corporalizare lirică. În acelaşi timp, el introduce în orizontul poeziei mai multe motive de o noutate absolută şi care se ţin minte (păhăruţul, lucrarea mortului la fosta sa viaţă, scuipatul de drac, negresa, îngerul probozit, ţaţa balcanică, lunetistul, bătrânul şi credinciosul foxterier carl gustav, calul căzut în fântână, ridicarea la cer prin înşurubare în păhăruţ, armonica, harrum, ierusalimul…), motive ce trec de la un poem la altul, cu înţelesuri, de fiecare dată, renuanţate.

Repetiţiile, renuanţarea din unghiuri noi a ideii şi a simbolurilor şi reluările unor imagini sunt menite să atragă atenţia asupra *febrilităţii* stării poetice şi, totodată, să contribuie la ordonarea simfonică a discursului, într-o formulă ce aminteşte de modalitatea discursivă din *Epopeea lui Ghilgameş* sau de rostirile din *Biblie* înzestrate cu ample virtuţi plastice, dar şi de discursurile din orizontul magic al comunicării. Efectele lirice pe care le obţine prin aceste procedee dobândesc o expresivitate specială în *ierusalim* unde magietatea discursului poetic nu constă doar în efectele sonore, incantatorii, ci şi în modul de înlănţuire a imaginilor, în jocul lor, şi, totodată, şi în aşa numita „muzică a sensurilor”: „Doamne du-mă la ierusalim/cântând dintr-o armonică roşie lucitoare.//Doamne du-mă din femeie în femeie//la femeia vieţii mele ierusalimul,/cântând dintr-o armonică roşie ferfeniţă făcută praf.//Doamne du-mă la ierusalim oriunde aş merge/cântând sau nu.//Doamne du-mă la ierusalim chiar dacă/n-am să mai ies nicicând din câmpul moşilor 1/trăgând de-o armonică roşie printre dealuri roşii.//ah, ce armonică roşie lucitoare/îmi fu inima omului la tinereţe.//ah, ce armonică roşie ferfeniţă făcută praf/îmi fu geniul inimii omului la bătrâneţe.// (...)//.vinul pe care-l bem, până şi apa/e vin de ierusalim/şi apă de ierusalim.//păhăruţul din care bem vinul şi apa/e plin cu aer de ierusalim.//pâinea turcească a lui ahmed de la colţ şi scuipaţii/sunt pâine de ierusalim/şi scuipaţi de ierusalim”.

Sub semnul aceleiaşi „muzici” şi al magicului (ca act lingvistic performativ) se împletesc şi se despletesc, într-o libertate imagistică totală, semnificaţiile *negresei:*„bate vântul prin negresă ca prin sită, când bate vântul./când plouă, plouă prin negresă/ca printr-un acoperiş spart.//toate sălbăticiunile africii scobiră cu ghearele cu dinţii/sălaş mustind etern în inina indiferentă a negresei./cu negresa eşti, oriunde te-ai afla/absolut dingur.// (....)//.noaptea petrec călare pe negresă/după ce-am făcut dragoste cu ea dându-i bice/epuizând-o în toate clipele vieţii şi morţii:epuizându-mă.//negresă beau când mă trezesc şi soarele răsare din negresă/ca oul din găină, gata aspus // (...)//.atât de vastă e negresa că n-are casă/negresa, biata de ea, este casa.//iar în casă, la masa lungă şi albă stă singură negresa./nu bea nu mănâcă./nu face nimic/doar stă./doar stă şi aşteaptă/cu aerul înţepenit, înfricoşător/că de mii de ani/doar stă şi aşteaptă.”(*negresa*). Reprezentativ în ceea ce priveşte minuţioasa prelucrare a „materialului” şi lărgirea lină a sensurilor, în felul în care se lărgesc cercurile concentrice ale apei în care a fost aruncată o piatră, este şi acest fragment din *lunetistul*: înainte de-a îmbătrâni aici/unde se ascunde lunetistul,/unde lunetistul se ascunde/în tufa de baştină –//.înainte de-a îmbătrâni aici/numărând mereu banii/păhăruţului ce ni s-a dat,/păhăruţului ce ni s-a luat,/fie numele păhăruţului binecuvântat –// înainte de-a îmbătrâni aici/ascultând mereu ploaia cu exilaţii şi cu morţii,/surâsul ei nocturn peste case revărsat,/peste tufa de baştină/a bietului lunetist.”

În poemele lungi (*caracal sighişoara mea*, *lunetistul*, *motanul faustic. o poveste de iarnă neterminată, moartea succesivă, biblia belgrad eu şi moara lui take),*poetul descompune şi recompune (realcătuieşte) mesajul, spre a transmite sentimentul unei încleştări existenţiale ce se intensifică sub semnul inadaptării la rigorile întunecate ale vieţii şi chiar şi la cele destructive impuse de contextul istoric: „sunt/un cal/căzut/în fântână.//într-o fântână/seacă/din balcani.//zile întregi am bocit la tropetă pe chestia asta./zile întregi am urlat de plâns la trompeta regimentului/până noaptea târziu,/până mi-au albit părul şi unghiile/zonele erogene au făcut pâl-pâl/deschideţi omul acesta/e un dulap cu stafie –/şi nu m-a ascultat nimeni/doar cocoşul de tablă de pe casă/cu scârtâiul lui metalic/atât de plat/de tăcut.//acum că războiul pare sfârşit/stau ca prostu' şi-ntreb, mă întreb/cum pisica penelopii am ajuns eu/în halul ăsta de degradare/auzi, cal căzut într-o fântână din balcani,/când alţii în rasa mea bat câmpii înverzite,/călăresc, sunt călăriţi,/stau la masă cu oamenii/beau, mănâncă, vorbesc,/beau mănâncă vorbesc/pun osul la rosul/banului public.//în ceea ce mă priveşte n-am decât să mor de foame/într-o fântână seacă din balcani –/dacă la atât m-a adus capul.//(…)//.e o fântână seacă din balcani,/am căzut în ea ca prostu' cu trompeta regimentului/şi-acum că armele tac/stau şi cânt la trompetă/nu mai bocesc/nu mai urlu.// (…)//.sunt cocoşul de tablă de pe casă./de pe o casă veche din balcani./atât de plat, de tăcut/sunt mormântul, apocalipsa/vocilor plafonate mici,/a momiţelor de arici.//iarna, vara pâlpâie în mine sfântul./iarna vara scârţîi şi nici num-mi pasă” (*biblia belgrad eu şi moara lui take).*

În poemul *ukulele*, angoasa este trăită în termenii unei amare autopersiflări. Condiţia de *client* al barului lima este asumată, cu o dramatică resemnare, ca soluţie – fără alternative - de viaţă. La fel ca în toate poemele lungi, elementele de factură biografică sunt deviate, puţin câte puţin, spre o foarte profundă viziune poetică: „noapte-zi/continuu, la foc imperceptibil,/din întunecata condiţie de fruct uman/zărit prin frunzişul păhăruţelor/am decăzut bând, fumând, scriind versuri.//şi-acum la lima într-un bar/pregătit sunt Doamne/să îmbătrânesc, să devin străvechi ca primul/fruct uman zărit prin frunzişul păhăruţelor//(...)//şi-acum la lima într-un bar/pregătit sunt Doamne/să îmbătrânesc, să devin străvechi ca primul/foc arzând mocnit, sub dărâmătură.// (...)//.pregătit sunt Doamne/să îmbătrânesc, să devin străvechi ca nămolul/pe fundul unui lac departe de orice aşezare omenească,/numai peştii mistici să se desfoaie din hoitul meu primăvara/behăind fără glas ca miei ai adâncurilor.// (...)//.da, pregătit sunt Doamne/ să îmbătrânesc, să devin străvechi ca aurul/şi la fel de inutil, de caraghios,/ca o ţigară aprinsă între degetele unui copil mort.”

În ostila lume balcanică, însuşi *îngerul* – un alt dublet al subiectului liric, alături de *lunetistul* aflat în aşteptarea stării de graţie – este derutat, compromis, umilit, de nerecunoscut: „l-am văzut la masa de sub vişini/singur în cârciuma goală –/si pretindea că e dus în africa/să-mpuşte lei, caraghiosul.//l-am văzut aşteptând păhăruţul/cum alţii negresa din ierusalim-//bând apoi şi fumând,/bând-fumând şi beat-mort/ridicându-se instantaneu la cer/prin înşurubare în păhăruţ// (...)//.dar el l-am văzut de aproape,/de foarte aproape// (...)//aşa tăvălindu-se ca porcu' la picioarele patului/de mi se făcu rău, foarte rău,/în ploaia aceea acidă/sub bulbucii roşii ai dimineţii noastre pământene.”

În principiu, fiecare poem beneficiază de un scenariu care-i permite poetului să spună lucruri profunde în materie de criză ontologică, fără a lăsa impresia că este preocupat, în mod presant, de transmiterea lor. Harul de „a-şi povesti” în acest mod gândurile îl protejează de căderea în artificii lingvistice şi de o gesticulaţie barocă, nefirească. Altfel spus, regizarea spectacolului poetic nu trezeşte impresia că poetul confecţionează texte, preocupat de miza pe stil. În cazul acestui poet – un poet al războiului cu sine şi pentru care histrionismul din anumite secvenţe este o stratagemă de care are nevoie pentru a proiecta în derizoriu, în parodic, dogoarea încercărilor îndurate în infernul personal –, abilitatea stilistică este potenţată de miza pe trăirea dramatică: o trăire susţinută liric de un imaginar prezidat, uneori, de sentimentul *damnării*, alteori, de *aspiraţia* spre trăirea religioasă, purificată de nocturnele reziduuri lumeşti.

Desigur, decuparea unor secvenţe, spre a fi citate, ştirbeşte realitatea estetică a întregului, care, dacă este permisă această analogie, beneficiază, în poezia lui Marian Drăghici, de două tipuri de „mişcări”: una de rotaţie (la nivelul fiecărui fragment) şi alta de revoluţie, ce rezultă din succesiunea elementelor constitutive.

Lectura antologiei *lumină, încet* îi trezeşte cititorului (onest) sentimentul că autorul este un mare poet.

Cornel Ivanciuc şi romanul total

Cititorul de roman

DUMITRU AUGUSTIN DOMAN

Cornel Ivanciuc este cunoscut îndeobşte drept jurnalistul de la *Caţavencii*, cel care publica săptămână de săptămână câte o anchetă al naibii de documentată şi, uneori, ca analist la emisiuni de televiziune. Ei bine, Ivanciuc cel ancorat solid în realitatea politică şi economică a României de astăzi, ne surprinde cu un roman: *Stăpânul spaimei* (*Tracus Arte*, 2013), care este ceea ce s-ar numi un roman total. Un critic cu darul de a pune etichete ar spune pur şi simplu că avem de-a face cu o cronică de familie, ca şi la Petru Dumitriu întinsă pe o perioadă de peste o sută de ani. Da, este vorba şi de cronica neamului Margine din Marmaţia pe o perioadă de şase generaţii. Acesta ar fi, dacă vreţi, firul roşu, cronologic, nervul sciatic al corpului romanului. Dar, de aici încolo începe spectacolul total, al unei lumi create pe mai multe paliere, ca la Umberto Eco, într-o privinţă, ca la Garcia Marquez, în alta, să zicem: livresc, realist-magic, ezoteric, legendar, oniric, ocult…- şi în toate aceste registre cu un ton firesc prin care parcă ar spune că „ieri a început să ningă". Trunchiul familiei Margine se deschide generos în ramuri arborescente, cu personaje insolite din vremuri diferite, cu destine extraordinare, cu o fervoare enciclopedică, cu o istorie real-fictivă pe cât de prodigioasă, pe atât de spectaculoasă, cu o geografie fără limite, cu o reprezentaţie care trimite, nu arareori, prin lumea de cuvinte, sensuri şi prin amploare la cărţile Vechiului Testament.

Romancierul îşi subintitulează cartea, într-o paranteză: *Cea de-a o mie şi doua noapte*. Dar, de fapt, prin succesiunea de nenumărate poveşti/povestiri, putem spune că aici e o adevărată carte a *O mie şi una de nopţi* marca Ivanciuc. În final, chiar există un episod în care un personaj feminin – Sica Colţău – e un fel de Şeherezadă care-i spune poveşti soţului său Velicu, mort, dar adus înapoi „prin vrăji şi necromanţie". Spre deosebire însă de original, aici moare a doua oară „sultanul" când „Şeherezadei" îi seacă izvorul inspiraţiei, ci nu ea.

Stăpânul spaimei este cartea în care totul este posibil şi asta ni se sugerează încă din prima pagină, toate întâmplările – reale, fantastice, oculte, mitologice – fiind căzute din cer: „Părţi din cartea aceasta, cititorule, au fost văzute vâslind din aripi, înainte de a cădea săgetate din cer şi a-şi da duhul, sfârşite de oboseală, în mâinile tale. Câteodată, bibliotecile cad din înalt ca rândunicile de noapte surprinse de ger". Un bun „pretext" pentru ca autorul să-şi permită o libertate de creaţie fără limite. Cu toată această libertate, ca să nu-i zicem libertinaj, rotunjimea compoziţională a cărţii n-are de suferit. Liantul îl reprezintă pe de o parte abilitatea de a nara ciclic, iar pe de altă parte intertextualitatea, inserările frecvente ale unor fragmente din *Scrisorile persane* ale lui Montesquieu. Scriitura este polifonică, mai multe personaje sunt şi naratori, unii la mâna (gura) a doua sau a treia, un început de capitol deconspirându-se ca o *ars poetica*: „Fiecare ticluire omenească este ca o matrioşcă în pântecele căreia ticăie inima unei alte ticluiri. Prin firea lor schimbătoare, oamenii nu pot lăsa o minciună singură, sub fervoarea razelor lunii, şi-i fac o pereche de semiadevăr, pentru ca minciuna să nu se împută de singurătate…"

Perimetrul acţiunii este vast, se întinde între câteva imperii de la sfârşitul secolului XIX şi începutul secolului XX până la „sfârşitul lumii", acesta fiind desigur anul 2000; ba chiar şi după, naratorul notând din când în când că un anumit fapt a avut loc după… sfârşitul lumii.

Stilul este bogat, luxuriant, există în cele aproape 400 de pagini o plăcere de a povesti absolut molipsitoare. De pildă, descrierea personajului Filidor Karamihailovici, supranumit Adună-sânge, se face într-o frază de trei pagini de carte, portretul fiind mirobolant: „A fost, zice-se, paznic al cetăţii părăsite ce stă stavilă la deşertul haşişinilor, cruciat, eretic, comisar sârb, terorist anti-austriac, vânător de stafii, cardinal, prieten intim al mai multor prinţi şi viceregi spanioli, conchistador, vânzător de umbre, general aztec şi tot aşa, rând pe rând, îmblânzitor de leoparzi ai norilor în cătunele răsfirate pe văile de sub nişte munţi de forma bureţilor şerpeşti, jefuitor de morminte ale împăraţilor de jad, vânător de fluturi în ţinutul ceaiului alb-transparent şi aproape argintiu, prin vintrele căruia vezi cum se mişcă principiile active ale tebainei şi teinei, muncitor cu ziua în jungla de bambus a dragonilor roşii, vagonetar de mină pe meleagurile unde pielea oamenilor este tristă ca tăciunele, iar ochii lor rozalii sunt pândiţi de jigodie şi malarie…" Şi portretul continuă cu aceeaşi savoare lingvistică şi stilistică pe alte câteva mii de cuvinte. Parfumul epocii se insinuează şi din aglomerarea multor figuri de stil, din înşiruirea de sinonime (arhaisme şi regionalisme şi neologisme, la un loc) că-ţi vine să crezi, citindu-l pe Cornel Ivanciuc, că româna e o limbă mai bogată în acest sens decât franceza, de pildă: „Julius Popper va ajunge stăpân peste treimea nordică a ostrovului, după ce-i va căsăpi indienii, va boteza *munceii, curmăturile, ududoaiele, imaşurile, braniştile, pleniţele, posadele, hăţaşurile, ploştinile, dolinele, genunile, izbucurile, zătoanele, duruitoarele, vâlcelele şi tăurile* ei cu nume neaoş româneşti…" (subl. m. DAD).

Stăpânul spaimei este unul dintre cele mai bune romane româneşti apărute în 2013, an de altfel bogat în romane. Şi, mai trebuie spus, că e un roman unic, în sensul că autorul nu va mai putea scrie altul în aceeaşi manieră, aici fiind topită o experienţă şi o cultură de-o viaţă.

Un roman ca o carte de memorii

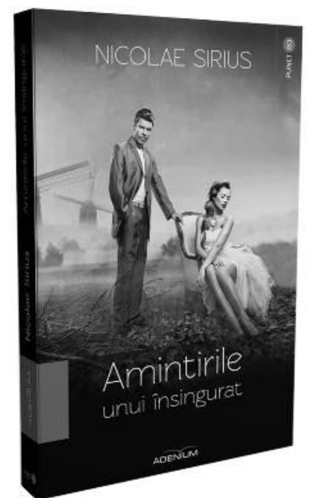
Nicolae Sirius, trecut binişor de 60 de ani, este un scriitor atipic, unul cu o biografie bogată, de prozator american din secolul trecut. Sătul să tot fie refuzat la publicare din motive de cenzură, deşi debutase editorial în 1979 în volum colectiv, cum se obişnuia (aviz tinerilor scriitori!), în 1986 a părăsit România, societatea socialistă multilateral dezvoltată, n'aşa! A locuit şase luni într-un lagăr din Austria, de acolo aterizând în Australia, devenind cetăţean australian în 1988. Aici a trăit din două substanţiale burse ale statului-continent, obţinute prin concurs. În 1995, a revenit în Europa, dar nu în România, ci în Germania, iar peste doi ani s-a stabilit în Orientul Îndepărtat, în Japonia, fiind căsătorit cu o muziciană niponă de nivel internaţional, cu care are şi doi copii. I s-au jucat două piese de teatru în engleză. Este membru al Uniunii Scriitorilor din Australia. Din 1995, publică în ţară volume de poezii şi de teatru în limba română, iar în Japonia poeme în limba engleză în format electronic.

Anul trecut, Nicolae Sirius a vizitat România şi n-a pierdut prilejul de a-şi publica o carte, mai exact un roman: *Amintirile unui însingurat* (*Adenium*, 2013). În treacăt fie spus, Adenium (numele rozei deşertului!), o editură de la Iaşi (director Liviu Antonesei) specializată iniţial pe literatură pentru copii, se extinde pe toate genurile, recent lansând un concurs de proză scurtă.

Aşadar, Nicolae Sirius publică romanul *Amintirile unui însingurat*, roman lansat deja la Muzeul Naţional al Literaturii Române de la Bucureşti, la Biblioteca din Curtea de Argeş şi la Centrul Cultural Piteşti. Cu acest ultim prilej, autorul a mărturisit că iniţial un editor japonez i-a sugerat/cerut să scrie un roman despre odiseea lui personală. Din orgoliu, considerând că i se pretinde o carte comercială, a refuzat şi a scris acest roman cu miză doar artistică.

Având în vedere biografia autorului, mi se pare absolut necesar să precizez că acţiunea romanului se petrece în România, înainte şi după 1989. Cartea este scrisă la persoana întâi, iar din loc în loc a persoana a doua, substituind persoana întâi, ca-n *Renunţarea* (mă rog, *La modification*!) lui Michel Butor.

Romanul este un fel de carte de memorii în care personajul-narator se situează în centrul unui evantai de întâmplări din mai toate zonele sociale. De subliniat că un om, ca Nicolae Sirius, plecat de aproape trei decenii din România are o impresionantă priză la realitatea românească a acestor ani. Avem de-a face cu un roman cu sertare, cu poveşti în poveşti, cu paranteze-n paranteze, unele fragmente pot fi percepute ca scurte piese de teatru, mai mult, dăm şi de un microroman poliţist, ba mai curând securistic, de-un umor nebun. Personajele sunt multe şi pitoreşti, unele dintre ele abandonate pe drum înainte de a li se cristaliza destinul. De altfel, structura, care în general este foarte importantă în roman, structura, zic, mai avea loc de îmbunătăţiri, de simplificări şi de limpezire. În schimb, textul e cursiv uneori, abil fragmentat alteori.

Romanul iubirilor Gabrielei Melinescu

Elvira Iliescu, eseistă şi poetă din Constanţa, a publicat mai multe cărţi de critică şi de eseistică şi de cronici literare, dar şi un volum dedicat lui Paul Goma, o altfel de monografie. Recent, i-a apărut volumul *Iubirile Gabrielei Melinescu* (*Ex Ponto*, Constanţa, 2013), subintitulat *roman epistolar*. L-aş fi prezentat exact în această rubrică şi dacă nu purta acest subtitlu, chiar dacă în sine cartea este una de critică şi eseistică. Trebuie spus de la început că Elvira Iliescu face, în general, o critică empatică, scrie despre ce o fascinează, despre cine o cucereşte cu textele lui. Este şi cazul poetei Gabriela Melinescu.

Ambiţia autoarei este aceea de a da imaginea exhaustivă a personalităţii Gabrielei Melinescu, insistând în cele din urmă pe iubirile poetei: cea cu Nichita Stănescu şi cu poetul şi editorul suedez Rene Coeckelberghs. Firul roşu al poveştilor de dragoste ale Gabriele Melinescu este trasat de poemele lui Nichita Stănescu, presupuse a fi dedicate sau inspirate de tânăra poetă, fiind scrise în perioada în care cei doi tineri poeţi erau împreună (aici un cuvânt de spus având istoricul literar E. I.), *Jurnalul suedez* al acesteia şi corespondenţa dintre ea şi suedez, prevalând scrisorile lui, de la îndrăgostire (mijlocul anilor '70) până la stabilirea ei definitivă în ţara nordică şi până la sfârşitul lui fatal. Cartea aceasta a Elvirei Iliescu este şi un roman, cum am convenit mai sus, unul autentic şi livresc, dar şi un capitol de istorie literară. Autoarea citează consistent, însă semnificativ, romanul de dragoste fiind croit în special pe intertextualitate ca mijloc de expresie, scriitura având cursivitate, în ciuda fragmentarismului ei. Sunt adevărat alese fragmente care urmăresc sentimentele protagoniştilor, precum acesta: „Rene avea braţul stâng umflat şi ne-am dus la prietenul său de demult, doctorul Tor Lindgren. Doctorul i-a luat braţul, s-a uitat la el, l-a întrebat cum doarme şi Rene a răspuns: Cu capul Gabrielei pe braţul meu! Capul meu care apasă braţul din partea inimii! Diagnosticul: ***paralysie d'amour***!..."

Viaţa Gabrielei Melinescu s-a desfăşurat prodigios între două iubiri: Rene şi Nichita, pe care nu l-a uitat niciodată, dovadă însemnarea ei de la moartea autorului *Necuvintelor*: „Sunt mută de durere; nu pot să plâng. Durerea mea şi visul meu erau în legătură cu ceea ce s-a întâmplat cu Nichita, fiinţa cea mai iubită din viaţa mea, dacă se poate spune aşa ceva. Se poate spune, cred, pentru că numai în tinereţe iubeşti cu adevărat şi intri de bună voie în acea boală divină care este iubirea, în care se ascunde ceva cu mult mai mare decât iubirea închipuită de oameni…"

În viaţa literară din România ultimelor decenii comuniste, Gabriela Melinescu a fost o legendă, se vorbea mai mult din zvonuri, fără bază reală, dat fiind embargoul informatic impus de regim, dar multe nu se ştiau nici după 1989, până la apariţia *Jurnalului suedez*. Cartea Elvirei Iliescu vine să umple un gol în capitolul frumos de istorie literară privind-o pe poeta româno-suedeză.

lector

Cristian Meleşteu

Căruţele uneori pot căra şi vise

Cu greu, reuşi cu dinţii să desfacă capacul de la cutia ce adăpostea otrava de şoareci şi să împrăştie conţinutul ei pe podea. Lipăii praful otrăvitor, cum lipăie o pisică laptele din farfurioară. Gustul otrăvii era oribil şi, oricât de mult şi-ar fi dorit să moară, nu reuşi să înghită foarte multă pulbere...

Dimineaţa veni un pic mai devreme, ca un îndrăgostit ce nu a mai avut răbdare să aştepte ora stabilită să-şi întâlnească iubita. Ziua, este noaptea ce a abandonat rochia neagră de doliu pentru a îmbrăca, într-o nouă încercare, rochia albă de mireasă.

Din lanul de porumb soarele ieşi galben şi rotund ca într-o zi toridă de vară. Armando privi soarele acela ca o pâine tocmai scoasă din cuptor şi se miră. Nu-l miră că soarele dormise în lanul de porumb, şi taică-su, Alfred, de multe ori când zăbovea prea mult în cârciumă, nu mai nimerea drumul spre casă şi îşi găsea culcuş printre cocenii de porumb. Îl miră că după o noapte petrecută în gerul acela de făcea pietrele să crape, soarele nu era îngheţat sau măcar zgribulit cum era chiar şi el, deşi înfofolit cu cele mai groase haine din casă... Avusese şi el un străbunic ce dormise, la fel ca soarele într-o noapte geroasă de iarnă, în lanul de porumb. Vinul fiert şi arcuşul unei viori ce-i picurase melodii drept în inimă, îl făcuseră să uite că acasă au o uşă şi nişte pereţi firavi de chirpici şi el intrase în lanul de porumb închipuindu-şi că deschide uşa, se aşezase pe un pat de coceni îngheţaţi crezând că e pe patul lui, se învelise cu o pătură imaginară şi strânsese în braţe un câine ce-l însoţise de la cârciumă, închipuindu-şi că strânge la piept soţia şi-i mângâie pântecele ei roditor, ce adusese pe lume paisprezece copii.... Dimineaţa îl găsise pe Oliver, străbunicul lui Armando, cu o durere cumplită de cap. Deschise greu ochii şi realiză târziu unde se află. Lanul de porumb se mişca ameţitor, de parcă ştiuleţii ciuntiţi şi degeraţi se apucaseră să joace sârba pe muzica ce-i cânta încă în urechi deşi lăutarii de azi-noapte erau departe... Vântul, cu chef de joacă, îi aruncă pe faţă o foaie de porumb mucegăită. Mirosul de stricat îi intră pe nări, adânc, întorcându-i stomacul pe dos. Încercă să-şi elibereze faţa, dar mâna dreaptă nu-l ascultă. „Bătrâneţe, haine grele!", gândi şi zâmbi căci ştia că putea fi considerat bătrân poate doar prin prisma faptului că avea strănepoţi, altfel era încă în putere, mai în putere decât mulţi de vârsta sa din sat. Făcu încă un efort, dar mâna se încăpăţână să îl asculte. „Poate mâna stângă să fie mai ascultătoare...", îşi spuse şi-şi concentră toate eforturile să ridice mâna. Zadarnic, braţele îi atârnau pe lângă corp, lipsite de voinţă, de parcă ar fi fost de cârpă. Încercă să mişte picioarele, acelaşi rezultat... Ţipă! Un ţipăt lung, fără nimic

omenesc, ca strigătul disperat al unui animal rănit de glonţul lipsit de sentimente al unui vânător dibaci. Câinele ce cuibărea somnoros cocoloşit la burta bărbatului sări speriat în picioare şi începu să latre. Zarva celor doi antrenă şi alţi câini de prin sat şi, alarmaţi de hărmălaia aceea, câţiva oameni curioşi să vadă ce se întâmplă, se duseră prin câmp, ghidaţi de zgomot şi îl găsiră. Deşi sătenii îl luaseră în căruţă, îl încălziseră cu câteva guri de ţuică şi-l asigurară ca vor ajunge repede la spital, unde totul va fi bine, Oliver nu se opri deloc din urlat. Adevărul îi intrase în corp odată cu frigul acela pătrunzător: degerase!

La spital, medicii se mirară că mai trăia, afară se înregistraseră unele din cele mai scăzute temperaturi din ultimii ani... Câinele acela, ce se cuibărise la pieptul său, fusese probabil un înger trimis de Dumnezeu să-l încălzească cât de cât, să rămână în viaţă să-şi mai vadă copii, nepoţii şi strănepoţii ce-i umpleau curtea mică şi drumuleţul din faţa casei, de Crăciun şi de Paşte... Deşi scăpase cu viaţă mâinile şi picioarele degerate se infectaseră şi cangrena risca să intre în tot organismul, omorându-l. Medicii îi vorbiseră rece, de parcă îi povesteau despre altcineva, folosiseră nişte termeni tehnici, ceva de genul degerături de gradul trei şi patru, apoi îi spuseseră că, dacă vrea să mai aibă vreo şansă, trebuie, cât mai urgent să-i amputeze şi mâinile şi picioarele. La ore bune distanţă, după ce vorbi cu o asistentă volubilă, termenii medicali se transformară în cuvinte pe înţelesul său. Când înţelesese că îi vor tăia şi mâinile şi picioarele, Oliver începuse din nou să ţipe, ca atuncea în câmp şi doar nişte calmante deosebit de puternice îl făcură să înceteze... Nevastă-sa, copiii, toţi nepoţii şi chiar şi vreo doi strănepoţi agăţaţi de sânul mustind de lapte al mamelor, umpluseră holurile spitalului şi, parcă preluând urletul lui Oliver, începuseră să urle şi ei încontinuu. Cu toată intervenţia forţelor de ordine ale spitalului, rudele refuzară să plece acasă „până nu s-o face bine tătuţu", se aşezară pe băncuţele de aşteptare, pe vreo targă uitată pe hol, ori puseră o pătură pe cimentul rece şi se întinseră, aşteptând o veste bună de la oamenii aceia îmbrăcaţi în alb, ca zăpada de afară ce-i făcuse atâta rău lui Oliver, capul numeroasei lor familii. Încet, întreg spitalul se transformă într-un hotel pentru cântece de jale, pentru plâns în hohote şi jelit şi pentru visele de mai bine ce apărură aproape imediat ce becurile de pe holuri se stinseră încet, discret, transformându-se într-o lumină de veghe...

Dimineaţa unul din medici se strecură printre oamenii încă adormiţi ce umpleau holurile spitalului şi vorbi cu soţia victimei, cerându-i acordul pentru operaţie. Femeia, auzind că omul ei urma să zacă inert, fără mâini şi fără picioare, nici nu vru să audă de operaţie, preferând să îl ia mort, în coşciug. Apoi, în timp ce stătea pe culoarele spitalului aşteptând acordul medicilor să-şi mai vadă o dată bărbatul, poate ultima dată în viaţă, auzi de cineva care nu mai avea un picior că fusese încadrat la handicap de gradul I, pentru care i se dădea celui care avea grijă de el o mare sumă de bani, în fiecare lună. Gândi că omul ei, fără două picioare şi fără două mâini va primi de patru ori mai mulţi bani, aşa că se duse după medicul acela, rugă o asistentă să scrie declaraţia în locul ei şi semnă cu greutate, cu litere inegale, împleticite, de parcă ar fi fost mersul unui beţiv, petecul de hârtie prin care era de acord ca soţului să-i fie tăiate mâinile şi picioarele....

Oliver se trezise neputincios, fără mâini cu care să o mângâie pe nevastă-sa şi pe cele câteva văduve disponibile din sat şi fără picioare care să-l ducă la cârciuma atât de dragă... Se rugă de nevastă-sa, de copii, de nepoţi, să-i curme suferinţa, să-i pună noaptea în somn o pernă pe faţă, să-i oprească respiraţia, dar toţi se obişnuiseră cu el, aşa cum era acum, doar o umbră palidă a celui care a fost... Cel puţin îl puteau vizita, îi puteau vorbi, chiar dacă el nu prea le mai răspundea, şi, ceea ce era cel mai important, ştiau că trăieşte... În plus, lună de lună, primeau o sumă importantă de la stat, să aibă grijă de proaspătul invalid...

Zilele se scurgeau greu pentru Oliver, care nu reuşea să se obişnuiască cu noul statut. Trebuia să roage pe cineva dacă vroia să mănânce, să bea apă, ori să-l întoarcă pe-o parte sau să-l scarpine pe spatele plin de bube de atâta stat întins, într-o singură poziţie... Într-o zi, auzi o discuţie ce-l îngrozi. În vizită venise o rudă ce se stabilise de ani buni în străinătate. Cu vorbe meşteşugite, ba încercând să-i zică neveste-si că aerul cald din Barcelona şi apropierea oceanului îi fac bine lui Oliver şi-i scot din oase frigul ce-i intrase în oase în noaptea aceea fatidică, ba promiţându-i cadouri şi câţiva bani grei de aur, ruda aceea încerca să-l ia pe Oliver cu el în Spania... Bătrânul ştia că, dacă va ajunge acolo, un neputincios ca el va fi lăsat lângă o biserică ori pe o alee circulată, să cerşească îndurarea şi câte un bănuţ de la trecători. Va fi luat abia seara, târziu, şi va primi un blid de mâncare, în funcţie de cât de convingător fusese şi cum reuşise să smulgă cu tânguirea sa banii din punga trecătorilor... Perspectiva îl năuci pe Oliver şi, profitând de faptul că fusese lăsat nesupravegheat, toţi fiind ocupaţi cu primirea rudei ce venise încărcată de cadouri, se mişcă într-o parte şi-n alta, târâit ca un şarpe, până reuşi să cadă din pat. De acolo, făcând abstracţie de durerile generate de lovirea de podea, se rostogoli şi ajunse până la o cămară, unde ţineau unelte diverse, dar şi otrava de şoareci. Cu greu, reuşi cu dinţii să desfacă capacul de la cutia ce adăpostea otrava de şoareci şi să împrăştie conţinutul ei pe podea. Lipăii praful otrăvitor, cum lipăie o pisică laptele din farfurioară. Gustul otrăvii era oribil şi, oricât de mult şi-ar fi dorit să moară, nu reuşi să înghită foarte multă pulbere... Cantitatea ingerată fu însă suficientă să-i ardă gâtul şi maţele şi să-l facă să se zvârcolească de durere. Ţipetele lui inumane chemară pe toţi ai casei lângă el. Îl găsiră aproape înecat în propria vomă, cu stomacul chircit şi cu chipul schimonosit de durere, de nerecunoscut, parcă ar fi purtat o mască. Îl duseră de urgenţă la spital, spre norocul lui ruda din străinătate venise cu o maşină puternică de teren pentru care, drumul acela prost, atât de greu de parcurs cu căruţa, era doar o simplă joacă de copil.

La spital îi făcură rapid spălături gastrice, îi administrară diverse medicamente, dar otrava îşi făcuse efectul şi arsese gâtul şi mare parte din maţele bătrânului. Doctorii, impulsionaţi de ceata de bocitori ce luase din nou cu asalt spitalul, îi făcură o intervenţie chirurgicală rapidă şi-i montară în stomac un furtunaş prin care să fie hrănit.

Timpul se scursese şi mai lent de atunci pentru Oliver, până într-o vară când fusese lăsat în curte să mai intre soarele în oasele lui bântuite de frig. Pe la ora prânzului nevastă-sa veni cu o cană de ciorbă să-l hrănească. Îi puse la capătul furtunaşului din stomac o pâlnie şi îi turnă încet lichidul. Apoi, chiar dacă bărbatul nu simţea niciun gust, îi turnă şi un păhărel de vin. Băutura, chiar dacă nu-l mai încânta cu gustul ei, îl cherchelea şi-i dădea o stare generală de bine. După ce-l hrăni, femeia intră în casă să-şi continue treburile. Puse în grabă la pâlnie un dop fiindcă peste câteva ore avea să-l hrănească iar şi operaţiunea potrivirii furtunaşului cu gâtul pâlniei era destul de migăloasă pentru ochii ei împăienjeniţi de vârstă...

În curte doi dintre strănepoţii lui Oliver se jucau cu lopăţelele într-o grămăjoară de nisip rămasă de când construiseră o cameră în plus pentru familia lor, ce creştea peste noapte, ca prinţul din basme. Oliver îi privea pe copii, cum priveşti un film la televizor şi, în curând îşi simţi pleoapele grele, ca şi cum ar fi avut turnat plumb pe ele, închise ochii şi începu să viseze că e în cârciuma lui Nae, că-i cântă un lăutar la ⟶

proza

urechi şi că, de la câteva scaune distanţă, o văduvă îi trimite ocheade....

Soarele era jucăuş rău la ora aceea. Deşi era extrem de cald afară, soarele alerga ca un nebun, când pe acoperişul de tablă al unei case, când pitindu-se printre copaci, când plonjând ca într-o piscină într-un ciob de apă. Aşa, în goana asta nebună, ajunse la pâlnia din capătul furtunului ce ieşea din burta lui Oliver. Soarele nu mai văzuse niciodată un asemenea obiect, deşi călătorise mult şi ajunsese chiar şi-n locuri ce încă nu figurau prea clar pe hărţi. Cei doi copii văzură şi ei soarele care se făcuse mic, ca o mingiucă de ping-pong şi intrase în pâlnie să o inspecteze. Se apropiară, de-a buşilea, atraşi de culoarea de aur, atât de dragă neamului lor. Unul dintre ei puse palma pe pâlnie, să prindă bănuţul de aur acolo. Dar soarele, sprinten, ieşi rapid printre degetele un pic răsfirate ale copilului, iar când acesta îşi retrase mâna, intră la loc în pâlnie. Jocul acesta de-a prinselea, îndârji copii ce începură să scormonească în minţile lor alte căi de arestare a soarelui. În mâna unuia încă se mai odihnea un pahar de plastic plin cu nisip din grămăjoara aceea uitată în curte. Pândi un moment când soarele strălucea din pâlnie şi turnă rapid conţinutul paharului peste el. Cum li se păru că soluţia aceasta dă rezultate, repetară gestul. În curând pâlnia se umplu cu nisip, iar soarele nu se mai văzu, ca şi cum ar fi rămas acolo, prins de firele smulse dintr-o bucată de plajă. Mulţumiţi, copiii se îndepărtară şi îşi găsiră alte modalităţi de joacă.

Oliver înaintase în vis. Băuse deja vreo două sticle de vin, îi lipise pe frunte o bancnotă lăutarului şi se apropiase de văduva aceea disponibilă şi-i strecurase discret mâna pe sub fustă, pipăindu-i piciorul. De pe un stelaj al cârciumii o clepsidră lăsa să se scurgă elegant, prin gâtul său ca de lebădă, firicele de nisip. Oliver îşi propuse să convingă femeia să plece într-un loc mai ferit, până când din clepsidră se va scurge ultimul fir de nisip. Se apropie de urechea femeii şi-i şopti fragmente dintr-un cântec de dragoste, puţin cunoscut în satul lor, dar pe care el îl auzise la o cârciumioară din oraş. Mâna îi înainta pe sub fusta femeii, neîntâmpinând nicio rezistenţă. Brusc, îşi simţii mâna năclăită de un lichid oarecum vâscos. Era plin de sânge! Deschise ochii, şi văzu cum pe lângă furtunaşul din burtă a ieşit, amestecat cu ciorba şi vinul pe care-l băuse, un râuleţ de sânge. Clepsidra de pe stelajul cârciumii se mutase la el în burtă, în pâlnia prin care era hrănit şi, profitând de faptul că dopul acela nu era foarte bine pus, îşi scurgea ultimele firimituri de nisip... Oliver închise ochii şi plecă într-un vis fără sfârşit, în care îi crescuseră la loc mâini să mângâie femeia aceea şi picioare din care dădea încontinuu, ca un copil ce se bălăceşte neştiind să înoate, încercând să înveţe iar să alerge pe câmpul acela fără sfârşit de lângă satul lor...

Concursul Naţional de Literatură «Geo Bogza», ediţia a IV-a

Organizator: Casa Municipală de Cultură «Geo Bogza» Câmpina.

Pot participa scriitori nedebutaţi în volum, indiferent de vârstă şi fără restricţii de apartenenţă la uniuni de creaţie sau alte organizaţii.

Se acceptă grupaje de minim 5 şi maxim 10 poezii, editate la un rând, cu Arial 14, obligatoriu cu diacritice (textele fără diacritice sunt eliminate din concurs), în 3 exemplare imprimate pe hârtie A4, trimise în plic A4 închis, pe adresa: Casa Municipală de Cultură „Geo Bogza", Str. Griviţei, nr. 95, 105600 Câmpina, jud. Prahova cu menţiunea „Pentru Concursul Naţional de Poezie «Geo Bogza»" până la 15 mai 2013. În loc de semnătură, va apărea pe fiecare pagină un moto ales de autor. În plicul cel mare, va fi introdus un plic mic închis (având scris acelaşi moto), care va conţine un scurt curriculum vitae al autorului: numele şi prenumele; locul şi data naşterii; studii; activitate literară; adresa completă; numărul de telefon şi adresa de e-mail; motoul de pe plicul mic şi de pe filele grupajului de poezii;

Lucrările nu se returnează, ele urmând a intra în patrimoniul Concursului. Laureaţii vor fi anunţaţi până cel târziu la 30 mai 2013, pentru a fi prezenţi la festivitatea de premiere, care va avea loc sâmbătă, 31 mai 2014, orele 11.00, la Casa Municipală de Cultură „Geo Bogza" Câmpina, în cadrul Maratonului Poeziei de Dragoste.

Juriul concursului va fi alcătuit din scriitori, membri ai Uniunii Scriitorilor din România.

Se vor acorda următoarele premii: Marele premiu (600 lei) şi Trofeul «Geo Bogza», Premiul I (500 lei), Premiul II (400 lei), Premiul III (300 lei), premii ale unor reviste literare şi ale altor publicaţii. Prezenţa premiaţilor la festivitate este obligatorie.

Juriul îşi rezervă dreptul de a propune redistribuirea anumitor premii şi acordarea altor premii speciale.

Lucrări ale autorilor premiaţi vor fi publicate în «Revista Nouă» şi revista „URMUZ".

Contact: fdochia@gmail.com sau tel 0244.336.291.

Cartea străină

Violenta revenire la normal

Viorel Nica

Surâsul jaguarului (The Jaguar Smile, 1987) este prima „carte de non ficţiune" (publicată de *Polirom* în 2013, în traducerea Danei Crăciun) a lui Salman Rushdie, scriitor hotărât să iasă „din lumea (relativ) politicoasă a literaturii" spre a intra „în agresivitatea arenei politice" (cu intenţia de a demasca „natura incestuoasă a clasei conducătoare"), dispus să vadă „în povestea Nicaraguei o saga precum cea a lui David şi Goliat", într-o mare măsură încredinţat că orişiunde puterea-i plină de «contradicţii …intrinseci». Nefiind „un observator complet neutru", autorul menţionatului text nefictional îşi mărturiseşte de la început profunda afinitate „cu ţara aceea mică de pe un continent (America Centrală)" în stare de febrilitate accentuată.

Abia descins în Managua, călătorul hipersensibil observă că modesta capitală nicaraguană „se întindea în jurul propriului cadavru", după ce fusese devastată de recentul război civil (soldat cu detronarea dictatorului clan Somoza). Cu subtilitate el unul sesizează că „în Nicaragua mulţi foarte mulţi oameni s-au apropiat de revoluţie prin intermediul religiei" (ce impregnase sandinismul revoluţionar cu un soi de fervoare mistică). Mai apoi îşi dă seama că „viaţa din Managua postrevoluţionară avea un caracter provizoriu", refractar oricărei edificări impresionante, neînlocuibile. Cu oroare ia notă de faptul că americanii golitici sabotează crâncen revoluţia prin mijlocirea unor „trucuri murdare şi acţiuni de destabilizare, menite să pună cu botul pe labe o ţară de nici trei milioane de locuitori" angajaţi în transformări epocale, mai mult sau mai puţin democratice. Îi vine greu să înţeleagă de ce Mario Vargas Llosa „sugerase … că sandiniştii constituiau un stat de tip sovietic deghizat, că diversele măsuri pozitive în direcţia creării unei economii mixte şi a unei democraţii pluraliste nu erau decât decorative". În ceea ce-l priveşte, Salman Rushdie e de părere că revoluţia nicaraguană se află mai degrabă sub semnul funcţionalităţii democratice decât al decorativităţii amăgitoare. Stând de vorbă cu preşedintele Ortega, el unul se convinge că „dialogul cu oamenii era o prioritate pentru administraţia sa", nu detectează nici o predispoziţie totalitară în manifestarea-i dialogal-degajată. Mai degrabă deprimat decât entuziasmat e însă atunci când dialoghează cu părintele Ernesto Cardenal care se face că nu ştie de abuzurile politice săvârşite în Cuba de Castro şi acoliţii săi stalinişti. Starea de deprimare i se accentuează de îndată ce află că unii revoluţionari nicaraguani se servesc de cenzură spre a-şi întări puterea, nesinchisindu-se de libertatea de exprimare.

Nu mai puţin se simte deranjat de faptul că „un guvern de scriitori se transformase într-un guvern de cenzori" convinşi că „disidenţa e o chestiune cosmetică". În calitate de „escritor hindú", e sfătuit sa-l urmeze pe Tagore, să scrie literatură realistă, nu fantastică. În mod paradoxal apreciază că revenirea la normal, „normalitatea de aici era de un tip ieşit din comun, unul violent". Uneori se simte „copleşit" „văzând câte erau dispuşi să facă oamenii în Nicaragua" spre a accede la un modus vivendi civilizat – democratic. Discutând cu câţiva revoluţionari în contradictoriu, se încredinţează că „fracturile erau mult mai adânci decât erau ei dispuşi să recunoască realmente. Cu multă satisfacţie ia act, la un moment dat, de „flexibilitatea autorităţilor", de distanţarea lor de orice crez totalitarist-doctrinar.

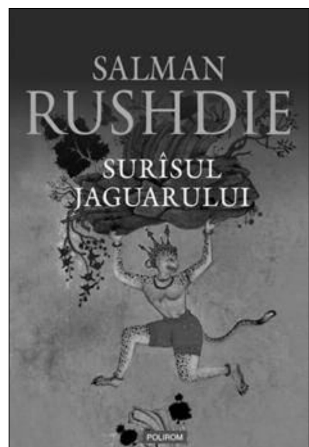
Scrutând intens peisajul nicaraguan, opinează că „în Nicaragua frumuseţea includea deseori şi bestia", respectiv urâţenia provocată de exploatarea nerezonabilă a unor resurse naturale. Imediat ce ajunge la Bluefields, pe coasta atlantică a ţării, descoperă că „Nicaragua e şi o ţară a tragediilor mici nu numai a celor mari", că sărăcia bântuie peste tot, obligându-i pe oamenii neîncrezători în revoluţie să fiinţeze la limită, că „moartea era prezentă şi aici", precum „obiectul invizibil care estompa lumea" scoasă din circuitul vieţii.

După ce examinează mentalitatea oamenilor din partea locului, peregrinul indian bagă de seamă că „aici atitudinea faţă de durere este de ignorare completă", înţelege „ce înseamnă să trăieşti sub ameninţarea constantă a morţii", regretă că „tineretul ţării e pur şi simplu irosit", admiră curajul celor ce înfruntă direct existenţa adesea ostilă, se arată impresionat de colaborarea guvernului cu vracii locali, „semn al adaptabilităţii revoluţiei, al pragmatismului de care dădea dovadă". Într-un fericit răgaz se lasă escortat de mirobolantele roiuri de fluturi negri, ce aveau să-i poarte noroc de-a lungul călătoriei pline de învăţăminte şi de descoperiri fascinante.

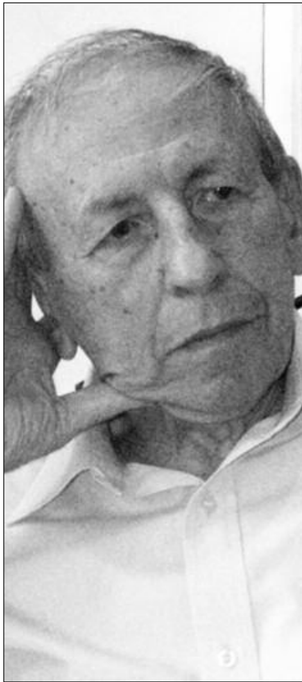
Întors la Managua, face cunoştinţă cu câţiva membri ai opoziţiei ce deplâng (într-o manieră retorică) lipsa democraţiei autentice, denunţă necorectitudinea alegerilor, critică intervenţia cenzurii, atitudinea procubaneză a celor aflaţi la guvernare. Câteva zile la rând, cercetează mediul literar nicaraguan, în care se scrie mult mai multă poezie decât proză, meditează asupra diferenţei dintre viaţa reală (nerevizuibilă, ireversibilă, neînrămată) şi cea ficţională (ce permite, pe lângă unele „revizuiri, versiuni ulterioare, reversibilitate şi înrămarea").

După câteva luni petrecute departe de casă, călătorul atent, scrupulos, extrem de deferent părăseşte Nicaragua cu convingerea că lasă în urmă „o ţară în care forţele antagoniste ale creaţiei şi distrugerii erau prinse într-un conflict violent", că lumea de care se desparte merită să fie admirată pentru eforturile-i de ridicare pe o nouă treaptă de civilizaţie, pentru strădania de a trăi într-un mod demn, în libertate.

...Salman Rushdie e de părere că revoluţia nicaraguană se află mai degrabă sub semnul funcţionalităţii democratice decât al decorativităţii amăgitoare. Stând de vorbă cu preşedintele Ortega, el unul se convinge că „dialogul cu oamenii era o prioritate pentru administraţia sa", nu detectează nici o predispoziţie totalitară în manifestarea-i dialogal-degajată.

Marin Ioniță

GÂLMA
(Moartea pe muchie de cuţit III)

Eu şi ea

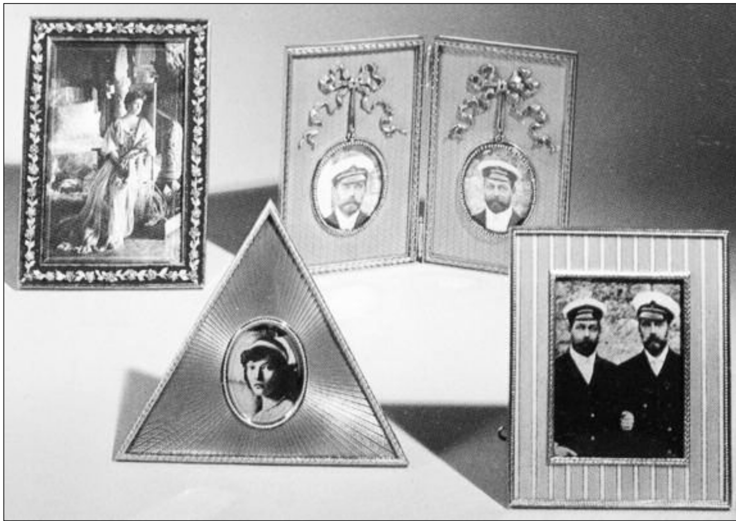
Cineva a spus, nenorocitul, că aş fi obsedat sexual. Nimic mai neadevărat. Sunt bărbatul care nu stă cu gândul la împreunare. În viziunea mea instinctul sexual este curat numai la animale. Unde „se abate" numai odată sau de două ori pe an şi anume în epoca rutului, din necesitatea conservării speciei. Folosit, abuzat, experimentat şi diversificat, devine bestial pentru fiinţa umană, care a venit cu alte rosturi pe lume.

Da, iubesc femeia, şi nu numai sentimental. Cu mintea, cu inima, cu dorul de ea. Cu simţurile toate. Îmi place s-o ascult, s-o privesc, s-o dezmierd, s-o îmbrăţişez, s-o sărut. Să săruţi o femeie eşti tot atât de puţin ticălos şi păcătos ca un credincios care sărută o icoană...

Femeia. Cine este ea? De unde vine? Unde se duce? Ce menire are pe lume?

Biblia ne spune că Dumnezeu, când a creat universul din haos, a început să facă mai întâi lumea. Şi s-a făcut lume,şi a văzut că este bine... A făcut ape şi a văzut că e bine... Şi a făcut pământul şi a văzut că e bine... Şi a făcut soarele, luna şi stelele şi a văzut că e bine... Şi a făcut toate vieţuitoarele din apă şi de pe uscat şi din văzduh şi a văzut că e bine... Şi l-a făcut pe omul bărbat şi pentru prima dată şi-a dat seama că nu i-a ieşit lucrarea decât pe jumătate. Că dacă ar popula planeta numai cu hominizi masculini ei ar deveni ţâfnoşi, ambiţioşi, orgolioşi, vanitoşi, contestatari, revoluţionari, s-ar certa, s-ar încăiera şi ar încerca, poate, să-l răstoarne din tronul său chiar pe părintele creator. Şi s-a gândit atunci Marele Creator să-i dea o preocupare permanentă, o ispită fără sfârşit. „Domnul Dumnezeu a zis: nu este bine ca omul să fie singur: am să-i fac un ajutor potrivit pentru el. Atunci Domnul Dumnezeu a trimes un somn adânc peste om şi omul a adormit; Domnul Dumnezeu a luat una din coastele lui şi a închis carnea la locul ei. Din coasta pe care o luase din om, Domnul Dumnezeu a făcut o femeie şi a adus-o la om. Şi omul a zis: „Iată în sfârşit aceea care este os din oasele mele şi carne din carnea mea. Ea se va numi femeie, pentru că a fost luată din om".

Femeile... De câte ori nu m-au salvat. M-au vindecat. Din încurcături, din tensiuni. Din gândurile cele mai rele am evadat în lumea lor, reală sau imaginară. Un surâs de femeie, o vorbă de încurajare, o şoaptă de dragoste e un balsam pentru orice fel de rană. Chiar moartea ţi-o face mai uşoară...

Uite aşa aş vrea să mor, cu faţa îngropată între sânii unei femei. Să le simt gustul şi să le sorb mirosul cu ultimul oftat...

Se aude, domnişoară?

Ce rămâne după mine? Triumfuri teritoriale. Premii provinciale. Un vraf de diplome de excelenţă. Cetăţean de onoare al oraşului. Al judeţului. Ba şi al Găieştilor.

Pe hotar

Internat. Cam panicat. Caut să-mi fac curaj. A sosit timpul. La ce pot să mai mă aştept. Ce, sunt o excepţie? Sunt primul care părăsesc această lume? Nu tot trebuie să se întâmple odată şi odată?

Îmi luasem răgaz o săptămână. Mă perpeleam ca pe jar. S-o fac? Să n-o fac?

- Dumneavoastră decideţi!

Când eşti bătrân nu mai ai chef să te muţi nici măcar pe altă stradă. Nici în casa ta în altă cameră, pe alt pat. Cu atât mai puţin în spital. Şovăiala te macină. Teama devine panică. Şi iată se întâmplă ca tocmai din panică să ţâşnească curajul necontrolat. M-am hotărât...

Ultima lopată de ţărână care ni se aşterne peste sicriu este uitarea. Atâta vreme cât cineva îşi mai aminteşte în vreun fel de tine, mai hălăduieşti pe coaja pământului. În agăţările mele de orice, ca să nu pier definitiv în golul fără fund, mă prind şi de zisele celor care, în zăpăceala mea, cred că au de ce să mă preamărească. Poetul Dumitru M. Ion, autorul cu peste 100 de cărţi şi traduceri peste hotare, mă prezintă poeţilor din toată lumea participanţi la Festivalul Internaţional de la Curtea de Argeş: „Iată omul fără care eu n-aş fi fost scriitor!" Neadevărat. Dar elegant. Am fost primul redactor care l-a publicat. Dar de n-aş fi fost eu, ar fi fost altcineva. Catrinel Popescu mărturiseşte în prefaţa primei sale cărţi că fără stimulul meu nu ar fi scris-o şi nu ar fi publicat-o. Diana Popescu nu o declară. Dar sunt cel care a adus-o în literatură. Mariana Dobrin şi-a pitrocit prima carte sub asistenţa mea. Nicoletei Popa, Florinei Dobre, Magdei Grigore, Cezarinei, Denisei le-am descoperit harul în compoziţiile şcolare pe când îmi erau eleve de liceu. Am fost martor activ la debuturile lui Ion Lică Vulpeşti, Stelian Zamora, Ion Popa Argeşeanu, Elisaveta Novac, Mona Vâlceanu...

Din Cenaclul literar al elevilor şi studenţilor din Piteşti pe care îl coordonam au ţâşnit scriitori cu premii naţionale şi volume publicate ca Alexandru Mărchidan, Alexandra Iliescu, Mihaela Badea, Bianca Dobrescu, Ella Enescu, Ana Stănciuciu. Am lansat cărţile Ioanei Dicu şi fiicei scriitorului Badiu.

Şi câţi n-or mai fi. Care să mă amintească. Care să mă povestească. Şi cei care să mă ponegrească. Prieteni. Neutrii. Inamici. Cei care m-au folosit.

Ce rămâne după mine? Triumfuri teritoriale. Premii provinciale. Un vraf de diplome de excelenţă. Cetăţean de onoare al oraşului. Al judeţului. Ba şi al Găieştilor. Anul acesta a fost şi mai productiv. În iulie, sărbătorit la Primărie. Cuvântări, un buchet de flori, un tort. Promisiunea unui loc de veci... „La mulţi ani!". Eveniment repetat la Curtea de Argeş, unde tortul a fost adus în flăcări şi în cântecul orchestrei restaurantului Posada. Tot în Cetatea Basarabilor am fost aniversat în sala muzeului, în prezenţa unor poeţi şi poete de peste hotare, în proiectul „Festivalul Internaţional de Poezie". Praful de pe tobă. Pulbere în vânt. Sunt ele motive pentru care să mă lupt?

Mă legăn în iluzii.

O duzină – două de cărţi. Pe al treilea raft sau al patrulea.

S-au dus rând pe rând Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Adrian Păunescu, mai tineri decât mine. Câţi îi mai citesc? Câţi îi mai pomenesc?... Hai la culcare, oase bătrâne...

Morţii cu morţii, vii cu vii.

Ave, Cezar!

Un tânăr cam smucit, cam aiurit, cam prea plin de el pentru vârsta lui. Oricum atipic. După informaţiile pe care le am, unul dintre cei mai buni chirurgi din noua generaţie. Categoric. Expeditiv:

- Oricum, pentru mine, operaţia asta este foarte frumoasă. Dar cu starea pe care o aveţi vă avertizez că e foarte riscantă. În asemenea cazuri sunt pierderi. Nu că vreau eu sau că vreţi dumneavoastră. Aşa vrea statistica...

Statistica asta cine o mai fi inventat-o şi pe ea?

Dar de ce să mă sperii? Tocmai rămâne o rezervă. De-ar fi să scape numai unul la sută, s-ar putea să fiu eu acela.

- Accept!

- Ca să spun drept, îmi convenea să renunţaţi! Nu vreau să-mi stric cartea de vizită! Dar optimismul dumneavoastră mă încurajează! Şi vă garantez cu tot ce depinde de mine... Dar mai e ceva. Să vedem dacă vom găsi un anestezist care să se bage într-un asemenea bucluc!...

„Ave, Cezar! Muritorii te salută!"

*

După lungi şi prelungi căutări, găsim anestezistul. O doamnă fragilă. Aproape minionă. Este prima dată când se află într-o situaţie atât de complicată.

- Încercăm?
- Încercarea e a dumneavoastră!...
- Hai s-o facem!

Viaţa mea în mâna ei, aia mititică. Caut să mă scutur de teamă...

*

Fundeni. Chirurgie generală. Terapie intensivă. Pregătire pentru operaţie. Legat de un injector 24 de ore din 24. Am noroc. Sunt vârât în rezervă cu o doamnă care a făcut transplant total de ficat. Se află sub protecţia vestitului doctor Irinel. Obţinusem permisiunea de a sta în pijama. A doamnei, una cu imprimeuri viu colorate şi pantaloni scurţi. Culcată pe spate, cu picioarele încrucişate... Mai are pulpe frumoase... În rest, toţi bolnavii sunt goi sub cearşaf.

De cum intru, doamna susţine că mă cunoaşte. Nu mi-ar fi de niciun folos s-o contrazic. Prietenă cu toţi doctorii, cu tot personalul. Se sărută, schimbă amabilităţi. Până nu de mult, doamna a fost cineva, directoare a centrului de transfuzii. Cum mă recomandă ca un vechi prieten, sunt admis în cercul lor.

Imobilizat în pat, monitorizat, perfuzat, sedat, ce să fac altceva? Aşa, pe crâmpeie, îmi fac socotelile.

Cu asemenea gânduri care mi se încâlcesc sub ţeastă văd cum se rostogoleşte pe uşă un burduf de piele pe două buduroaie de picioare. Vreo 200 de kilograme de bărbat al doamnei doctor cu transplant de ficat. Bonom, mucalit, hâtru, pus pe glume, se amuză de propria-i înfăţişare şi de mirarea mea. Îşi îngroaşă glasul, face pe autoritarul:

- Ascultă, doamnă, de 15 ani nu mai dormi cu mine. Acum te găsesc cu un bărbat în cameră. Cine este?

Mă prind în joc.:

- Domnule, n-am ştiut că e soţia dumneavoastră. Nu mai era nimeni altcineva în odaie. Am intrat prin acoperiş...

Aşa facem cunoştinţă. Este inepuizabil...

- Ce-ai găsit la el, îşi întreabă cu mirare prefăcută consoarta, privind la ce a mai rămas din mine: o grămăjoară de oase într-un sac de piele.

- Măcar nu sforăie. Şi asta-mi este de ajuns, îi răspunde doamna.

„Costică, Costică, fă lampa mai mică. Costică, Costică, nu te supăra!"

Domnul Costică e şef de tură. Schimbul de noapte. Din salon în salon. Aici, la reanimare, e vorba de o sală imensă, despărţită în boxe prin panouri de sticlă transparentă. Nu există calorifere. Aer condiţionat. Filtrat prin tavan. Temperatură optimă. Dar mie mi-e frig. N-am ce să fac. Să fiu mulţumit că am fost lăsat cu pijamaua pe mine. Pături, saltele, nu există. Trupul gol, cum ai venit pe lume. Eu şi doamna, Adam şi Eva în pijamale. Noi doi singuri în aceeaşi cameră. Domnul Costică mai stinge din becuri. Semi-obscuritate. Fără calorifere, fără pătură, mi-ar prinde bine un alt trup lângă mine. M-aş încălzi. M-aş dezmorţi. Bâzâitul aparatelor. Nu ştiu ce înregistrează monitorul meu. Îmi creşte temperatura. Ritmul inimii. „Dezleagă-mă, domnule Costică...".

Doamna aţipeşte. Zâmbeşte. Îşi mângâie pântecul. Acolo e ficatul ei cel nou. Nu-l cunoaşte pe donator. Anonimul binefăcător. Se roagă pentru sufletul lui. Sau al ei. Cine o fi fost? La urma-urmei cine i-a cedat acest organ vital ar trebui să fie recunoscător. În pântecul acestei femei el mai trăieşte. Supravieţuieşte.

Radu Aldulescu

Un debut merituos

Care ar putea fi destinul poetului debutant, pasibil de a fi descurajat de condiţia şi statutul de anonim al poetului în România acestor vremuri, de felul cum îl promovează editurile, cum îl receptează critica şi cum îl primeşte un public cititor de literatură ca şi inexistent? Aş vrea să cred că aceste vicisitudini s-ar putea constitui într-un test, mai drastic şi decît cenzura ideologică şi restricţiile impuse debuturilor pe vremea comunismului, un test care să direcţioneze spre adevărata motivaţie a scrisului. Poetul scrie în primul rînd pentru sufletul lui, iar restul, promovarea, receptarea critică, cititorii, faima, prea puţin contează. Sună cumva exclusivist şi negativist, dar s-ar putea ca asta să fie şansa de a exista în poezie în aceste vremuri. Au fost primele gînduri pe care mi le-a declanşat lectura plachetei Danielei Păun, intitulată eliptic şi foarte inspirat, potrivit cu personalitatea lirică a autoarei, „Embleme şi tranzacţii", sortită aşadar unui anonimat benefic. Şi totuşi un debut girat de un poet naţional important precum Mircea Bârsilă şi de prestigioasa editură Tracus Arte, ar merita cu prisosinţă atenţia criticilor. În ce mă priveşte, criticii ar trebui să-şi facă un program de băgare în seamă, ca să zic aşa, dacă nu de valorizare a poeţilor aflaţi la început de drum. S-ar părea totuşi că nu au timp de aşa ceva, implicaţi cum sînt în politicile literare curente care, am spus-o adesea şi nu mă sfiesc s-o repet, au pus literatura română pe butuci. Venind în urma lui Mircea Bârsilă, nu e pentru prima dată cînd îmi asum sarcini şi competenţe ale criticilor de meserie, încumetîndu-mă la o prezentare succintă a volumului de debut al Danielei Păun.

Adevărata motivaţie a actului poetic de care vorbeam mai sus, pare să decurgă extrem de firesc din formula lirică a Danielei Păun, aflată într-o perpetuă tranzacţie afectivă cu lumea înconjurătoare, concretizată prin ceea ce Mircea Bârsilă numeşte, în textul de pe ultima copertă, „dimensiunea intimistă a discursului liric". Poezia Danielei Păun te duce într-adevăr cu gîndul la acel intimism blamat de critica proletcultistă, care trimitea poetul în fabrici şi pe ogoare, unde să simtă pulsul vieţii apt să nască poezia adevărată... Acelaşi intimism evitat programatic de fruntaşii poeziei optzeciste (nu e cazul unor poeţi din stirpea lui Mircea Bîrsilă), dată fiind predispoziţia lor de a pica în desuetudine prin felul cum gravitează în proximitatea locului comun şi pe muchia melodramei. Autoarea îşi asumă cu aplomb genul de trăire indus de relaţia strînsă cu propriile sentimente, intimismul, explorarea abisului sufletesc transpus într-o melodie poetică cursivă, limpede, fără sincope urmărind efecte metafizice rare. Imaginaţia apelează la locul comun, conferindu-i originalitate în context. „Inima mea" se numeşte un poem, care conţine desigur o doză de previzibil, bine strunită estetic, vizînd introspecţia: „Inima mea e dincolo de mine. / Privesc la ea şi parcă-mi e străină. / Este plină de tine de dă pe dinafară / ca o căruţă cu scoarţe şi sîngerează / în timp ce sîngele pulsează prin ea / dar nu e sînge adevărat, / ci doar un lichid roşu-vineţiu / care poartă numele tău. (...)" În felul acesta este transfigurat poetic monologul unei femei îndrăgostite, care vrea să-şi identifice sentimentele. Tonul confesiv, adresîndu-se bărbatului iubit şi totodată sinelui, propriei inimi, dă seama de vulnerabilitatea fiinţei aflate în starea de graţie a îndrăgostirii. Fericirea îndrăgostirii e o cruce deloc uşoară (plină pînă dă pe-afară... inima care sîngerează... sîngele care nu e sînge adevărat...).

Un poem inspirat, intitulat „Rest de vară", începe astfel: „Doar o frîntură agăţată de cer a mai rămas / din ultima vară. / Cu ochii pe jumătate închişi, cu meticulozitate, / îşi împătureşte bagajele: / o grămadă de vise croite la marginea unui val de mare, / dar risipite printre firele de nisip, / unduiri de tango şi sclipirile mierii ale lunii / pe creştetele femeilor singuratice. / o ţigară arsă doar pe jumătate / de nerăbdarea bărbatului părăsit, frunze palide cu tente de bronz, / un rest de vin acrit prea devreme / în paharul cu picior de pe noptieră. (...) o scoică în care se aude cîntecul mării / ceaţa unei tîrzii dimineţi de august, / rătăcită printre cearşafurile mototolite. / Strînge-ţi tot şi du-te... A rămas atît de puţin din puţinul ce a fost". Atmosfera unui sfîrşit de sezon estival şi a anotimpului în declin, recompusă din detalii, este o reflexie a personajului narator poetic, a cărui melancolie molipseşte peisajul.

În poezia Danielei Păun, reflecţia densă este susţinută de o matinală prospeţime a receptării realului obiectiv. Frumuseţea şi forţa lirică a următoarelor imagini constă în concreteţea lor: „Ca o rană/ deschisă pe care turnasem alcool mă durea plecarea ta (*Ploaie înaltă*); „Toamna asta/ ce mi se agaţă de gât ca un lanţ fără încuitoare/pe care doar un fierar iscusit îl mai poate tăia" (*Toamna asta*), „Nelinişteа s-a uscat în mine/ca o buruiană tratată cu insecticid"(*Chiar nimic*); „Orice amintire îmbrăcată în veşmintele iubirii/este ca un ciocan/care striveşte/ chiar şi cea mai copilărească bucurie" (*Orice amintire*); „Nici o deosebire între sângele unei femei însărcinate/şi al unei eleve maturizate prea repede" (*Făclii şi tranzacţii*).

Emblemele şi tranzacţiile Danielei Păun clarifică „afaceri" sentimentale şi existenţiale, recurgînd adesea la poveste, la discursul cu filon epic, îndulcit în articulaţiile sale de procedee lirice. Aşa se întîmplă în cel mai lung poem din volum, „Scrisoare", traversat de un etern feminin adus la zi, printr-un discurs plin, în mod intenţionat, de locuri comune şi totodată original în tonalitatea trăirii. O femeie aşteaptă aşadar un bărbat căruia i-a fost elevă şi pe care îl revede după 27 de ani. Fictiva scrisoare se încheie cu aceste versuri cu un conţinut oximoronic: „Ştii ce tristă mă simt că nu mai am nimic,/ nimic de oferit? Din pricina/acestui gând, te urăsc, dragul meu, atît de mult." Este desigur un mod de exprimare a regretului, a neputinţei de a întoarce, de a readuce nişte momente de viaţă din adolescenţă altfel decît prin aducerea aminte poetică.

Pe lîngă poemele sale de dragoste şi în continuarea lor, autoarea tinde să etaleze abilităţi aparţinînd unui anume tip de poezie, aparţinând aşa zişilor poeţi ai câmpiei („ locul în care lucrurile există într-o ordine firească/netulburată de nebunia lumii de azi" – în poezia „Câmpie"). Categoria includea nume prestigioase precum Marin Lupşanu, George Alboiu sau Ion Gheorghe, aplecaţi asupra unei comuniuni şi apropieri sentimentale sau existenţiale de natură şi de lumea satului. Deşi la noi, spre deosebire de Occident, satul şi lumea lui continuă să existe ca o enclavă în civilizaţia contemporană, această categorie de poeţi pare să fi dispărut. Daniela Păun o resuscită în poeme precum „Frumuseţea ei", „Câmpie", „Drum fără urme" sau „Toamnă". O altă faţetă şi un alt merit al acestui debut, faţă de care îmi fac o datorie de onoare din a-l semnala şi a-l prezenta.

...criticii ar trebui să-şi facă un program de băgare în seamă, ca să zic aşa, dacă nu de valorizare a poeţilor aflaţi la început de drum. S-ar părea totuşi că nu au timp de aşa ceva, implicaţi cum sînt în politicile literare curente care, am spus-o adesea şi nu mă sfiesc s-o repet, au pus literatura română pe butuci.

Între bine si rău

(urmare din pag. 3)

doilea depindea de primul. În sfîrşit! Într-o bună zi din vara lui 1974, am fost încunoştiinţat că sînt demis din funcţia de redactor, alături de François Pamfil. Prins pe un episod euforic, Radu Enescu rîdea în hohote. Fără nicio explicaţie în afara celei că se operează o reducere a personalului. Dar pe ce criterii, oameni buni! Nici vechimea în acest post, nici activitatea susţinută în revistă, nici titlurile obţinute nu mă puneau în postura de-a fi eu cel sacrificat, în favoarea a doi-trei nou veniţi de care nu se mai pomeneşte ceva în viaţa literaturii. Şi atunci? Am adresat autorităţilor un şir de memorii, dar fără niciun rezultat. Eram fie amînat, fie expediat de la unii la alţii. "Etica şi echitatea socialistă", principiul de care se făcea caz pe atunci, rămînea atîrnat în cui. Andriţoiu lipsea ca de obicei, însă e cert că măsura nu s-a luat fără încuviinţarea sa. Ipocrizia i-a mers atît de departe, încît pentru a nu lăsa vreo urmă a unei asemenea ignominii, l-a pus pe Enescu, ca pe un om de paie, să semneze actul respectiv. În orice caz Stelian Vasilescu triumfa. Insistînd să aflu totuşi motivaţia oricît de… nemotivată a puniţiunii la care eram supus, mi s-a transmis ceva prin dactilografa revistei: nu l-am citat niciodată pe tovarăşul Ceauşescu şi n-am scris nimic despre partid. Asta era! Prelungite în timp, protestele mele au devenit ele însele un cap de acuzare. Şi iată cum: primit în audienţă de reprezentantul organizaţiei de partid orăşeneşti, acesta mi-a pus în vedere, pe un ton tăios, nu mai puţin decît că trebuie să părăsesc Oradea. "Prezenţa d-tale aici nu mai e dorită. Şi să ştii că vei suferi consecinţe foarte neplăcute dacă vei povesti cuiva despre convorbirea noastră". Nu aveam de ales. Am păstrat tăcerea pretinsă. Centrele culturale, toate oraşele mai acătării fiind "închise" (un procedeu feudal în plin "socialism biruitor"), m-am strămutat la Tg.Jiu, loc unde mă mai stabilisem de două ori, în copilărie, ca refugiat, mai întîi din Ardealul de Nord, apoi din Basarabia. Adică în Amarul Tîrg, în care mi-a fost dat a rămîne fără serviciu 16 ani, pînă după evenimentul din decembrie '89. Concluzia? Nici Al. Andriţoiu, nici Stelian Vasilescu nu mai sînt în viaţă. Despre Vasilescu nimic de zis din parte-mi decît cele de mai sus. Dar despre Andriţoiu? Cu toate urmările amare pe care mi le-a pricinuit pentru tot restul existenţei izgonirea mea de la **Familia**, nu pot a nu-i păstra şi un gînd de gratitudine. Binele prevalează asupra răului pe care mi l-a făcut. Căci Andriţoiu e cel ce m-a ajutat decisiv, să am, cum ar veni, o pîine literară.

VERNISAJ

PRIVELIŞTI ŞI ÎNLUMINĂRI – DE ION PANTILIE

Primăria Municipiului Bucureşti prin Centrul Cultural Palatele Brâncoveneşti găzduieşte, începând cu 23 martie – 4 mai a.c., expoziţia de pictură „Privelişti şi înluminări", a maestrului Ion Pantilie. Prezentarea a fost făcută de criticii de artă Doina Mândru, Aurelia Mocanu şi Pavel Şuşară.

Ion Pantilie (n. 1945, Piteşti) este absolvent al Institutului de Arte N. Grigorescu, promoţia 1971. A fost prezent cu numeroase expoziţii personale la Bucureşti, Piteşti, München şi a participat la importante manifestări naţionale şi de grup în Polonia, Franţa, Germania.

„Pictura sa, exacerbând virtuţile de profunzime limpidă a culorii, păstrează – cu titlu de reper ori simbol – elemente figurative care nu apar, ci abia se străvăd în ţesătura de lumină a pânzelor. Astfel se explică cum ceea ce este de fapt un demers pur plastic, coloristic, analiza simplei diluţii a culorii sub acţiunea devorantă a luminii, sau tonifiantă a umbririi, capătă căldura unei emoţii care se cere împărtăşită, reverberând în zeci de variante." **(Aurelia MOCANU)**

Mircea Handoca

Mircea Eliade şi muzica

Mircea Eliade, cunoscut pentru preocupările lui literare şi filozofice, autor al numeroaselor studii de orientalistică şi istoria religiilor, a cochetat şi cu muzica, de când era elev. Însă interferenţe cu fascinanta împărăţie a melodiilor se întrevăd şi-n anii maturităţii şi senectuţii, în însemnările memorialistice.

Încă de la zece ani cântă romanţe, doine şi arii de operă, acompaniindu-se singur la pian. Tatăl avea o mare încredere în talentul excepţional de pianist şi în vocea fiului său, obligându-l să exerseze în fiecare zi minimum două ore.

În proiectele de viitor pe care şi le făcea în primii ani de liceu, era hotărât să ajungă cineva, nu ştia prea bine ce, pasiunile pentru numeroasele ramuri ale cunoaşterii subjugându-l în egală măsură: celebru zoolog, medic, inventator, explorator, filolog sau... pianist.

La vârsta de 13 ani a dat (împreună cu fratele său, Nicu) un adevărat concert, unde a interpretat cu sensibilitate sonatele lui Beethoven şi concertele lui Rahmaninov.

Spectator nelipsit de la galerie la toate reprezentaţiile Operei, elevul nostru din clasa a VI-a a Liceului Spiru Haret, compune direct la pian opera intitulată ***Tomiris***.

„Cum nu aveam memorie, iar, pe de altă parte, nu prea ştiam cum să le notez, melodiile variau de la o zi la alta. Am reuşit totuşi să termin Prologul şi prima scenă din actul I (dialog între Tomiris şi marele poet) şi, adunându-mi prietenii, – pe Dinu Sighireanu, Haig Acterian, Mircea Mărculescu şi Vojeu – m-am aşezat la pian şi am executat „opera" de la un capăt la altul, încercând să cânt chiar şi partitura de soprană a reginei."[1]

Trompetist *alto* în fanfară, cu buzele umflate de-atâta suflat, răsufla obosit după fiecare repetiţie.

În cadrul „concertelor" societăţii *Muza*, încă de pe când era în clasa a IV-a, executa de mai multe ori la pian: Rahmaninov, Grieg, Debussy. În întâlnirile duminicale – nefiind dansator – se oferă să cânte la pian foxtroturile şi tangourile la modă. „De atunci (1922) şi până la sfârşitul liceului eram invitat la toate ceaiurile dansante, pentru că mă dovedeam a fi cel mai bun şi mai neobosit pianist."[2]

Glosează pe marginea lecturilor, se entuziasmează şi transcrie zeci de pagini (pe foi volante, sau în caiete).

Printre extrasele din 1923 şi 1924 despre muzică reţine nu numai părerile compozitorilor (Beethoven), ci şi pe cele ale filozofilor: Leibniz, Kant, Hegel.

Cuvintele lui Platon nu numai că le subliniază, dar le şi trimite spre publicare unei reviste:

„Muzica dă suflet universului, aripi gândirii, avânt închipuirii, farmec tinereţii, viaţă şi bucurie tuturor lucrurilor. Ea este esenţa ordinei, înălţând către tot ce este bun, drept şi frumos."[3]

În ***Romanul adolescentului miop*** – scriere prin excelenţă autobiografică – ni se relatează întâlnirea, la Şosea, cu un vagabond. O clipă se gândeşte să trăiască şi el o viaţă asemătoare cu cea pe care i-o prezentase întâmplătoarea cunoştinţă.

„Mi-a vorbit de viaţa stranie pe care-o duc pianiştii cabareturilor de periferie – îmbarcaţi pe vapoare levantine, ajunşi în porturi calde, dormind în hoteluri murdare, petrecându-şi nopţile în orchestre de naufragiaţi cosmopoliţi. Eu îmi simţeam carnea încrâncenată de bucurie. Mi se părea că numai o astfel de viaţă m-ar fi liniştit."[4]

În închipuire, se şi vedea angajat pianist pe un vapor de mâna a treia, parcurgând ruta Alexandria-Nagasaki. În timpul furtunii, se vedea „ameţit de tangaj şi beat de nesomn, lovind clapele pianului..."

Ca student, îi cânta Ricăi la pian tangoul ei preferat ***Jalousie***. Notaţia memorialistului (peste decenii) e auto-ironică: „Rica mă privea fascinată, ca pe un geniu muzical."

Privind retrospectiv preocupările lui muzicale, îşi dă seama că preferinţele majore erau orientalistica, istoria religiilor şi literatura. În lupta cu timpul, dormind câteva ore pe noapte, simte că se risipeşte prea mult şi se hotărăşte să renunţe la muzică. Nu i-a fost deloc uşor. Mai mult decât atât. Neputând rezista, îşi călca promisiunea făcută sieşi. Plecând în Italia şi neputând să exerseze, se resemnează.

În India însă, în salonul Doamnei Perris se afla un pian. După ce asistase la un concert de orgă într-o catedrală... renaşte vechea preocupare.

Oricâtă pasiune a pus, executantul şi-a dat seama că nici unul din cei ce l-au ascultat în pensiunea din Ripon Street n-a fost emoţionat nici de Grieg şi nici de Debussy.

Această indiferenţă generală a fost semnalul declanşator al hotărârii de a renunţa definitiv la cariera de interpret. Să-i fi venit în minte şi întâmplarea relatată mai târziu în jurnal? Cine ştie...

Avea 15 ani când a cunoscut un băiat de aceeaşi vârstă cu el, care se considera un excepţional muzician:

„Pentru el cultura universală produsese până atunci trei genii: Hafiz, Goethe şi el însuşi. Şi adăuga: «Dacă mi s-ar aduce argumente convingătoare, aş renunţa la Hafiz şi poate chiar la Goethe, dar niciodată la mine, căci nici un argument n-ar putea să mă convingă că nu sunt un geniu.»

Era deajuns să-l auzi vorbind, să-i priveşti fruntea, pentru a-i da dreptate."[5]

Praful şi pulberea s-au ales de cariera muzicală a acestui tânăr, cu toată hotărârea şi convingerea lui.

Într-o colibă din Himalaya, după ruptura cu Maitreyi, apare pentru puţină vreme Jenny. Aceasta, violoncelistă din Johanesburg, părăsise ţinuturile natale pentru a căuta în India absolutul. Iniţiindu-se reciproc în tantrism, cei doi ascultau la patefon ***Simfonia neterminată, Jupiter*** şi ***Peer Gynt***.

În cei opt ani din perioada interbelică (1932-1940), activitatea de romancier şi orientalist, de asistent al catedrei de logică şi metafizică a lui Nae Ionescu este cunoscută.

În cadrul *Criterionului*, Eliade a ţinut două conferinţe: ***Muzica asiaticilor şi primitivilor*** şi ***Magia şi originile muzicii.***

Prima dintre ele este evocată în ***Memorii***:

„Câţiva muzicieni s-au oferit să adapteze melodiile africane, asiatice şi oceanice la instrumentele de care puteam dispune şi să improvizeze un cor în stare să reproducă atât ritmurile Africii ecuatoriale, cât şi melancolicele monotonii indoneziene. Spectacolul a avut un succes extraordinar. Vorbeam zece-cincisprezece minute despre muzica indiană, în special despre cea bengaleză şi apoi mă retrăgeam – şi din spatele cortinei apăreau instrumentiştii sau corul şi în sala Fundaţiei Dallas răsunau, poate pentru întâia oară în România, arii din Travancore sau Puri. Reapăream şi încercam să evoc mitologiile şi religiozitatea anumitor populaţii arhaice, apoi dispăream şi publicul asculta fascinat cântece rituale bantu, melopeele malaeziene, chiuiturile sincopate ale cutărui trib australian. Întreg acest ciclu de conferinţe a fost urmărit cu entuziasm de un public din ce în ce mai numeros."[6]

Manuscrisul celei de-a doua conferinţe, aflat în posesia noastră, cuprinde opt jumătăţi de coală, fiind scris relativ citeţ cu cerneală neagră.

Textul ilustrează interferenţa dintre literatură, muzică, coregrafie şi magie în creaţia lui Eliade.

Redăm primele trei secvenţe (din cele 12 existente):

Caracterul cosmic – în sens de creaţie – în ritmul cosmosului, al muzicii primitive. Elementele fonice sunt integrate în melodie, fără a fi purificate, canonizate, nu există o asceză prea labilă a sunetelor, o umanizare a lor, o smulgere decesivă din materialul viu care le-a provocat până atunci (vântul, apele, fiarele, păsările). Sunetele în muzica primitivă se integrează aceluiaşi Cosmos natural, magic, de unde au pornit; observaţi cum sunetele se înapoiază la originea lor fizică; ele nu creează un alt univers, estetic, unde să se integreze, ierarhic, conform unui canon al emoţiilor estetice.

De aceea melodiile nu sunt armonizate: sunt unisone, sunetele nu se organizează unele faţă de altele, ca în mijlocul unui organism muzical.

Dansul vegetaţiei şi al extazului. Aici vom observa trecerea de la joc la dans. De la libertate dezordonată – integrare într-o armonie care transcede omul.

Dubla funcţiune a acestui dans: 1) viaţă *vegetală*, iureşul junglei, cojile şi mugurii care plesnesc dintr-un prea plin; vegetaţia la începutul primăverii, când se pregăteşte victoria soarelui, fertilitatea; 2) *descoperirea ritmului*, bucuria coerenţei şi a continuităţii mişcărilor, extazul gestului organic, voluptate.

Nu trebuie să judecaţi acest dans cu tiparele deja ştiute ale dansului havaian, sau ale celui african. Deşi aparţine tipului oceanic, are o anumită trăsătură austro-asiatică, pe care trebuie s-o luaţi în consideraţie dacă voiţi să înţelegeţi acest dans.

Cântec de dragoste.

Dragostea, la popoarele primitive e mai mult un fapt decât o atitudine sufletească. Dragostea fizică constituie în ea însăşi o trecere dincolo, o nouă iniţiere, instaurarea unui nou om. Faptul acesta, care la noi, civilizaţii, este o problemă sentimentală sau higienică, iar câte o dată un simplu eveniment, are la primitivi valoarea unui act de instaurare a unei noi mentalităţi. Un om care a iubit fiziceşte este cu desăvârşire un alt om decât cel care era cu o zi mai înainte. Actul acesta fizic este înconjurat de un imens ceremonial.

Dragostea, la popoarele primitive e mai mult un fapt decât o atitudine sufletească. Dragostea fizică constituie în ea însăşi o trecere dincolo, o nouă iniţiere, instaurarea unui nou om. Faptul acesta, care la noi, civilizaţii, este o problemă sentimentală sau higienică, iar câte o dată un simplu eveniment, are la primitivi valoarea unui act de instaurare a unei noi mentalităţi.

Cântecul: după ceremonia nupţială Colierul de trupuri sub cerul liber. Bucuria carnală, dar fără neurastenie. „Cel mai pur, mai direct şi mai neconvenţional cântec de dragoste."

Ne-am extins prea mult ca să putem reproduce măcar esenţialul din ***Vraja ploii*** şi ***Imn soarelui***.[7]

Sosit la Paris, la *16 septembrie 1945*, Eliade începe să viziteze muzeele, să participe la concerte şi spectacole.

„La Conservator, concertul de muzică veche ***Ars Rediviva***, organizat de Claude Crussard. Câteva bucăţi de Bach, printre care ***Fuga nr.4*** şi

studii

Concertul pentru vioară şi orchestră (pe care sunt incapabil să-mi amintesc când l-am auzit prima oară, dar era desigur în adolescenţă: îmi dădeam foarte bine seama de calitatea „adolescentină" a emoţiilor). Uluit de ***Concerto pentru vioară şi orchestră în si bemol*** al lui J. M. Leclair, în primă audiţie. Nu ştiam nici măcar numele acestui compozitor francez, al cărui Concert nu şovăiesc să-l aşez alături de cele mai bune bucăţi ale lui Vivaldi."[8]

Însemnările din ***Jurnal*** sunt ale unui meloman erudit. Recunoaşte însă, în mod franc, atunci când nu e informat. E sigur pe cunoştinţele sale muzicale, pe care le prezintă cu dezinvoltură.

După mai bine de un an, la *6 decembrie 1946*, revine la Conservator şi constată cu încântare că a avut dreptate: J. M. Leclair e un compozitor valoros...

Dintre compatrioţii noştri (aflaţi, vai! în exil) ne „întâlnim" cu Dinu Lipatti, George Enescu şi Ionel Perlea.

„Astă seară, recital Chopin cu Dinu Lipatti la Champs Elysées. Finalul din ***Sonata Op. 58 în si minor*** mi-a amintit brusc anii 1922-'23, când descifram melodia aceasta obsedantă şi o fluieram apoi colegilor de liceu în recreaţii."[9]

Invitat de Maruca – discută cu aceasta câteva ore despre Nae Ionescu. La plecare îl întâlneşte pe Maestru, care i se pare obosit, slăbit, gârbov.

Peste câteva zile – o nouă vizită la Enescu acasă.

Din câteva fraze aflăm câteva frânturi din viaţa unui geniu, în anii de după al doilea război mondial:

„*30 noiembrie 1947*,

La George Enescu la masă. Maestrul pare mai puţin obosit şi mai puţin cocârjat ca data trecută.

Conversaţie oarecum în timpul prânzului. Apoi, la cafea, în salonul încă îngheţat (aprinsesem eu focul, când venisem), cu picioarele întinse pe un scăunaş, cu Mutzi în braţe, îşi îngăduie câteva calambururi şi glume.

Cred că Maestrul, ca şi Maruca, este destul de cumpătat. Şi cu toate acestea cutreieră Franţa dând concerte, în fiecare zi, doarme numai patru ore pe noapte şi scrie tot timpul."[10]

Înduioşător tablou!

Eliade se bucură de popularitatea – în America – a dirijorului Ionel Perlea. Memorialistica reţine, la *21 aprilie 1965*, fulminantul succes al spectacolului de operă ***Lucreţia Borgia*** de Donizetti, care avusese loc cu o seară în urmă la Carnegie Hall.

„Debutul american al sopranei Monserrat Caballé – senzaţional. Este o femeie tânără, frumoasă, dar destul de corpolentă. Şi atunci, cu un instinct fără egal, ea se leagănă, ca şi cum ar copia anumite poziţii de pe vasele greceşti. N-au fost aplauze, ci ovaţii, care au durat cinci sau şase minute.

Ionel este adus pe podium la braţul asistentului. El dirijează aşezat pe scaun. Dar dirijează „dumnezeieşte", cum spunea un necunoscut într-o lojă vecină. Are, în fine, această satisfacţie: un triumf la Carnegie Hall, după accidentul cardiac de-acum opt ani, care l-a lăsat pe jumătate paralizat.

Astăzi, citim toate ziarele pe care am putut să le cumpărăm la chioşcul din cartier. Cronici entuziaste."[11]

În 1957, Ionel Perlea avusese un atac cerebral combinat cu unul cardiac, rămânând parţial paralizat. Dând dovadă de o voinţă supraomenească a exersat continuându-şi cu brio activitatea – fiind angajat la Metropolitan Opera din New York.

Eliade, care îi era prieten şi cumnat, l-a convins, cu un an înainte de a muri, să-şi revadă ţara. În România i s-a făcut o primire triumfală. Despre toate acestea aflăm dintr-o scrisoare adresată lui Constantin Noica, la *7 august 1970*: „I-am citit Lizettei fragmentul despre Ionel Perlea şi importanţa vizitei lui în ţară. Află că eu l-am îndemnat. Ştiam că nu mai avea mult de trăit. Călătoria în ţară a fost apoteoza carierei lui de dirijor invalid, iar reacţia publicului i-a prelungit viaţa cu un an."[12]

Profesor de istoria religiilor la Chicago, eroul nostru îşi petrecea vacanţele la Paris. Cei mai buni prieteni erau Virgil Ierunca şi soţia sa, Monica Lovinescu. În apartamentul acestora răsfoieşte cărţi şi reviste româneşti şi se bucură ca un copil de muzica populară şi clasică din faimoasa colecţie de discuri a gazdelor. La *3 octombrie 1970* e entuziasmat de un cântec de nuntă din Maramureş, de ***Spitalul amorului*** cu Maria Tănase şi de un bocet din fluier. O adevărată surpriză a fost ***Ştefan Vodă*** al lui Harry Brauner.

Ca spectator de operă, Eliade face succinte însemnări despre montare, interpreţi, decor.

Într-o reprezentaţie excepţională, deşi recunoaşte că regia şi interpretarea sunt excepţionale, nu poate trece cu vederea un obicei încetăţenit în lumea muzicală. Cunoscător perfect al tuturor ariilor, atunci când remarca o „intervenţie" străină textului, o semnala, reproducând replicile buclucaşe.

„*Veneţia, 20 august 1962*

Am văzut ***Othello*** de Verdi la Cortile di Palazzo Ducale. Impresie extraordinară. Începutul primului act şi sfârşitul celui de-al treilea (sosirea demnitarilor din Veneţia) au fost prezentate cu atâta fast, încât publicul a izbucnit în aplauze. Dmitri Ustinov în Othello şi Tito Gobbi în rolul lui Iago, admirabili.

Şi câteva stupidităţi inexplicabile; se datorează ele numai libretistului?"[13]

Nu mai transcriu *stupidităţile*. Prefer să reproduc considerentele privitoare la un compozitor celebru – având caracter generalizator:

„*10 decembrie 1961*

La Rockefeller Chapel, ***Oratorio de Crăciun*** de Bach. Dacă aş fi înţeles «lecţia» dată de muzică cu treizeci-patruzeci de ani în urmă... Muzica clasică nu descrie evenimentele; ea nici măcar nu le redă «atmosfera». Nimic tragic, patetic, nici măcar dramatic în melodiile ce însoţesc vorbele de foc ale profeţilor şi evangheliştilor. Se produc miracole, tragedii, dar muzica lui Bach se desfăşoară în conformitate cu propriul ei univers, care nu are nimic comun cu universul epic, religios sau moral al «subiectului». Muzica lui Bach este perfect *liberă*. Începând cu romantismul, muzica se ocupă de «culoarea locală», de «autenticitatea» psihologică şi istorică."[14]

Orice e în legătură cu muzica îl interesează. Prezent, în *august 1973* la Turku (participant la un congres de istorie a religiilor), vizitează *Muzeul Sibelius* din Finlanda.

Atent la organizare şi la exponate, îşi expune punctul de vedere privitor la ce ar trebui să afle cel ce calcă pragul unui asemenea lăcaş de cultură.

„Priveam pălăria şi bastonul Maestrului expuse într-o vitrină (cu respectul pentru obiectele devenite istorice, dar mi se pare şi cu oarecare umor), când încep să se audă primele măsuri din ***Simfonia a III-a***. Căci muzeul este totodată o sală de concert. Din bogata discotecă, vizitatorii pot alege orice operă a lui Sibelius. Ne aşezăm în fotolii şi ascultăm, reculeşi. Dar timpul trece şi sunt atâtea relicve şi piese istorice de văzut... Iată aici selecţia din ţigările favorite ale maestrului. Iată fotografia (în loc de cinste, Sibelius primind, la Yale University, titlul de Doctor Honoris Causa) şi cărţile scrise de el... În sfârşit, vitrinele cu manuscrise, mai ales pagini din cele dintâi compoziţii. F. le cercetează îndelung, cu delectare şi totodată melancolic, aproape frustrat.

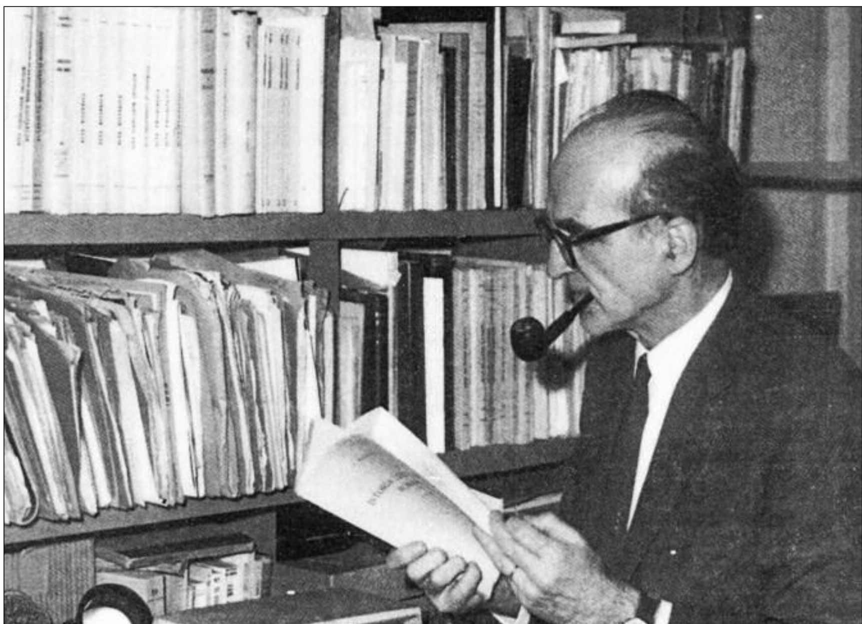
Ar fi vrut să ştie de ce n-a compus Sibelius în ultimii 20 de ani de viaţă. De ce n-a scris mult aşteptata ***Simfonie a VIII-a***? Bătrâneţe? Învăţase prea mult? Sau timiditate faţă de capodopera pe care o plănuise în gând, dar pe care nu se încumeta s-o realizeze? Problema îl fascinează. A descifra originea şi motivele sterilităţii unui artist de geniu, i se părea tot atât de pasionant ca şi hermeneutica creativităţii lui."[15]

Altă dată e vizitat de un cronicar muzical, Sergeant, traducător în engleză a unui imens manuscris de două mii de pagini: ***Bhagavad-Gita***. „Transliteraţia, traducerea fiecărui cuvânt în parte, analiza gramaticală a fiecărui vers, traducerea literară, comentarii. Nu cred că s-a mai încercat vreodată o asemenea ediţie."[16]

Având o altă specialitate – *muzicologia* – a învăţat singur sanscrita. Venise la Facultatea de Teologie a Universităţii din Chicago ca să-l caute pe Van Buitenen – traducătorul integral al ***Mahabharatei***.

În *13 iunie 1966*, la Universitatea din Yale, în faţa a zece mii de studenţi a avut loc un ceremonial extraordinar: Mircea Eliade a fost distins cu titlul de Doctor honoris causa. Alături de sărbătorit a urcat pe podium să primească înalta distincţie şi Leonard Bernstein, celebrul *pianist, compozitor* şi *dirijor* american.

Peste aproape zece ani, la *14 februarie 1976*, eroul nostru va primi aceleaşi onoruri din partea Sorbonei, alături de fostul elev al lui Enescu.

„Foarte emoţionantă ceremonia din amfiteatrul Richelieu. *Corul şi orchestra* de studenţi, de o sobră şi totuşi originală eleganţă, în stânga estradei în mijlocul căreia se afla rectorul Alphonse Dupront, înconjurat de noi, cei cinci proaspeţi doctori *honoris causa* şi cei cinci profesori, *Menuhin* şi Heath, fostul premier al Marii Britanii. Cunoscându-i-se *son violon d'Ingres*, a fost invitat *să dirijeze Alleluiah.*"[17]

Cum să nu-ţi vină în minte celebrul vers al lui Verlaine:

De la musique avant toute chose (la propriu şi la figurat)?

Însemnările din *Jurnal* sunt ale unui meloman erudit. Recunoaşte însă, în mod franc, atunci când nu e informat. E sigur pe cunoştinţele sale muzicale, pe care le prezintă cu dezinvoltură.

La Rockefeller Chapel,* Oratorio de Crăciun *de Bach. Dacă aş fi înţeles «lecţia» dată de muzică cu treizeci-patruzeci de ani în urmă...

Note:

1 Mircea Eliade, ***Fragment autobiografic***, în *Caete de dor*, nr. 7, 1953, reprodus în ***Memorii***, ed. a II-a, Ed. *Humanitas*, 1997, p. 528.

2 ***Memorii***, op. cit., p. 75.

3 ***Universul literar***, nr. 40, 3 oct. 1924.

4 Mircea Eliade, ***Romanul adolescentului miop***, Ed. *Minerva*, 1983, p. 110.

5 Mircea Eliade, ***Jurnal***, vol. I, Ed. a II-a, Ed. *Humanitas*, 2003, p. 358.

6 ***Memorii***, op. cit., p. 281.

7 Am reprodus în întregime textul conferinţei ***Magia şi originile muzicii***, în *Poesis*, 1990, aprilie-mai, nr. 4-5, p. 9.

8 ***Jurnal***, vol. I, op. cit. p. 63.

9 Ibidem, p. 131.

10 Ibidem, p. 133.

11 Ibidem, p. 543.

12 Mircea Eliade, ***Europa, Asia, America***, vol. II, Ed. *Humanitas*, 2004, p. 367.

13 ***Jurnal***, vol. I, op. cit., pp. 445-446.

14 Ibidem, pp. 422-423.

15 ***Jurnal***, vol. II, op. cit., p. 123.

16 Ibidem, p. 110.

17 Ibidem, p. 224.

studii

Aurel Sibiceanu

Pe când era la „Europa liberă”, către Cornel Chiriac au pornit mii de scrisori, semnate de oameni de toate vârstele, scrisori impresionante, adevărate chipuri ale speranţei şi disperării.

Glorioşii ani ai ratării

Cornel Chiriac

„Poţi să crezi că sunt un visător
Dar nu sunt doar eu singur”
(John Lennon)

Pe 5 martie a.c. am fost invitat la Club A Bucureşti, cu prilejul comemorării lui Cornel Chiriac, jurnalist român, realizator de emisiuni radio, producător de formaţii muzicale, publicist şi toboşar de jazz, asasinat prin înjunghiere, în noaptea de 4 martie 1975, într-o parcare din München. Organizarea evenimentului a fost asigurată impecabil de „Fan Club – Cornel Chiriac”, din Bucureşti, condus de neobositul Radu Nicolescu, bine cunoscut în lumea radio şi în cea muzicală, cel care a marcat pentru publicul bucureştean şi evenimentul piteştean, prilejuit de atribuirea numelui celui care a fost Cornel Chiriac unei străzi din urbe. Se cade, pentru mai tinerii cititori, să-i facem o scurtă prezentare a celui pomenit…

Născut în Basarabia, în 1941, Cornel Chiriac ajunge împreună cu familia, ca refugiaţi, în Regat, la Piteşti, unde face şcoala generală, liceul şi primii ani de facultate. Debutează la „Radio România”, în 1963, cu emisiunea „Jazz Magazin”, iar din 1967 realizează cea mai populară emisiune de muzică – „Metronom”. „În colaborare cu Geo Limbăşanu, prezenta ascultătorilor informaţii la zi din sfera genurilor pop, rock sau jazz. Au fost difuzate melodii ale unor formaţii ori interpreţi precum Beatles, Cream, Jimi Hendrix, Bob Dylan sau Joan Baez. Uneori se întâmpla ca anumite albume să fie

prezentate publicului la doar două-trei zile de la apariţia lor în Statele Unite.” (Camil Petrescu Jr.) Într-o seară a anului 1969, bucuria ascultătorilor ia sfârşit, când Cornel, înşelând cenzorul, a difuzat melodia The Beatles-ilor "Back in the USSR" – Înapoi în URSS. Opreliştile pe care le întâmpină din partea politrucilor se îndesesc şi Cornel Chiriac reuşeşte să fugă din ţară. În vara aceluiaşi an reia, la „Radio Europa liberă”, emisiunile pe care le consacrase la „Radio România" - „Metronom"-ul, „Jazz magazin" - şi inaugurează o a treia emisiune - „Jazz à la quarte”. Peste ceva vreme, avea să mai modereze încă patru emisiuni de rock, pe lângă programele amintite (325 de minute săptămânal). Am început să-i ascult emisiunile de pe la 13 ani, când tata era plecat de acasă, şi era mai mult plecat la lucru, cu săptămâna, pe te miri unde, să ne aducă o pâine. Din 1970 nu am mai avut posibilitatea să-i ascult emisiunile, abia din 1972 mi s-a oferit iar acest privilegiu, graţie bunului prieten al lui Cornel, Tedi Georgescu. Din 5 martie 1975 s-a aşternut tăcerea. Din 1978 am reînceput să ascult înregistrările emisiunilor lui Chiriac, pe benzi de magnetofon. Asta se petrecea fie la poetul Nicolae Coman, la Budeasa, fie la muzicianul Viorel Covaci, fie la Gigi Erbaşu, un eminent inginer care ne uimise cu miile de ore de muzică şi emisiuni înregistrate. Despre influenţa lui Chiriac şi despre geniul său de realizator de emisiuni muzicale am discutat adesea, după 1976, cu scriitorul Virgil Diaconu şi criticul Marian Barbu, în apartamentul de pustnic modern, al primului, situat în cartierul Trivale, unde şi ascultam muzică bună, ori ne înregistram dialogurile culturale, realizând un fel de samizdat audio. Cornel Chiriac exercita asupra ascultătorilor o fascinaţie greu de descris. Dar, mai bine să-l lăsăm pe muzicianul şi redactorul de radio Alex Vasiliu, să-l descrie: „O incredibilă putere de muncă, cultură muzicală, gustul infailibil, deschiderea spirituală spre orice experiment viabil, cunoaşterea subtilităţilor limbii engleze literare din care traducea sute de texte ale pieselor de rock şi rock progresiv, misiunea firesc asumată de a face cultură la radio, dar nu cu ifose, ci cu o naturaleţe, cu o pasiune şi o căldură a comunicativităţii ce au rămas de neuitat sunt calităţile ce i-au adus lui Cornel Chiriac o imensă popularitate în România, şi în multe ţări europene. Tineri italieni, olandezi, suedezi, ruşi, bulgari îi ascultau emisiunile, deşi nu înţelegeau ce spune. Intonaţia, pronunţia impecabilă a numelor, firescul vorbirii, îi cucereau pe toţi. „Metronomul” era ascultat până şi la Irkuţk, în Siberia, spun astăzi oamenii care l-au auzit pe Cornel Chiriac.”

Pe când era la „Europa liberă”, către Cornel Chiriac au pornit mii de scrisori, semnate de oameni de toate vârstele, scrisori impresionante, adevărate chipuri ale speranţei şi disperării. Tinerii, mai ales, trădează, prin modul în care expun situaţia din ţară, o maturitate aproape anormală. Câte vor fi ajuns, numai Dumnezeu ştie… Câteva, oprite de Securitate şi aflate în arhivele acesteia, preluate de C.N.S.A.S., au fost citite şi depun mărturie că sunt de o frumuseţe paralizantă, chiar înfricoşătoare, dacă punem la socoteală că lumea de azi are toate „şansele” să ajungă iar într-un timp crezut a fi revolut... Multor tineri şi nu numai, din epocă, care au încercat să ia legătura cu Chiriac, sau au fost denunţaţi că-i ascultă emisiunile, Securitatea le-a deschis dosare de urmărire, i-a anchetat, i-a pedepsit, într-un fel sau altul. Unul dintre aceştia a fost chiar liderul „Fan – Clubului Cornel Chiriac”, dl. Radu Nicolescu. Domnia sa a citit publicului câteva pagini din dosarul său de urmărire, în care era prezentată judecarea sa publică, în faţa tuturor studenţilor şi cadrelor didactice din „Academia de Studii Economice. În completare, şi colegul Ion Toma Ionescu a prezentat pagini din „Dosarul Albaştrii”, în care Securitatea le imputa celor implicaţi că au relaţii cu Chiriac.

Am fost invitat să vorbesc şi am început prin a expune un nou demers, pe tema Cornel Chiriac, făcut (tot) de Jean Dumitraşcu, care m-a şi împuternicit să-l reprezint în cadrul fan-clubului şi să solicit, în numele său, susţinerea acestuia pentru propunerea sa către Consiliul local Piteşti - aceea de a i se acorda lui Cornel Chiriac, post-mortem, titlul de „Cetăţean de onoare.” Prietenii bucureşteni şi din toată ţara, întru-olaltă cu membrii „Fan – clubului Cornel Chiriac” consideră că Piteştii sunt îndreptăţiţi să-şi recupereze valorile şi îi vor sprijini cu tot sufletul. Demersul lui Jean Dumitraşcu a fost remarcat şi de invitatul special, Dl. Liviu Tofan, mulţi ani redactor la „Europa liberă”, apoi şef al Serviciului de ştiri şi mai târziu director adjunct, azi director al „Institutului Român de Istorie Recentă”, care şi s-a declarat susţinător al lui.

Acum să tragem o „fugă” în urmă cu 24 de ani. Vă vine să credeţi, ori nu, în Decembrie 1989, când totul era tulbure şi nesigur, Gabriel Cazan, azi membru al Filialei Piteşti a Uniunii Scriitorilor din România, a înfiinţat primul „Club de audiţie muzicală - Cornel Chiriac”, pe care în anul următor l-a şi înregistrat la Judecătorie. M-a mişcat recunoştinţa arătată, de mai tânărul meu prieten, „Vocii care nu ducea Dincolo”; a fost pentru mine încă o dovadă a modului subtil în care lucrează marile spirite...

Deşi plecat din lumea asta, pe care a vrut-o mai bună, Cornel Chiriac încă mai are neprieteni şi de acest lucru am fost încredinţat acum trei ani. Un colonel de Securitate îşi lansa o carte, la Biblioteca Judeţeană – „Dincolo de aparenţe – o viaţă pe malul celălalt”, de col® Ion Pavel. Ceva îmi spunea că fostele cadre ale Inspectoratului de Securitate Piteşti vor fi prezente „în păr” ! Aşa a şi fost ! Printre prezentatorii cărţii s-a numărat şi fostul şef al Contraspionajului românesc, de dinainte de 1989 – Col ®Filip Teodorescu, cel care la procesul televizat al „Lotului Timişoara”, ţinut în primele luni ale lui 1990, s-a jucat din vorbe cu completul de judecată, atrăgându-şi simpatia publicului. La final, colegul Marin Ioniţă l-a întrebat pe colonel: „Dle colonel, care-i adevărul despre moartea piteşteanului nostru, a lui Cornel Chiriac ?” Fără a-şi pierde cumpătul vreo secundă, colonelul a dat acelaşi răspuns, pe care Securitatea l-a fabricat în 1975, după asasinarea lui Chiriac, ca să iasă basma curată. Nu pomenesc răspunsul aici răspunsul colonelului, că este cunoscut şi e urât, dar faptul că nu a găsit măcar o eschivă elegantă, pentru mine a fost grăitor – pentru cât le-a dat de furcă, securiştii nici azi nu l-au iertat pe Cornel Chiriac şi îi refuză dreptul de a deveni simbol al unui mod de a fi liber, universal. Că este aşa, că Securitatea a vrut să lucreze şi asupra posterităţii lui Chiriac, o spun şi descoperirile făcute acum un an, de **Doamna Dr. Cristina Anisescu, cercetător la CNSAS.** *Domnia Sa a descoperit un document (ni l-a şi arătat, în cadrul „Fan-clubului C.C.”) din care reiese că, la un moment dat, numele de cod al lui Cornel Chiriac a fost schimbat în „Cornel Udrescu”. „Această manoperă a Securităţii este foarte dubioasă, a spus Dna Anisescu, este ticălos de insinuantă şi îi poate deruta pe cei ce au acces la ceea ce se păstrează în arhive din dosarul de urmărire a lui Cornel Chiriac, ştiut fiind faptul că unul dintre bunii prieteni ai omului de radio, fost coleg de liceu cu acesta şi care a scris o carte despre Chiriac, „METRONOM O emisiune de Cornel Chiriac”, apărută în două ediţii, se numeşte… Udrescu, Mircea Udrescu…”*

Curând, pe 9 mai, Cornel Chiriac ar fi împlinit 73 de ani. Mulţi, din urbea noastră, din ţară, din lume, am rezistat şi am trecut deşertul pentru că el a fost, a fost chiar şi când nu a mai fost. Voi încheia, patetic, zice-vor unii, citându-l pe un foarte bun prieten: „Să refuzăm cu toată fiinţa o „Românie piteştizată” (Paul Goma), una care se lasă reeducată prin uitare.”

Anton Jurebie

marea grabă

şi demonii mănîncă la fast-food.
desigur, la fel ca noi, sînt nişte demoni grăbiţi
care vor sfîrşi rău
înainte să pună în aplicare sfîrşitul nostru.
dumnezeu de la omucideri
e acelaşi cu dumnezeul de la neonatologie.

aş vrea să apuc să scriu un poem
despre talentaţii la secere
şi talentaţii la ciocan de pretutindeni
de-aia intru-ies de la fast-food.

în timp ce tu ţii una şi bună:
vom ajunge în colecţiile la borcan
de la *mina minovici*.
(scoate-ţi dracu prostia asta din cap!)
dumnezeu de la neonatologie
e acelaşi cu dumnezeul de la omucideri.

ne grăbim, nu există scăpare.

la (re)belle epoque

mergem numai la filme proaste
care ne trezesc la viaţă.
mergem noi să nu ni le aducă
ei acasă la prima oră a dimineţii
şi la ce oră vor muşchii lor.

în rest, aşteptăm *cohors I antiochensium,*
un fel de detaşament-dilibau al romei.
aşteptăm să facă ce s-a promis
la televizor.

în acest timp, doamnele scot la plimbare
tigrii şi leoparzii din garderobe
sau depun cereri pentru
plimbări la şosea cu ambulanţa
ori la iarbă verde cu dricul.

viaţa oraşului *caracal*
e o piesă de *eugen ionesco.*

ciroză

de cînd berea s-a scumpit
a murit şi *berilă.* n-am mai auzit
nimic despre el, şirul medaliilor
s-a oprit aici.

producătorii spun: nu-i nimic,
româniа are 22 milioane de berilă
guri & vezici.
asta l-ar mînia pe *preafericitul*
căruia la adunare îi ies mai puţine suflete.

celor „22” nu le pasă,
se adună la un loc şi petrec,
nu se mai trezesc din viaţă. karme, spun ei.
deşi duhovnicul le spune
să vedeţi ce somn v-aşteaptă.

ace de unică folosinţă

băieţii de la bloc îl citeau
pe aleksandr blok.
studiau *botanica*,
o împărţeau în gaje.

iarbă marca whitman, spun ei.
n-am încredere în trifoiul cu patru foi.
pe unii,
înţepăturile îi fac fericiţi
(tot ei sînt şi ţeparii)

motani şi pisoance
la un loc
citind aleksandr blok.
împărţind între ei fiţuici cu vise.

closed

era acolo un paznic de noapte.
iar ziua, un paznic orb
se pripea la soare
ca o larvă.

aflase din om în om că
lumina ucide
dar tot din om în om
se clădeşte neantul.

repeta mereu:
soare de la gura peşterii,
n-am încredere în tine.
apoi se întorcea spre *oaleşiulcele* la un loc,
supermarket sub iarba verde şi grasă de acasă
dumnezeu a luat cheia şi a plecat.

noi mai zăbovim
ne ascundem după morţii adevăraţi
ne prefacem că
noi glumim
ei, nu.

dumnezeu cînd se supără
se supără pe toată lumea.

dinainte şi după pericle

nu e de mirare că într-un an cu o recoltă bogată de măsline,
îmi scrie dimitros,
un milion de români din spania şi italia
ar fi gata să treacă mediterana
să dea lovitura de graţie obosiţilor eleni.

vechii perşi n-ar ridica un deget
sînt atît de vechi încît se pune problema existenţei lor.
dar românii, urmaşi ai glorioasei rome,
sînt un popor viu şi plimbăreţ.

frate dimitros, ai mare dreptate.
la ora care-ţi scriu, guvernul elen a căzut
şi drahma s-a prăbuşit.
un milion de români din spania şi italia
sînt în drum spre atena.

dar înţeleg că
recolta bogată de măsline nu se ştie
în ce an va veni.

adio, k*arme*! (1)

votca aia ne-a dat speranţe inutile,
de murit tot n-am murit.

adio, k*arme*! (2)

am primit asigurări de la
casa de *neprevederi* sociale
că totul va fi în regulă.
poţi să mergi liniştit acasă.

m-am întors neliniştit în locul numit *acasă*.
udam nişte arbuşti uscaţi în grădină
mă pomeneam întrebînd: probleme, străbunicule?
ăla murise în 1936. aşteptam un răspuns.
îmi pierd calmul?

cică, să nu-mi cheltuiesc speranţa
să nu-mi sun prietenii
mi-au spus tot la *neprevederi* sociale.
moartea vine murind.

adio, k*arme*! (3)

salvează-ţi mîinile,
nu te baza pe vocea ta umană.
salvează-ţi mîinile
ca să scrii toate acestea în cenuşe.

eu îmi pun bandajele şi scriu.
nu vede nimeni ce se petrece
sub faşele albe de mătase.
salvez, nu mutilez.

la zeiţe

astă seară, dragule, vor da
drumul la calorifere. dar fii atent,
prindeţi bine cătuşa de ţeavă
piciorul cu lanţ de-un element.

verifică pînza de păianjen
la care e ancorat patul
şi de la cîte grade minus
scade pofta de viaţă.

întunericul din capul tău
trebuie să stea treaz
gîndeşte-te la amicii sau la *zeiţele* tale.
pe vremuri ne întîlneam la *minerva*
la o bere
sau la *moldova*.
acum *minerva* nu mai există
iar din *moldova* a răsărit un mall.

out

trupe rock ambulanţe steaguri secuieşti
capete tamponate,
palincă-nirvana.
ai auzit de fraţii karamazov?
rockerii ăia? cu chitarele agăţate la spate
par nişte lăcuste ţopăind
prin cenuşa armaghedonului.

nu există rock static
doar rock end roll
a spus-o galileo gallilei
primul neastîmpărat al universului.
atunci şi acum
căutarea de freelove şi freelife continuă.

cei care poartă blugi prespălaţi
protestează împotriva creierelor spălate.

viaţă pe alte planete şi în româniа

au ăia nişte topitorii, combinate siderurgice, mamă, mamă!
stau cu capul pe munţi de cărbuni.
muncesc non stop.
e mai rău ca în rusia sau în china,
e coreea, e infern, ce mai!

încerc să înţeleg ce este *republica*.
mi s-a spus: o uzină înfloritoare.
acum, e pe butuci.
nu-ţi mai bate capul.

e loc destul pe alte planete
dar mări şi oceane găseşti doar aici
chiar dacă marea e o sumă de rîuri murdare,
de peşti orfani.
noroc că petrolul e ceva necesar.

cînd m-am întors acasă
m-au pus paznic la livada cu păpădii.
mi-au spus: lasă,
eşti în ţara trenurilor care merg
cu frîna trasă.

maratonistul vs. subvieţuitorul

grecia, de peste tot
primeşti bip-uri
(declaraţii de dragoste, încurajări, urări)
dar bancomatele le resping pe toate.

unii speră în reînvierea
elenismului primar
după ce au făcut din platon
un fel de marx al lor.

dar maratonistul grec al anului 2010
aleargă de la atena la bruxelles
ca să spună:
adios!

grecia, eu, *subvieţuitorul*
sînt gata să te adopt,
să intrăm împreună în insolvenţă.
cred că aşa ar fi drept.

drumurile lui harap alb

după ce m-am săturat de zăpezi,
în locul acesta nici nu pot fi evitate,
speram să ajung şi la
praful de cărbune.
şi am ajuns.

oraşele disperării *lupeni, uricani,petrila*
n-au fost niciodată oraşe de trei stele,
de trei meteoriţi au fost cîndva.

acum sînt
oraşe cu bulină roşie
de pe care secerea şi ciocanul a dispărut.

alţii le consideră perlele din
valea plîngerii.
ion barbu slefuieşte una dintre ele.

celor „22” nu le pasă,

se adună la un loc şi petrec,

nu se mai trezesc din viaţă. karme, spun ei.

deşi duhovnicul le spune

să vedeţi ce somn v-aşteaptă.

poesis

Gregory Nunzio Corso

Gregory Nunzio Corso (26.03.1930 – 17.01.2001), a fost un poet american, și unul dintre membrii marcanți ai generației ”Beat”. Chiar dacă era cel mai tânăr beatnik, Corso a publicat printre primii din generația sa, atrăgând atenția criticilor și poeților americani încă de la primele texte. În poeziile sale, Corso ironizează politica vremii, dă frâu liber umorului său cinic, marcându-și textele cu sintagme ciudate, creând un spectru imagistic complex, conform generației din care face parte. Studiind fenomenul beat și mai presus, traducerile și interpretările sale, am descoperit că în limba română, Corso a fost tradus foarte puțin, doar în câteva antologii din anii 70. Textele de față reprezintă o încercare de transpunere proaspătă a câtorva poeme ale lui Gregory Corso, privite prin lupa anilor 2000+.

Traducere şi prezentare de
VLAD A. GHEORGHIU

Mandat pe treptele unui Harlem din Puerto Rico

Există un adevăr ce limitează omul,
Un adevăr ce îl împiedică să meargă mai departe
Lumea se schimbă
Și ea știe că se schimbă
Tulburătoare este durerea zilei
Bătrânii au privirea înspăimântată de moarte,
Tinerii își înțeleg greșit soarta din acea privire.
Ăsta e adevărul
Dar nu totul e adevărat.

Viața are un sens
pe care nu îl știu
Chiar și atunci când am crezut că totul e fără sens
Am sperat, m-am rugat și i-am căutat un sens
Ea nu a fost niciodată un poem vesel;
Erau taxe de plătit,
Invocarea morții și a lui Dumnezeu -
Aveam o pornire animalică să le abordez,
Moartea s-a dovedit fără de sens înafara vieții.
Da, lumea se schimbă
Dar moartea rămâne aceeași
Îl smulge pe om afară din viață
Ăsta e singurul răspuns pe care îl știe,
Și deobicei e o afacere tristă
Moartea.

Aveam inocență, aveam seriozitate
Aveam umor care să mă salveze de filozofia minoră
Sunt în măsură să-mi contrazic convingerile
Sunt capabil, sunt capabil
Pentru că vreau să știu sensul la toate
Și totuși, vreau să stau ca un rănit
Și să privesc, gemând: Oh ce responsabilitate
Am pus pe tine Gregory
Moartea și pe Dumnezeu
Greu... greu... e greu.

Am învățat că viața nu e vis,
Am învățat adevărul contrafăcut.
Omul nu este Dumnezeu
Viața e un secol
Moartea, o secundă.

Am 25 de ani

Cu o dragoste nebună pentru Shelley
Chatterton, Rimbaud
strigătul nevoiaș al gurii mele
a mers de la ureche la alta spunând:
ÎI URĂSC PE VECHII POEȚI!
în special pe vechii poeți care se retrag
pe cei care consultă alți vechi poeți,
pe cei care își strigă tinerețea în șoaptă
zicând: ”am făcut toate acestea atunci
dar astea au fost atunci
au fost atunci”
Oh, aș liniști bătrânii spunându-le:
-Eu sunt prietenul tău,
ceea ce ai fost tu odată,
prin mine vei fi din nou ceea ce ai fost.
Apoi, noaptea, în intimitatea casei lor,
le-aș rupe limbile pline de scuze
și le-aș fura toate
poemele.

Am avut un manuscris al lui Shelley

Mâinile mele au amorțit în fața frumuseții
s-au chircit de parcă au intrat în moarte.

Atingerea mea a fost suverană pe
paginile fragile bronzate cu cerneală.

Repede,
ochii mei s-au mișcat repede
au umblat după miros, după praf, după dantelă
după părul uscat.

Aș fi îmbrățișat pagina
deja simțind mirosul faptei mele netrebnice!
Mi-am stors visele de toate dovezile,
dar la ce bun să-mi păstrez triumful doar pentru mine?

De multe ori, în unele abrupte cărți vechi,
mă regăsesc încurcat între
merele leopardului
ciupercile cu pielea arsă
și legăturile mele intime cu zimții coniferelor
și atunci uit limita vârstei mele
și mă trezesc vărsând un ulcior cu lapte
clandestin peste hârtia muribundă.

Aproape toată mizeria

Am alergat șase etaje
către mica mea cameră mobilată
am deschis geamul
și am început să arunc
tot ce e mai important în viață .

Primul care a plecat a fost adevărul
țipând ca un trădător:
”Te rog, nu! Voi spune lucruri odioase despre
tine!”
”Ei da! Nu am nimic de ascuns!”
Pleacă!
Apoi a venit rândul lui Dumnezeu,
încruntându-se și scâncind de uimire:
”Nu e vina mea! Eu nu sunt cauza a nimic!”
PLEACĂ!
Apoi dragostea, încercând să mă mituiească:
”Nu vei cunoaște niciodată impotența! Toate
fetele de pe coperta VOGUE vor fi ale tale!”
i-am împins curul gras pe geam strigând:
”Mereu m-ai dezamăgit!”
Am ales credința, speranța și caritatea
toate trei agățându-le împreună:
”Fără noi, ai să mori!”
”Cu voi, mai degrabă, înebunesc!”
PLECAȚI!

Frumusețea... da, frumusețea,
când o conduceam spre geam,
i-am spus: ” Pe tine te-am iubit cel mai
mult în viață... dar tu ești o criminală;
Frumusețea ucide!”
nu am vrut să o scap, dar
am fugit în jos pe scări și
am prins-o la timp
”Mi-ai salvat viața!”- îmi spunea
plângând,
am pus-o jos și i-am spus:
”Pleacă!”

Am urcat toate cele șase etaje
înapoi
m-am dus către bani dar
nu mai erau bani de aruncat.
Singurul lucru rămas în cameră era moartea
ascunzându-se după chiuveta din bucătărie
”Nu sunt reală!”- îmi spunea,
”Sunt doar un zvon răspândit de viață!”
Râzând am aruncat-o pe geam cu tot cu
chiuveta de la bucătărie și dintr-odată am
realizat că doar umorul a rămas în cameră –
m-am uitat la el și tot ce am putut face
a fost să spun
”Afară pe fereastră cu fereastra!”

Frumusețea... da, frumusețea,

când o conduceam spre geam,

i-am spus: ” Pe tine te-am iubit cel mai

mult în viață... dar tu ești o criminală;

Frumusețea ucide!”

nu am vrut să o scap, dar

am fugit în jos pe scări și

am prins-o la timp

”Mi-ai salvat viața!”- îmi spunea

plângând,

am pus-o jos și i-am spus:

”Pleacă!”

Vasile Rodian

Focul viu

Ciorchinii bogaţi în broderiile Clodiei
din care ciuguleşte o pasăre

sânii se ridicară, un extaz –
nu vindecarea trecută prezentă

Catul poetul pasiv la steagurile
la carele pline pe drumul Capitoliului

el numără veniţii pentru inima iubitei
uiuuuu! fir-ar să fie

şi tot numără:
cam câţi indivizi are Senatul pe la noi!

Zona dinspre altare

Cu însoţitorul Lisandros
atâtea focuri
îndemnul preoţilor către corăbii
Homer
o Elenă cu podoabele ei
bărbaţii
ceasul alb de prin turnuri
însoţitorul cu o tijă de mărar în jurul ulciorului
la câte-o oprire era întrebat
dacă s-a terminat cu betegiile prin lume
el în lumina închisă
maşinăria la care trage omul.

Călătoria iniţiatică

Volumul de debut al Veronicăi Teodorescu, PEISAJE, apărut în 1999 la Editura *Atlas*, condusă de Doina Uricariu, poartă pecetea unui impresionism pictural, după cum bine remarca în scurtul cuvânt înainte editorul pomenit mai sus. Nu este însă vorba despre o poezie a anotimpurilor, a modificărilor coloristice, ci mai degrabă o descriere senzitivă şi sensibilă a lumii. Surprinde, fără agresivitate, tonul luminos al existenţei şi o transparentă repetitivitate simbolică. În volum întâlnim adesea, şi acest lucru se întâmplă şi în alte volume ulterioare, repetări ale unor versuri, ale unor imagini nu pentru a ne indica variante ale poemelor ci parcă pentru a accentua, ca într-un refren al unei melodii interioare.

Celelalte trei volume pe care le-am citit, cu plăcere şi uneori cu nedumerire, poartă titluri simple şi sugestive: **Treceri**, editura *Minerva*, **Nesfârşiri**, editura *Du Style,* şi **Călători**, Editura *Tracus Arte*, impun o retorică a detaliului, a lumii interioare şi exterioare văzută pas cu pas într-o călătorie iniţiatică, liniştită şi luminoasă. Veronica Teodorescu priveşte lumea aproape religios, ca într-o topire monahală. Această topire are o nuanţă clară de neadaptare la lumea cotidiană şi de retragere într-un spaţiu şi timp personal mobilat nu cu obiecte şi forme ci mai ales cu o timidă dar voluntară însingurare.

IOAN BUDUCA

Magda Grigore

Colocviile Argeşului

Unde sunt inocenţii?

Credem în inocenţă, deşi realitatea ne contrazice mereu, şi conştientizăm faptul că este o licărire *in nuce* care s-a diminuat o dată cu evoluţia omenirii. Ideea a căzut în vârstele *omenimii* şi s-a metamorfozat imitând parcă traseul sofisticat al transformării individului, sortit se pare fără ezitare căderii morale şi etice. Poate că *trăirea* în sine este o putere absolută care, aşa cum scria John Steinbeck, *corupe în mod absolut*.

Inocenţa reprezintă chintesenţa lumii, sâmburele pur al umanităţii, spiritul neprihănirii, începutul, copilăria eternă, primăvara fără bătrâneţe a vieţii *fără de moarte*, ideal/iluzie a binelui perpetuu, a perfecţiunii posibile şi a prelungirii, dincolo de vârste, a zâmbetului plin de candoare al copilului etern. Sufletul curat care, aşa cum frumos spun teologii, nu consimte nicicum *să se lumească*. Surâsul verdelui crud. Culoarea albă a veşmântului din poveşti.

Un album la temă, fermecător, original şi meditativ, premiat pentru arta tipografică şi pentru concepţia editorială la Târgul Naţional al Cărţii din Los Angeles/1974 (de către The American Society for the History of Culture), a fost realizat de Iordan Chimet (*Antologia inocenţei*), *un antreprenor liric*, aşa cum el însuşi se definea, care *a pornit de la descoperirea unei idei fundamentale a omului etern şi pierdută în pragul Lumii Moderne*. El a propulsat ideea purităţii prin texte semnificative (Apollinaire, Kipling, Renard, Shakespeare etc) şi prin ilustraţii sugestive din arta de impact a secolului XX (Picasso, Klee, Brauner, Matisse etc), dorind să le potenţeze, punându-le în relaţie unele cu altele. Volumul este compozit, prezentând un program în douăsprezece capitole, unul pentru fiecare lună a anului, iar pentru fiecare este concepută, ca suport de susţinere a ideii, o categorie a inocenţei: jocuri de copii, fantezii ale poeţilor, peisaje din natură, corpuri omeneşti, animale, secvenţe din viaţa circului etc. Surprinzător sau nu, textele marilor scriitori combinate cu desenele renumiţilor artişti, *par a avea tainice corespondenţe* (Raymond Cogniat, în *Le Figaro*). Dincolo însă de ideea artistică şi de artă, în genere, în viaţa reală/adultă, ipostazele în care (re)găsim inocenţa de-a lungul unei existenţe personale sunt minime, activările ei sunt temporare/fluctuante, uneori camuflate, răspândind parfumul prospeţimii rar şi doar în viaţa interioară. Deşi ne naştem inocenţi, nu (ne) putem păstra sufletul candid multă vreme, pentru că viaţa nu este inocentă, ea tolerează egal binele şi răul, aproapele nostru ne obligă să punem la îndoială ce auzim/ce vedem/ce credem, iar armonia lumii se dovedeşte a fi (doar) o idee. *Nu ne putem pretinde inocenţi în afară, într-o lume care nu este inocentă*, afirma Roland Reagan. Demonii lumii nu (a)dorm niciodată. Ochii inimii trebuie repede schimbaţi pe ochii minţii. Gândurile îşi pierd puritatea în hăţişul raţionamentelor, al premeditărilor, al intenţiilor. Greşelile, minciunile, egoismul, reaua intenţie, ispitele, răzbunările, curiozitatea, viciile etc, apar ca nişte pete pe *epiderma imaculată a copilăriei* şi într-un târziu înţelegem că inocenţa este *ca pielea*, se aspreşte/se pătează/suferă modificări ireversibile, *îmbătrâneşte*. Ca şi în procesele metabolice, timpul (vârsta) este aparent factorul determinant, adevăratul proces de involuţie având la bază mai întâi factorii endogeni şi apoi cei exogeni. Ca o similitudine, inocenţa se estompează din interior, nu mai are capacitate de regenerare, iar diminuarea se accelerează prin simplă expunere ontologică. Pierderea ei este, în schimb, preţul lucidităţii, condiţia raţiunii, tributul maturităţii. Dacă am rămâne inocenţi n-am putea înţelege lumea în care trăim, n-am putea accepta oamenii între care trăim, n-am trăi *normal*. Aşadar, trăind, inocenţa îşi pierde paradigma. Sensibilă şi vulnerabilă, specială şi fragilă, inocenţa nu rezistă la proba realităţii. *Iarna vrajbei noastre* este fără sfârşit. Binele, frumosul, adevărul - esenţa lumii se disipează, se abstractizează, sacrul şi profanul se amestecă, inocenţa rămâne adesea o nostalgie disimulată. Un matur inocent poate fi o ipostază peiorativă - naivitate, ignoranţă, lipsă de experienţă. Desprinderea de inocenţă este, s-ar putea spune, un rău necesar. Întotdeauna însă, dacă tot este sortită pieirii, este bine să punem în locul ei (în mod corect) înţelesurile, adevărata maturitate, aventura unei maturităţi *creatoare*. Omul, ca şi omenirea în ansamblu, pierde de fapt valorile ideale prin păcatul evoluţiei. Cunoaşterea, pomul de aur, păcatul fără întoarcere, urmate de căderea în materie, unde binele şi răul se amestecă uneori până la indistinct, nu sunt (doar) mituri, ele despart irecuperabil omul de conţinutul lui (i)maculat. Un paradox al timpurilor moderne este acela că, deşi suntem tot mai singuri, libertatea eului nu există. Acţiunile noastre şi comportamentul, deseori şi gândirea în forul ei cel mai intim, nu ne mai reprezintă (doar) pe noi. Suntem mereu noi *şi ceilalţi*. Chiar reflecţia noastră, probitatea, integritatea, sunt afectate/influenţate de societate, de ceilalţi. *Sinele* este/se comportă îngreunat de/cu existenţa celorlalţi. Hotărârile noastre de totdeauna, dorinţele şi libertatea se vor raporta inclusiv la ei. *Chipul de copil* (exterior şi interior), expresia nevinovăţiei, dispare, (*creştem* ?!) ş, astfel, inocenţa piere pe măsură ce ne pregătim pentru viaţă. Devine o amintire, o melancolie, poate un ideal şi, în cele mai fericite cazuri, poate să (re)apară fulgurant, cât să ne dăm seama că mai există, că este (încă) o idee *cu cărbunii aprinşi*. Cu toate acestea, Emil Cioran ne avertiza că *există inimi în care Dumnezeu nu poate privi fără să-şi piardă inocenţa*. Dacă sunt locuri (sufleteşti) în care mai există, ea trebuie păstrată în taină, ca o taină, pentru că vederea lumii este pentru ea orbitoare. Inocenţa are nevoie de o privire spirituală subtilă, de stimulii frumosului şi ai binelui, de dimensiuni bivalente şi/sau multivalente de manifestare, de protecţie providenţială.

Ce este/unde este inocenţa lumii moderne? Sfinţii, copiii, nebunii…cei care nu cunosc slăbiciunea, nici păcatul, nici frica. Naivităţile mântuitoare, punctele vulnerabile ale omenirii – inocenţii *cred* şi le este de-ajuns lumea lor care le confiscă devotamentul. Unii cred că inocenţa *este o formă de nebunie* (Graham Greene) şi poate că nu este lipsită de substanţă această afirmaţie dacă ne gândim la ideologiile distructive, la integrism/radicalism, la fanatismul religios. O controversă recentă a fost creată în jurul unui lung-metraj, filmul lui Sam Bacile (*Inocenţa musulmanilor*) care focalizează *inocenţa unei lumi furioase* în care ideile critice, utopice, extreme, devin contraargumentele (de) la frontiera vieţii. Adevărata inocenţă este un ideal riguros, un vis intangibil sau, poate, un bun uitat printre atâtea altele aruncate în sufletul nostru închis, tot mai închis în sine, ca o cutie a Pandorei, modernă, sofisticată, tot mai greu de deschis. Din păcate, *în lume/în timp*, există parcă o constantă arhetipală a coruperii inocenţei, o matrice care perturbă conduita umanităţii în plan interior şi exterior, poate una din acele *imagini primordiale* (înnăscute)/ *patterns of behaviour* despre care vorbea Jung. Dar, lumea este/trebuie să fie un *basm*, iar binele este un fluture cu aripi colorate şi subţiri. Inocente. Puritate şi limpezime în gânduri, în sentimente, în comportament, inocenţa există pentru unii dintre noi ca o *nostalgie exigentă* şi, chiar dacă rămâne pentru mulţi (doar) o *viziune*, e singura care *ştie* şi poate restaura *disciplina* creaţiei. Să fie posibilă (re)întoarcerea (a noastră şi a lumii) la inocenţă? Ar putea fi ea o religie a spiritualizării, o filozofie socială, o artă a mântuirii ? Poate (re)întoarcerea la Divinitate?

Nu ştim cu certitudine decât că inocenţa traversează un secol agresiv, în care *întunericul cu adevărat ameninţător pentru om*, cum semnala Papa Benedict al XVI-lea, *este faptul că el este capabil să vadă şi să caute lucrurile tangibile, materiale, dar nu vede încotro se îndreaptă lumea şi de unde vine aceasta*…!

IISUS

Te-ai spălat pe mâini

nu pentru că aşa strigau cei din faţă

prin norii Tatălui învăluit

El – un copil găsit de magi într-o iesle

pentru împărăţia adevărului moarte nu există

vom cunoaşte rolul curat al surâsului

prins în piroanele imperiului

pe stâlpul aducerii aminte

cu braţele larg deschise să cuprindă toate timpurile

ghidul vremii, respiraţia turiştilor

trebuie să fi fost puternic

sunt numerotate opririle Mântuitorului

gărzile cu suliţa, cu buretele oţeţit

şi desigur zarurile pentru cămaşa lui.

VASILE RODIAN

Constantin Cubleşan

ISTORIA LITERATURII DACOROMANE (Mihail Diaconescu)

Mihail Diaconescu face o panoramă a evenimentelor, din vechime, de toate calibrele, ce au avut loc în perimetrul european, din care teritoriul dacic face parte efectivă, impunând contribuţii majore la împlinirea spirituală specifică a acestuia.

Cu destulă circumspecţie autorii noştri de istorii literare îşi iau îngăduinţa de a privi dincolo de perioada medievală, considerând că mai înainte de aceasta nu se poate vorbi despre creaţii beletristice autentice, în accepţiunea de astăzi a conceptului. De regulă un prim capitol este consacrat literaturii populare. Ba, mai mult, unii contestă chiar categoria literaturii vechi, pe care o consideră a conta doar în ordinea scrierilor cu caracter religios, bisericesc. Păguboasă atitudine, în orice caz, atâta vreme cât în antichitate, bunăoară, toate textele, fie ele filosofice, morale, istorice, medicale etc. erau considerate a fi… poetice. Pentru cultura noastră naţională, chestiunea stabilirii unor rădăcini de vechime este esenţială. Cu atât mai mult cu cât ele există efectiv, atâta doar că acestea trebuie să fie asumate şi cercetate cu discernământ şi rigoare ştiinţifică. E adevărat că strămoşii noştri geto-daci, tracii, nu ne-au lăsat mărturii scrise privind activitatea lor cultural-artistică, într-o limbă proprie. Ceea ce nu înseamnă însă, că ei nu scriau şi nu concepeau opere poetice. Cazul regelui Cotys I, este revelator în acest sens. El scria poezii în limba geţilor, pe care Ovidiu, exilat la Tomis, le-a apreciat, după ce însuşi a învăţat să citească şi să vorbească în aceată limbă, întreţinând cu el relaţii de… colegialitate artistică în totul îndreptăţite. În **Pontice** II, Epistola **Către regele Cotys**, aflăm exprimată limpede admiraţia-i deplină:„N-ai scris tu însuţi versuri? De n-ar fi al tău nume/ În fruntea lor, n-aş zice că le-a făcut un trac./ Orfeu, deci, nu e singur poet pe-aceste locuri/ Bistonia se poate făli cu-al tău talent" (Traducere de Teodor Naum). Există în antichitatea dacică numeroase personalităţi care s-au impus chiar într-un context de universalitate, dar venind şi până mult încoace prin istoriile zbuciumate ale acestei părţi de lume, scriitori care s-au exprimat în latină, unii în greacă, fiind, într-adevăr, în primul rând feţe bisericeşti, ceea ce iarăşi e important pentru atestarea creştinătăţii noastre, cu care am răzbit prin puhoaiele năvălirilor atâtor popoare barbare ce s-au peregrinat pe teritoriile danubiano pontice. Asupra contribuţiei acestora s-au oprit, cu folos, de-a lungul anilor, e drept, oarecum rapsodic, personalităţi de prim rang ale istoriografiei, teologiei şi literaturii, de la Dimitrie Cantemir la Petru Maior sau Gheorghe Şincai, unii având preocupări concrete în a edita vechile texte (Episcopul Melchisedec Ştefănescu, Ghenadie I. Enăceanu) iar în secolul al XIX-lea mai sistematic s-au ocupat Gheorghe Zottu, Gherasim Timuş, Constantin I. Erbiceanu şi, mai cu seamă în secolul trecut, Vasile Pârvan, Nicolae Iorga sau Sextil Puşcariu, cel care şi impune terminologia adecvată: *epoca străromână* („Epoca aceasta, când limba română nu se divizase încă în dialectele de astăzi şi când cele mai caracteristice inovaţii luaseră fiinţă, o numim *epoca străromână*"). Între cei care s-au preocupat de aceste vestigii cultural/literare se prenumără Alexandru Filipaşcu, Ioan G. Cosma, Alexandru Rosetti, H. Mihăescu. I.I. Russu şi încă alţii, până la Dumitru Stăniloaie, Nicolae Corneanu, Antonie Plămădeală, Nestor Vornicescu, Mircea Păcurariu, Cicerone Poghirc, Ion Rotaru şi alţii. Deloc de neghijat aceste contribuţii, numai că o sinteză revelatoare în privinţa fenomenului ca atare, menită a-l impune cu adevărat conştiinţei publice, a lipsit. Iată însă că, în 1999, profesorul Mihail Diaconescu, doctor în ştiinţe filologice, profesor la Universitatea din Piteşti şi la Universitatea „Spiru Haret" din Bucureşti, cercetător principal la Institutul „G. Călinescu" din capitală, participant la numeroase congrese şi colocvii internaţionale pe tema literaturii şi limbii protoromâne, realizează o monumentală **Istorie a literaturii dacoromane**, ce cunoaşte de curând o nouă ediţie, *revăzută şi adăugată* (Editura Fundaţiei Internaţionale „Mihai Eminescu", Bucureşti, 2013), capabilă a integra cu adevărat culturii noastre o vastă operă literar-teologică datorată acelor cărturari/scriitori care s-au născut, au trăit pe teritoriul Daciei, reprezentând-o în lume (Cassiodurus, marele om politic şi scriitor, protector al Sfântului Dionisie Smeritul şi Areopagitul, la Roma în jurul anilor 530, scrie despre acesta: „Naşte încă şi astăzi Biserica universală bărbaţi iluştri, strălucind de podoaba dogmelor adevărate. Căci a fost în zilele noastre călugărul Dionisie, scit de neam, dar după caracter cu totul roman, foarte învăţat în amândouă limbile, dovedind prin faptele sale echilibrul sufletesc pe care îl învăţase în Cărţile Domnului") şi care trebuie să fie luaţi în seamă tocmai pentru a demonstra că seminţia noastră îşi are un trecut spiritual cu nimic mai prejos decât al altor naţii (Francezii, bunăoară, nu-şi revendică prorpiei culturi pe toţi cei care au trăit şi au activat pe teritoriul de azi al ţării, indiferent în ce limbă veche s-au exprimat?!). Mihail Diaconescu este ferm în convingerile şi demonstraţiile sale privind tezaurul cultural al străvechimii noastre istorice. „Un abuz şi un fals grosolan – zice domnia sa – este afirmaţia conform căreia istoria literaturii noastre ar începe doar prin secolul al XVII-lea, eventual prin al XVIII-lea, pe motiv că abia atunci apar în limba română opere ce corespund sensului actual al noţiunii de literatură". Dar „scrierile autorilor dacoromani însumează creaţii lirice, epigrafice, acte martirice, demonstraţii teologico-dogmatice, polemici, cateheze, dialoguri, imnuri, bioghrafii exemplare, culegeri paremiologice etc, etc.", istoria literaturii noastre trebuind a reţine din secolelel IV-V, „scrierile unor autori dacoromani eterodocşi, care au polemizat public cu Sfântul Ambrozie de Milano", ca să nu mai vorbim că Sfântul Niceta de Remesiana (cca.340-cca.420) care este „unul dintre cei mai importanţi scriitori dacoromani, personalitate ilustră a Şcolii Literare de la Dunărea de Jos, misionar, teolog, muzicolog, imnograf, autorul capodoperei **Te Deum Laudamus**, considerată a fi culmea cea mai înaltă a lirismului creştin din epoca sa". El a impus „o nouă specia lirică, asemănătoare cu imnul şi cu psalmul, dar deosebindu-se de ele prin faptul că elanul mărturisirii este adresat doar lui Dumnezeu", „expresia lirică de un superlativ rafinament estetic a contribuit la rapida difuzare a imnului nu numai în satele şi cetăţile strămoşilor noştri dacoromani, ci şi în toată lumea creştină", rostindu-se liturgic până azi:„Pe Tine, Dumnezeule, Te lăudăm. Pe Tine. Doamne, Te mărturisim/ Pe Tine veşnicule Părinte, tot pământul Te cinsteşte/ Ţie toţi îngerii, Ţie cerurile şi toate puterile/ Ţie heruvimii şi serafimii cu neîncetat glas Îţi strigă:/ Sfânt, Sfânt, Sfânt, Domnul Dumnezeu Savaot!" ş.a.m.d. (Traducerea din latină de Ghenadie Enăceanu). Exemplele sunt numeroase.

Mihail Diaconescu pleacă de la o idee fertilă în procesul de evaluare a acestor scrieri şi asumarea lor literaturii: „Istoricul literar este dator să sublinieze consecvent, să analizeze şi să explice modul cum se realizează valoarea estetică a acestor creaţii (…) Valoarea estetică, respectiv arta nu au sens decât într-o strânsă relaţie cu alte valori (…) Fără a discuta relaţiile operelor literare cu autorii lor, modalităţile în care acestea încorporează anumite idei şi anumite ţeluri în formele artistice pentru care a optat, fără a face referiri geografice, psihologice, sociale, politice, instituţionale, istorice, axiologice şi spirituale, discuţiile estetice şi, în mod deosebit, cele despre *literaritatea* unor texte sunt lipsite de sens, oricât de rafinate şi de eficiente ar fi instrumentele de evaluare oferite de poetică, structuralism, semiotică, neoretorică, naratologie, stilistică şi celelelate discipline care se opresc la *imanenţa* textelor", adăugând: „Valorile pe care scriitorii dacoromani ni le-au lăsat sunt trăite şi de noi, pentru că ele ne reprezintă ca popor, ca realitate socio-istorică şi spirituală specifică (…) Cu excepţia regelui Cotyz I (…) a lui Noster şi a geografului Aethicus Histricus, care au fost păgâni, scriitorii epocii literare dacoromane au desfăşurat o vastă activitate de teologi creştini militanţi, într-o epocă de mari confruntări religioase". În acest sens, de asumare a contribuţiei spirituale/ culturale şi literare, domnia sa îşi şi structurează demersul.

O primă secţiune a tratatului reprezintă, de fapt, o vastă şi minuţioasă **Cronologie comentată**, extrem de utilă pentru urmărirea evoluţiei în timp a fenomenului istoric, în primul rând, petrecut în partea aceasta de lume, şi pe care se statuează, în fond, toate faptele culturale, spirituale şi de cugetare ideatică, începând cu domnia regelui Burebista „al geto-dacilor", regatul său întinzându-se „de la Dunărea de mijloc, până la est de fluviul Hyparis (Bug) şi ţărmul apusean al Mării Negre; din nord, respectiv de la izvoarele fluviilor Hyparis şi Tyras (Nistru), până în sud, la culmile Munţilor Haemus (Balcanii de azi)", până în actualitatea imediată, respectiv anul 2009 când se consemnează prima încercare de sinteză, remarcabilă, asupra literaturii noastre arhaice, de către Ion Rotaru, într-un capitol aparte: **Scrieri patristice în epoca străromână**, din *Istoria literaturii* sale. Mihail Diaconescu face o panoramă a evenimentelor, din vechime, de toate calibrele, ce au avut loc în perimetrul european, din care teritoriul dacic face parte efectivă, impunând contribuţii majore la împlinirea spirituală specifică a acestuia. Mihail Diaconescu punctează, de fiecare dată, cu aplomb şi acribie, momentele de conjunctură universală ale tuturor faptelor, aşa zis, locale. O a doua secţiune, **Argumentum**, cuprinde referiri judicioase şi mereu necesare, la *Contextul istoriografic*, la *Perspectivele şi noutatea abordării*, evidenţiind *Conceptualizarea* şi capacitatea de cuprindere a lucrării domniei sale, pentru ca apoi să expliciteze şi să argumenteze modul în care a efectuat periodizarea şi în consecinţă receptarea literaturii dacoromane, vorbind totodată despre genurile şi speciile literare cultivate în epocă. Tot aici acordă spaţii ample tuturor încercărilor de abordare a literaturii dacoromane atât în istoriografia autohtonă cât şi în cea europeană, menţionând (detaliat) personalităţi şi lucrări ştiinţifice referenţiale.

Cu secţiunea a treia, se intră propriu-zis în prezentarea şi analiza realităţilor concrete socio/politico/spirituale ale timpului, pe teritoriul numit, sub genericul **Epoca literară dacoromană în perspectivă socio-istorică**. Sunt puse în evidenţă aspectele specifice ale evoluţiei demografice, dezvoltarea instituţiilor, marcarea existenţei bibliotecilor (cu scriptorii lor, cu şcolile din mănăstiri), organizarea şi participarea la diversele sinoade, organizarea armatei (legiunile, unităţile romane alcătuite din etnici traco-geto-daci), împăraţii romani de origine traco-geto-dacică (începând cu *Regalianus*, apoi Marcus Acilius Aureolus ş.c.l.), acordând atenţie aparte contextului socio/militar şi socio/spiritual al literaturii dacoromane. Sunt luate în vedere creaţiile lirice epigrafice dedicate legionarilor romani, textele actelor martirice dar e caracterizată şi flota, sunt menţionate oraşele, apoi sunt abordate chestiuni legate de integrarea unor „migratori" în societatea dacoromană (goţii) ş.a.

Secțiunea a patra stă sub genericul **Literatura getică**. O primă discuție se poartă în jurul ideologiei literare și a etapelor premergătoare constituirii acestei literaturi, premisele ei istorice, în cetățile din Dacia Pontică (Scytia Minor). „Unii dintre intelectualii care au trăit în cetățile grecești din Dacia Pontică – menționează istoricul literar – s-au afirmat ca mari erudiți". Aceștia au fost educați în școlile elenice de pe malul Mării Negre (Histria, Callatis, Tomis). Astfel, Demetrios din Callatis (sec. III î.Hr.) este autor a 20 de volume de studii geografice și istorice despre Europa și Asia. La Callatis s-a născut Heraceides Lembos (sec.II î.Hr.), devenit funcționar în Egipt, autor a mai multor opere scrise, între care **Viața lui Arhimede** și un tratat filosofic: **Raționamentul lembeutic**. Satyros din Callatis se ilustrează în sec. al III-lea î.Hr. prin cultivarea genului istoric etc. Desigur, figura proeminentă de literat/scriitor este cea a regelui Cotys I. (Din păcate, scrierile sale nu s-au păstrat). În școlile din Dacia Romană, grămăticii „preparau pe discipoli să treacă la studiul sistematic al retoricii, caracteristic învățământului superior, de tip universitar". Sunt urmărite așadar, preocupările de retorică în scrierile cu precădere latinești („autorii dacoromani au scris mai ales în latină"); autorii dacoromani trăiesc și activează pe plan literar într-o etapă istorică marcată de disputele teologico-filosofice. Una dintre acestea privește *Logosul*. Figura cea mai marcantă în epocă fiind cea a Sfântului Niceta de Remesiana, trăitor între anii 340-420, în Dacia Mediterranea. Acesta face o clasificare a tuturor cântărilor utilizate în mediile creștine din epoca dacoromană (**De psalmodiae bono**).

Literatura cultă în epoca geto-dacă este reprezentată la cote înalte de către Regele Cotyz I, care a domnit peste teritoriile dintre Dunăre și Marea Neagră („Dobrogea românească de azi"). Mihail Diaconescu urmărește îndeaproape relația acestuia cu Ovidiu (43 î.Hr.-18 d.Hr), marele exilat de la Tomis, căruia îi consacră, de asemenea, pagini analitice și comparatiste în totul remarcabile, urmărind cum realitățile locale sunt reflectate în opera poetică a acestuia.

O secțiune, a cincea, este consacrată autorilor păgâni de la începutul erei creștine (se cunosc numeroase texte epigrafice din această perioadă care „conțin compuneri versificate /…/ versuri funerare compuse de poeți amatori necunoscuți" dar care urmau modele artistice de largă circulație în Imperiu). O frumoasă inscripție poetică datează din sec. al III-lea, de la Romula (azi jud. Olt), din care cităm, în traducerea lui Ștefan Bezdechi:„Trăit-a el ani patruzeci, în cinste deplină/ Și datoria împlinindu-și, de slavă și rang avu parte./ Și iată că eu, Gemellina, de pietate pătrunsă,/ Soțului vrednic mâhnită-i durai cu copiii lăcașul/ Între tufișuri de viță și desfătătoare verdeață/ Unde stufoasele ramuri l-acopăr cu umbra lor deasă./ Urează-i, drumeț călător, să-i fie țărâna ușoară".

Pentru prima dată în istoria noastră literară Mihail Diaconescu realizează portrete analitice ale scriitorilor acestei epoci protoromâne. Primul autor cult pe care „spațiul dacoroman l-a impus în literatură" este Gaius Noster, un dac romanizat, născut „pe la 105-110" pe teritoriul de la Dunărea de Jos. A activat ca sclav în serviciul împăratului Hadrian (117-138), scriind lucrări cu caracter juridic: **De testamentis; De legatis**; **De tutelis** ș.a., ce ating o glorie postumă strălucită. Un altul, Aethicus Histricus (născut în a doua jumătate a sec. al V-lea, în Dobrogea de azi), geograf (**Cosmographia**) și memorialist, a alcătuit un alfabet propriu („geto/dacii scriau cu semne grafice grecești și latine"), format din 22 litere, cunoscut azi sub numele de *alfabetul Aethicus*.

Secțiunea a șasea, cea mai amplă și cea mai substanțială, este consacrată începuturilor literaturii creștine. Aici se impun numeroase figuri de iluștri învățați, teologi și literați deopotrivă, Mihail Diaconescu acordând atenție primordială contribuției Sfântului Apostol Andrei, a cărui prezență în Dacia Pontică a fost una esențială pentru creștinarea populației din această zonă. De asemenea, se reține contribuția Sfântului Apostol Pavel, ai cărui discipoli au contribuit la fondarea *creștinismului românesc*, „preroman și preoccidental". Principala consecință literară a încreștinării locuitorilor din ținuturile dacoromane a fost „apariția unui mare număr de scrieri originale cu caracter doctrinar, sapiențial, apologetic, biografic, cultic, exegetic, misionar, liric, muzical, omiletic, polemic, care au contribuit într-o măsură decisivă la realizarea profilului spiritual al poporului nostru". Una din formele reprezentative pentru literatura produsă aici în acea vreme este *actul martiric*, „formă narativă de mică întindere. El aspiră să fie o mărturie autentică cu privire la viața, faptele, disputele religioase, persecuția pe care a suferit-o și moartea unui mărturisitor consecvent al noii credințe". Sunt autentice pagini epice, evocatoare. Analiza amplă a **Actului martiric al Sfinților Epictet și Astion de la Halmyris**, pune în evidență realele calități artistice ale scrierii. Încă și mai interesant, sub aspect documentar, literar și lingvistic se dovedește a fi **Actul martiric al Sfântului Irineu**, episcop de Sirmium. De o valoare „excepțională" este **Actul martiric al Sfântului Darius de la Axiopolis**. Cel mai cunoscut însă, care s-a impus în contextul european, este **Actul martiric al Sfântului Sava de la Buzău**. Mihail Diaconescu prezintă pe larg personalitatea Sf. Sava de la Buzău, miracolele săvârșite de acesta, precum și solidaritatea sătenilor în fața prigonirii lui, concluzionând: „Actul martiric al Sfântului Sava de la Buzău este una dintre cele mai importante opere care ni s-au păstrat din epoca literară dacoromană. Conținutul său moral-creștin, amănuntele biografice și portretistice pe care le conține, datele sociale, instituționale și religioase pe care le oferă în legătură cu strămoșii noștri buzoieni din a doua jumătate a secolului al IV-lea, fac din această operă o sursă istorică de excepțională valoare".

Sistematizând materialul, Mihail Diaconescu vorbește despre o Școală literară la Tomis. Acesteia îi consacră întregul capitol al VII-lea. „Școala literară de la Tomis, afirmată la finele secolului al IV-lea până la începutul secolului al VII-lea" legitimează existența „scriitorilor sciți", între care se prenumără Sfântul Theotim I Filozoful, Episcopul Tomisului (392- după 403), Episcopul Ioan de Tomis (înainte de 448), Episcopul Theotim al II-lea de Tomis (în jurul anului 458), Arhiepiscopul și Mitropolitul Valentinian de Tomis (înainte de 549, până după 553). Acestora li se adaugă intelectuali din gruparea *monahilor sciți* de la începutul sec. al VI-lea (cum este Leontius Byzantinus, 485-542) dar și Sfântul Ioan Cassian (cca.360-435), sau Sfântul Dionisie Smeritul și Areopagitul (470-545). Consecințele activității acestora fiind multiple și importante „în viața poporului nostru și în evoluția spirituală și universală". Fără îndoială, această Școală de la Tomis se consacră, înainte de toate, prin lucrări în ordine religioasă, ceea ce este iarăși extrem de important pentru istoria creștinismului pe teritoriul României de azi. Sunt prezentați astfel, în crochiuri portretistice, Sfântul Bretonion, Episcopul Tomisului (născut în Dobrogea, la finele sec. al IV-lea), scriitor bisericesc și biograf, autor al **Actului martiric al Sfântului Sava de la Buzău**; Sf. Theotim I. Filosoful (născut în Dobrogea, înainte de mijlocul sec. al IV-lea), moralist și misionar, unul dintre importanții apărători ai Sf. Ioan Gură de Aur la Sinodul de la Stejar (403), contestând acuzele doctrinare privind concesiile origenismului, ce i se aduceau acestuia. Este autor al unor dialoguri morale și predici pe care le-a ținut în limba geto-dacă; Sfântul Ioan Cassian („Cassianus natione Scytha", cum afirmă Genadius al Marsiliei, unul din discipolii săi), teolog dogmatic, „una dintre cele mai ilustre personalități intelectuale din epoca dacoromană și din întreaga evoluție a literaturii europene și universale", autor al unor celebre **Conlationes**, în care, alături de texte biblice sunt citați frecvent autori ca Vergilius, Cicero, Horatius, Salustius, Ovidius ș.a. Mihail Diaconescu analizează stilul acestor scrieri („stil direct", „seducție estetică"), între care **De incantatione Domini. Contra Nestorium** (operă teologică polemică prin excelență); Episcopul Ioan de Tomis, din ale cărui opere se păstrează fragmente în manuscrisele latine aflata la Oxford. Un loc aparte îi este rezervat, cu bună dreptate, Sfântului Dionisie Smeritul și Areopagitul, fără îndoială „un geniu" (născut în Dobrogea în jurul anului 470), considerat „părintele misticii creștine", cu ample considerații privind frumosul, în perspectivă estetică. De reținut, pentru justificarea unei istorii a literaturii autorilor aparținând spațiului Daciei, o afirmație a acestuia din **Prefața** către *venerabilii domni și frați, preaiubiții Ioan și Leontiu*:„Poate pare un lucru nou celor neștiutori că Scytia, care se arată îngrozitoare prin frig și în același timp prin barbari, a crescut bărbați plini de căldură și minunați prin blândețea purtării. Că lucrul stă așa, eu îl știu nu numai printr-o cunoaștere din naștere, ci mi l-a arătat și experiența. Se cunoaște că acolo (în Scytia Minor), într-o comunitate pământească deschisă (*ezposita terrana congregatione*), am fost renăscut cu harul lui Dumnezeu prin Taina botezului și am fost învrednicit să văd viața cerească în trup fragil a Prea Fericiților Părinți, cu care acea regiune se slăvește ca de o rodie duhovnicească deosebită". Capitole substanțiale sunt consacrate vieții și operelor unora ca Ioan Maxentius (sec. al V-lea), aparținând grupării „monahilor sciți"; Leontius Byzantinus (născut în Dobrogea), fondator al scolasticii în filosofia bizantină, amplu comentat pe linia lucrărilor sale filosofice; Valentinianus de Tomis (născut în Dacia Pontică la începutul sec. al VI-lea). Aparte este tratată Școala literară de la Dunărea de jos, cu ample dispute între ortodocși și ereticii arieni. Se reține aici figura lui Laurentius Mellifluus de Novae (născut în Moesia Inferior, la mijlocul sec. al IV-lea), autor de omilii celebre; Sfântul Niceta de Remesiana (născut în Dacia Mediterranea, pe la 338-340), autor a numeroase scrieri cu caracter misionar, autor al capodoperei religioase **Te Deum laudamus**, care „exprimă caracterul doxologic al culturii și teologiei creștine". O altă secțiune amplă este cea în care sunt prezentați scriitorii eterodocși de la Dunărea de Jos (Auxentius de Durostorum; Episcopul Palladius de Ratiaria; Episcopul Secundianus de Singidunum), precum și un eterodox revenit la ortodoxie: Germinius de Sirmium. Între migratorii romanizați îl aflăm pe scriitorul și istoricul Iordanes (născut în Dacia Pontică, spre finele sec. al V-lea). În fine, sunt tratate aspecte ale limbii și stilului în operele literare dacoromane precum și modul în care literatura dacoromană aparține patrimoniului național și universal.

Construcție monumentală, **Istoria literaturii Dacoromane**, datorată profesorului Mihail Diaconescu, se dovedește a fi o întreprindere pe cât de ambițioasă pe atât de temeinic elaborată, împingând izvoarele culturii noastre naționale, cu îndreptățire, până în zona lor antică, străveche, recuperând astfel pentru spiritualitatea românească o producție literară imensă care chiar dacă a fost scrisă în limba latină, ea a exprimat, în fapt, fondul sufletesc autohton. Nu ne-au rămas inscripții (texte) elaborate în limba dacică dar originarii daci au avut acces la marea cultură universală, prin chemarea creștină, scriind și vorbind lumii în latină (uneori și în greacă) și de aceea avem toată îndreptățirea să ne asumăm acest tezaur de înțelepciune (religioasă, cu atât mai bine!), căci prin el seminția din care ne tragem se legitimează în lume ca un popor care a avut din totdeauna mari disponibilități de creație și de gândire, cu nimic mai prejos decât alte popoare ce-și fac din trecutul antichității lor un titlu de glorie.

Construcție monumentală, *Istoria literaturii Dacoromane,* datorată profesorului Mihail Diaconescu, se dovedește a fi o întreprindere pe cât de ambițioasă pe atât de temeinic elaborată, împingând izvoarele culturii noastre naționale, cu îndreptățire, până în zona lor antică, străveche, recuperând astfel pentru spiritualitatea românească o producție literară imensă care chiar dacă a fost scrisă în limba latină, ea a exprimat, în fapt, fondul sufletesc autohton.

cronici

Teodor Tihan

Pe marginea unui inedit Pretext cehovian

...în una dintre ultimele file ale acestui *Pretext cehovian,* se strecoară şi unul din posibilele prenume, pe care le va fi avut, probabil, în mod real, celebra de acum Chérisson.

Înainte de a face un prim pas în prezentarea acestui *Pretext cehovian*, poate că ar fi mai bine să ne întrebăm dacă Perpessicius ne oferă, în cadrele sale, numai un simplu *Jurnal silvestru*, după cum ne încredinţează încă din subtitlul pe care i-l dă, sau, apelând la o asemenea formulă, el nu face, în fond, decât să-şi mascheze adevăratele intenţii pe care le are ca prozator. Căci, deşi îşi structurează însemnările pe un astfel de tipar narativ, criticul nu intenţionează nici pe departe să-şi restrângă eforturile doar la înregistrarea unor întâmplări mai mult ori mai puţin caracteristice pentru un om aflat în concediu estival. De aceea, cu toate că lasă impresia că e preocupat de mediul în care temporar s-a instalat, el trece, aproape de fiecare dată, dincolo de faptul cotidian, pe care, în datele lui primare, l-a consemnat, pentru a scoate la suprafaţă o poveste de dragoste în care se simte profund implicat. Iar dacă ţine s-o pună în evidenţă, o face şi pentru că, nefiind una de toate zilele, Perpessicius vrea să se explice, prin intermediul ei, dar şi să o înţeleagă mai bine pe femeia de care pare a fi până peste cap îndrăgostit.

Recurgând la o modalitate epică, pe care am putea-o regăsi nu doar la noi, ci şi în spaţiul altor literaturi, el ne pune, astfel, în faţa unui mic roman sentimental, asemănător cu atâtea altele câte s-au ivit şi se vor mai ivi pe orice meridian al pământului. Şi spunem asta, pentru că mai toate se lasă traversate de aceleaşi pasiuni, dar şi de aceleaşi obsedante întrebări şi nelinişti, ori de câte ori protagoniştii acestora se întâlnesc prea târziu pentru a mai putea spera că destinele lor au cu adevărat o şansă de a se împlini. Aşa cum se întâmplă şi în acest *Pretext cehovian*, în care se face resimţit acelaşi omenesc regret pe care şi Goethe îl făcuse altădată auzit în a sa *Elegie de la Marienbad.*

Căci, chiar dacă sufleteşte va fi fost dispus să reacţioneze ca un tânăr, Perpessicius trecuse, totuşi, binişor, în 1950, de acel mijloc al vieţii despre care vorbise cândva şi Dante în capodopera sa, ca să nu-şi dea, până la urmă, seama că la cei aproape şaizeci de ani, câţi avea în acel moment, nu putea să fie un competitor real la inima unei femei care n-avea, se pare, nici jumătate din vârsta sa. Ca să nu mai spunem că eforturile acestui cam tomnatec îndrăgostit aveau puţine şanse de reuşită cât timp fiinţa adorată mai era şi gardată de un om (probabil amant) care ţinea să n-o scape din ochi!

Cei doi tineri lucrau, de altfel, la Biblioteca Academiei, care era şi pentru critic un loc de muncă, la care se reîntorcea mereu şi pentru că aici urma să îşi continue opera de editor al creaţiei eminesciene, dar şi fiindcă în acest aşezământ de cultură avea uneori prilejul să redevină, în prezenţa unor frumoase făpturi feminine, acelaşi incurabil sentimental. Aşa cum i se întâmplase şi acum, când o întâlnise pe „custoda” din Sala Manuscriselor.

Iar ca s-o scoatem din anonimat, îi vom spune, la rândul nostru, Chérisson, aşa cum o numea şi Perpessicius în paginile acestui, încă necunoscut *Pretext cehovian*, pentru a nu fi astfel obligat să-i dezvăluie adevărata identitate. Ea a rămas, până acum, şi pentru noi un mister, cu toate că, printre rândurile amintitului „jurnal silvestru”, criticul pare să fi lăsat intenţionat suficiente amănunte ca să-i putem creiona, fie şi în date sumare, un posibil profil uman şi intelectual.

Tânăra şi, mai mult ca sigur, frumoasa custodă era de prin partea de nord a Moldovei, dacă e să dăm credit unei precizări, aparent involuntare, pe care o făcea Perpessicius atunci când îi reamintea prietenei sale că i-a rămas datoare cu un “rest de biografie suceveană”. Cum o asemenea informaţie constituie deocamdată şi singurul element de la care s-ar putea porni în reconstituirea propriei biografii, nu ne rămâne decât să ne imaginăm care vor fi fost celelalte date care ar fi urmat să-i completeze fişa personală până în clipa realizării sale sub raport uman şi intelectual. Căci Chérisson absolvise, prin ani, şi o facultate, care nu putea fi decât una de profil filologic sau istoric, de vreme ce serviciul îi impunea şi descifrarea unor texte vechi, scrise în chirilice, după cum lasă să se înţeleagă criticul vorbind despre preocupările ei. În sfera lor se înscriau, probabil, şi încercările acesteia de a-şi apropia condiţia de prozatoare, întrucât printre proiectele de care lua act criticul pare să fi figurat şi un roman istoric la care iubita sa lucra.

Să mai adăugam şi faptul că ne găsim şi în faţa unei pasionate cititoare de literatură, dar şi a unei bune cunoscătoare a operei lui Cehov. O atestă şi însemnarea pe care ea o face pe una din contrapaginile „jurnalului silvestru” compus de Perpessicius. E, de fapt, o delimitare, dar şi o discretă imputare, întrucât criticul, în opinia lui Chérisson, avea prea mult tendinţa să vadă, în relaţia lor, o pasiune de natură cehoviană. De aceea îi va şi spune că ea nu îşi găseşte corespondentul necesar în nici una dintre eroinele scriitorului rus. După cum îi va aminti că nici el n-ar trebui să se creadă vreun Trigorin.

Precizarea pare să fie făcută prin 1953 şi este de natură să accentueze, într-un fel, ideea pe care o enunţasem încă din primele rânduri ale acestor însemnări, idee potrivit căreia aveam toate motivele să credem că acest *Pretext cehovian* este mai mult decât un simplu jurnal de vacanţă. Căci, pornind de la o realitate palpabilă, criticul ne pune, de fapt, în faţa unei ample povestiri în care se impune el însuşi ca protagonist. Procedând astfel, Perpessicius probabil că nici nu-şi dădea seama, în acei ani, cât de modern sau, mai degrabă, cât de transmodern era, ca să folosim un concept mai adecvat unei astfel de proze. Concept pe care l-a pus în circulaţie, în ultimii ani, Theodor Codreanu, dându-i şi o motivare teoretică pe măsura importanţei pe care o are în ordine estetică.

În fine, poate că ar mai trebui să spunem că, în una dintre ultimele file ale acestui *Pretext cehovian*, se strecoară şi unul din posibilele prenume, pe care le va fi avut, probabil, în mod real, celebra de acum Chérisson. Prenume pe care aceasta se pare că nu-l prea agrea, cu toate că Elena, în opinia criticului, era „un nume de zile mari, împărăteşti”. Mai rămânea doar să deducă, din el, „şi un cuvânt mai familiar, pentru relaţiile cotidiene”. Dar acesta era, desigur, un lucru mărunt, pentru care urma să-i ceară, totuşi, „acordul la prima ocazie”.

Pentru ca, „Joi, 24 august” 1950, Perpessicius să ne aducă aminte că „De câteva zile” simte „nevoia” de a găsi şi un alt nume pentru aceea pe care o iubea. „Chérisson nu-mi displace - îi va spune el acesteia - cu atât mai mult, cu cât eşti, una peste alta, un scump ariciu cu ghimpi instantanei, şi cu cât m-am învăţat cu el: l-am spus şi pădurii, l-am gravat în vreo două rânduri şi pe nisipul aleilor, în văzul lumii şi desigur pe două rânduri ca o adevărată inscripţie tumulară: CHÉRRI-SSON, dar porecla e oricum un nume de război. Şi în sihăstria mea de aici sunt mai curând un partizan al păcii şi al bunei învoiri dintre oameni. Sunt după aceea minute de şoaptă şi de răcoare când aş vrea să te chem pe numele tău de adevărat, nu al fantasmei pe care am învestit-o cu un nume fantezist şi mă surprind spunându-ţi cu simplicitate şi puţin sfios: Elena. Da, Elena nu-mi displace şi dacă în începuturile prieteniei noastre simţeam nevoia să-l trec prin Ronsard şi prin Homer - de astă dată înţeleg că numele e numai al tău şi că te reprezintă cu strălucire, puţin solemn, puţin distant, dar aşteptând parcă să dăm la o parte faldurii ce te drapează atât de perfect şi să încep numărătoarea constelaţiilor...”. E modul de a reacţiona al unui visător decis să iasă mai totdeauna din sfera constrângătoare a vieţii zilnice, pentru a ancora într-un spaţiu imaginar, construit pe calapodul propriilor dorinţe şi aşteptări.

(fragment din eseul cu acelaşi titlu)

Florian Silişteanu

Din cana cu păsări

câinele lui celălalt

a venit să latre lunii dinspre dumicatul lumii
a rupt lanţul la amiază când dădea spre bobotează a lins apa de pe nori și -a plecat urlând a pâine până mâine - biata pâine

vineri după joia mare a sunat la sunătoare lanţul rupt de rupătoare
se rugau doar zalele ce-nchinau picioarele făceau nodul zilei cruce
și distanța se usca - biată mama maica mea

apoi pe la prânzul stelei a sosit și umbra stelei și-atunci steaua s-a uscat și-a lătrat până spre sat și din sat fugeau bărbații și din ei spre moarte tații și din ea doar fluiera
însetată setea mea - biata apă se-nseta

au invitat la masă numai rochii de mireasă
și au pus inel la picior de porumbel
au scris cu creionul chimic azi nu vindem e cu cântec avem inventar în pântec
și-uite așa până spre seară câinele din călimară s-a întors beat de secundă - să mă tundă

sacrameto, usa - 30 martie 2014

litere

Ştefan Ion Ghilimescu

Cronica literară

Marian Dragomir, un poet al autenticităţii fruste

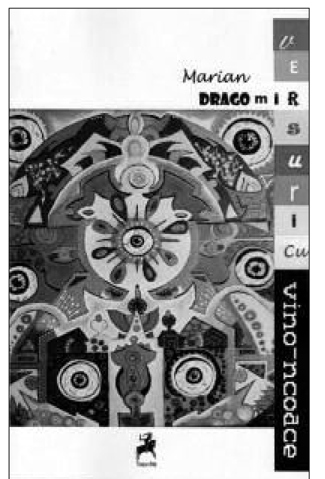
L-am citit ca poet pe Marian Dragomir înainte de a-l cunoaşte personal, în carne şi oase, cu ocazia unui concurs de literatură organizat de sibieni, *quot capitum vivunt, tot idem studiorum*… Plin de solicitudine, afabil, locvace şi curios ca orice regăţean, dar şi cu retrageri boeme şi quasiinexplicabile accese de timiditate, tânărul ploieştean este absolvent al unei facultăţi umaniste, înscris pentru un doctorat în folclor (!!!) la un "fost", zicea el, încă verde... Exemplul lui Marian – şi el nu este singurul – mă pune în gardă să meditez mai serios la atitudinea tinerilor intelectuali faţă de jalnicul travesti al vechilor edecuri ale "socialismului biruitor" rămase încă pe poziţii! În burgul în care se retrăsese în ultimii săi ani de viaţă Mircea Ivănescu, sincer, nu am putut să nu-l admir vara trecută pe Marian Dragomir (*nomen* serios discreditat de înaintemergătorul concitadin, Caragiale!) prezentând, cu maximă seriozitate, programul revistei *Atitudini*, un mensual unde, ca redactor, alături de Călin Derzelea, Camelia Iuliana Radu şi încă vreo alţi trei, patru tineri, scrie şi face de toate, de la miscelanee şi scurte cronici de întâmpinare - la corectură, şi de la concepţie grafică şi tehno - la difuzare. La spartul târgului din cetatea transilvană, frumosul triumvirat al Euterpei: *Marian Dragomir, Amelia Sănescu, Călin Derzelea* găsise cu cale că numai pe bicicletă ar fi putut să cunoască, în sfârşit, oraşul fost acum câţiva ani o lăudată capitală culturală europeană.

Cea mai nouă carte de poeme a lui Marian Dragomir se numeşte cu o vorbă în plesneală, dar memorabilă *Versuri cu vino-ncoace* şi a apărut cu puţin timp în urmă la Editura *Tracus Arte*. Vorbitorul de limba română ştie prea bine că sintagma *a-l avea pe vino-ncoace*, după un alt ploieştean, *id est* marele lingvist Lazăr Şăineanu = *farmec, atracţiune pentru sexul opus* (un fel de *sex appeal*, în engleză, sau ceva de genul, până la un punct) se referă la o însuşire sau calitate exclusiv umană (oare?), pe care cu greutate şi numai vorbind în dodii, nu-i aşa? o poţi pune în legătură cu un lucru sau, mă rog, cu o noţiune, fie ea şi indicând cea mai mică unitate prozodică. Luând ca atare ceea ce s-a comis de bine de rău prin năstruşnica alăturare sintagmatică, în tălmăcire *stricto sensu*, volumul lui Marian Dragomir ar cuprinde nişte versuri cu farmec trupesc (*cred că induc sex*, scrie poetul nu prea lămurit undeva) sau atracţiune pentru sexul opus… Depăşind obligatoriu acest nivel de lectură, care ne ajută totuşi să înţelegem natura raporturilor subtile dintre limbă şi spirtitualitate, să recunoaştem că titlul volumului tânărului poet este o metaforă neobişnuit de frumoasă şi suficient de surprinzătoare, desemnând poezia însăşi; o entitate metafizică greu de prins în vreo formulă; - o *ens* animistă şi primordială existând înaintea naturii înseşi a lucrurilor; energie, mister şi miracol, totodată.

Să vedem însă ce fel de poezie aşterne sub acest inspirat titlu de volum Marian Dragomir. Surpriză! Într-un limbaj deloc plivit de binecunoscutele automatisme curente şi care pare că doreşte, mai înainte de orice, a-şi prezerva tocmai la acest nivel autenticitatea, versul lui Dragomir desfide ca într-un joc cu nenumărate bla-bla-uri, forma îngrijită şi sensul înalt, rezultat al acţionării "mecanismelor de abatere", lăsându-se antrenat de un exerciţiu revelaţionist-vitalist şi o filosofie trăiristă a derizoriului: "nu îmi plac oamenii/care desconsideră blocurile/pe criterii de înălţime/ condiţie socială/sau asperct fizic/de ce te crezi mai presus/şi alte şanse la cer//de ce desconsideraţi mall-urile/ suntem toţi egali/chiar dacă avem etaje diferite// niciodată nu sunt superior/ unei străzi prost măturate/în schimb sunt fericit când/merg pe caldarâmul uns de soare/chiar în faţa blocului/când vin de la mall (*blocul si mall-ul*)". Poetului nostru îi plac versul şi *poemul istoric* cu amprenta deloc nobilă a primelor decenii ale mileniului trei, când, zice el, fără ncio sfială, "nu se poate nega/faptul că transcendenţa luptă/ cu stalinismul şi comunismul/ cu veninul/statului de drept/iar recompensa divină/ e sula în coaste/et comp". În aceste condiţii, ca un *angajat* onest la munca lui de zi cu zi, *(cu viaţa* (lui) *de zi cu zi)*, poetul îşi propune să spulbere pur şi simplu elanul şi versul *high quality*, pentru că nu a gustat lumea şi nu poate admite a trăi într-un simulator. Singura lui ambiţie este "să scriu clar/modul în care viaţa/ a stat un timp/într-o regiune neştiută". Cu fel de fel de cuvinte, luate "fără prescripţie", spurcând orice şi dând naştere la curiozităţi, în umbra unei deliberate poezii fără poezie, Dragomir face oferte de sinceritate şi are impresia că poate zămisli *o nouă viaţă*. "din istoria cuvântului/ - scrie el -/ spun instinctiv vocale/ cu care spurc/pe mama şi pe tata/ ce mi-au trezit pofta de speranţă.// m-am îmbogăţit recent/cu o piesă nouă/o comoară de curiozităţi/ şi vă invit mâine/să ţopăiţi prin sfera/unde voi dezveli/viaţa mea (*o nouă viaţă*)" Cu un scris aproape sec, fără gloriole şi *sans illusion*, acest creator cultivator de improprietăţi şi nebuloase, eşuat adesea în expresii lăturalnice, nu face altceva decât să depisteze pe pielea sa simptomele bolii veacului şi să măsoare în felul său, temperatura fricii de existenţă a unei generaţii plină de complexele (*educaţiei minime romantic*) ale culturii trăiriste: "realizez o incursiune în frică/totul este construcţie/cu discernământ/ şi termeni în latină// îmi aduc aminte de viaţă/şi disting oameni/cu spiritul plin de idei/ anacronice şi moralizatoare// dar frica a creat o perspectivă/ cu constante ale raţiunii/limitată de formula/precis şi fasonat/ a educaţiei minime romantic//susţin ca un clarvăzător/frica de existenţă (*în frică*)". Până la un nivel care nu atinge niciodată, totuşi, punctul critic şi limitele dramei autentice (*romantice*, să-i zicem, cu un cuvânt deloc drag autorului), substanţa volumului *Versuri cu vino-ncoace* se naşte din jalnicele nepotriviri dintre virtualităţile sufleteşti ale unui vitalist care se trezeşte adesea vorbind despre *virginitatea femeilor* (!) şi fondul (*background*-ul) unei epoci în care sunt tangibile doar "resturile de la masa crocodililor". Lăsând impresia unui gen de verbalism gratuit, din cauza lipsei unui proces ideativ clar şi cât de cât coerent, Marian Dragomir scrie lămurit la acest moment de emergere a scrisului său, o poezie dezarticulată, fără un temeinic fond de idei care să ateste o doctrină. Într-o piesă de mai mare întindere cum este *cântec* (demnă de piesele *aiuriştilor* din toate timpurile), după ce emitentul ne lasă să întrevedem paradisul posibil al poeziei zilelor în care, mergând unii pe lângă alţii, am putea să ne privim în ochi gata să ne împărtăşim durerile, fără prea multe preparative, revenit imediat în realitatea urmuziană, acelaşi enunţist exclude posbilitatea realizării unei asemenea armonii între "cineva (care) face muzică/ cu o pereche de polonice/celofan/muzicuţă/ şi o voce de bariton" cu "o femeie şi un bărbat (care) aşteaptă autobuzul". Nicio succesiune şi nicio legătură, mai departe, între imperativul: "cântaţi pentru trudă/pentru ziua de azi" (simplu act de bravadă, probabil, a nechibzuitei poeziei, vorba unui mare poet francez), şi consideraţia de-a dreptul ininteligibilă: "în ascuţimea zilei de azi/orice poate să fie reparat/orice propoziţie are un început/dar tot suntem pe margine". Cu o experienţă proprie dezastruoasă, însă, chiar şi aşa, dezgustat cu asupra de măsură de filistinismul de paradă al poeziei ori poeticului serialist, fără nicio soluţie, Dragomir alege libertatea de exprimare de dincolo de canoane, concepând versul ca pe o facondă şi în aparenţă flecăreală plină de locuri comune. "Am 7 miliarde de vise/şi dorm cu 6 mii de gânduri/ceva îmi spune că sunt infantile/să cred în ziua de mâine/chiar dacă sunt conectat la împlinire/ astfel mor cu slova slabă şi firavă//tâlharii de vise/sunt oameni ce cresc bani/pentru timpul de mâine/ şi mă întreb/dacă funcţionează descântecul/să ajung ca *în tinereţe fără bătrâneţe*//viaţa este *meseed up*/depresivă/cu probleme/fosta iubită/banii pe care îi pierd/ nu este nicio soluţie (*luminiţa de la capătul iubitei*)". Îndepărtând şi refuzând cu îndărătnicie urmărirea vreunei idei, evitând disciplina şi subtilitatea tropilor, visul lui Marian Dragomir este să fabrice din nimic (sub imperiul unei stări de spirit astuţioase – nu se ştie niciodată ce iese!) ceea ce el numeşte *poemul din regnul morţii*, un gen de texte pretins vizionare, halucinate, hipnotice şi traumatice în stare să calce lectorul în picioare, până ce, vorba lui (poetului), n-ar mai avea de unde să se adune cu firea. Ceea ce, probând noi cu *o altă distilerie*, nu prea ar fi tocmai acum şi cazul. "cel mai bun poem//e întins pe un kilometru/de la o ipostază intelectuală/ermetică/în siaj modernist/ cu vise personale/până la mâncarea biografică/cu viaţă postmodernă/chiar douămiistă//titlul/e lumina electrică/distilată de lumina vecinilor/animată de fecioara de la doi/imagine a trupului/rece/ călduţ/şi a vocii dezmembrate de boală//vă ofer/un frumos poem din regnul morţii/text amplu/vizionar etc" .

În acest moment, pentru combatantul total lipsit de gardă care este Marian Dragomir mai importante decât poezia sunt actul scrisului şi psihologia abisală a creatorului, stări în afara oricăror limitări sau "reguli ale proporţiei". Pentru ele, novicele nostru neoteric a ales să trăiască după propria minte şi să îndure cât îl vor ţine curelele orice neînţelegere din partea semenilor. Fără fasoane, aşadar, perfect conştient, în ele, cel care nu îşi mai pune în sens clasic problema dacă este sau nu poet, găseşte, după optzeci şi ceva de exerciţii de sondare a fiinţei (materia plină cu grohotişuri a *versurilor cu vino-ncoace*), secretul înfiorător al condiţiei stranii a generaţiei sale. "Noi, scrie acest tânăr care avea doar 9 ani la Revoluţia din Decembrie, *eram născuţi în mijlocul cenuşiului/ cu gesturi pline de fiinţă* (s.n.)// am ucis/ până când etica a devenit unealtă/iar cuvintele au construit/casa singurătăţii". Pentru o asemenea generaţie, dacă ea însăşi nu a pierdut sau ratat cumva momentul, totul ar trebui să fie altfel. Faptele şi cuvintele, sacrificiul, poezia… Eu unul sunt încă dispus să le aştept.

Într-un limbaj deloc plivit de binecunoscutele automatisme curente şi care pare că doreşte, mai înainte de orice, a-şi prezerva tocmai la acest nivel autenticitatea, versul lui Dragomir desfide ca într-un joc cu nenumărate bla-bla-uri, forma îngrijită şi sensul înalt, rezultat al acţionării "mecanismelor de abatere"...

Marian Dragomir,
***versuri cu vino-ncoace*,**
Editura *Tracus Arte*, 2014

cronici

Leonid Dragomir

Biblioteca de filosofie

Modestie fără resemnare

"Oriunde cade lumină apare și umbra, oriunde vedem umbră distingem și o sursă de lumină: lumina și întunericul se află într-un raport de interdependență, formează un întreg". Cu această constatare, *aparent* de simț comun, începe cartea *Umbra din noi. Forța vitală subversivă* (trad. de Laura Karsch, Ed. *Trei,* București, 2013) de Verena Kast, psihanalistă de formație jungiană. De ce aparent? Pentru că dacă în cazul obiectelor fizice, faptul prezenței concomitente a luminii și a umbrei este evident, în ceea ce privește psihicul nu este ușor de acceptat că dincolo de fața (masca) pe care o arătăm lumii, numită de Jung *persona*, există o altă latură a personalității noastre pe care nu vrem cu nici un chip să o dezvăluim, *umbra*. Ea conține trăsăturile considerate de către societate, dar și de către individul care a încorporat valorile societății, ca fiind indezirabile, negative. Conform autoarei elvețiene, viața noastră psihică implică o dialectică între cele două arhetipuri jungiene: persona și umbra, care nu exclude participarea celorlalte arhetipuri, anima și animus, infans, sinele etc. Persona ne relaționează cu noi înșine și cu exteriorul întrucât alegerea unei măști, a unui rol pe care trebuie să-l jucăm, implică nucleul personalității noastre și în același timp are nevoie de acordul celorlalți. Umbra în schimb este produsul inevitabil al adoptării unei persona. Însă, ne construim imaginea de sine, pe care ne-o arătăm nouă și altora în conformitate cu un model ideal, numit idealul Eului și cu cerințele unei instanțe psihice, numite de Freud Supraeu, care încorporează normele morale ale autorităților ce ne-au marcat viața, începând cu părinții. Orice ideal nou funcționează ca o nouă sursă de lumină și în consecință produce o umbră nouă. Există, în funcție de idealuri, mai multe tipuri de umbră: umbra individuală, dar și umbra colectivă, umbra familială, de cuplu, frățească și altele în funcție de relațiile pe care le stabilim. Fiind atât de greu de acceptat, umbra este de obicei proiectată asupra altora, astfel luând naștere urile dintre oameni sau falsele relații. Astfel ne construim dușmanii. O altă modalitate de apărare a Eului în fața umbrei este clivajul, dedublarea într-o personalitate luminoasă, acceptată conștient și alta întunecată, precum în nuvela *Dr. Jekyll and Mr. Hyde*, de R. L. Stevenson. Ținând cont de inevitabilitatea producerii umbrei, a proiecției sau delegării ei, rămâne că singura soluție reală

este s-o acceptăm și să ne-o asumăm. Procesul devine esențial mai ales în perioadele de schimbare, când vechea ordine a fost zdruncinată și una nouă este pe cale de a se naște. Schimbarea nu se referă numai la nivel colectiv, social, ci privește și individul aflat în diferite perioade ale vieții, în special în adolescență. Verena Kast crede că putem evolua, ne putem transforma și adapta schimbărilor numai dacă nu ignorăm umbra din noi, ci încercăm să o cunoaștem, în loc să o proiectăm sau să o refulăm în inconștient. A stabili o relație de cunoaștere cu umbra înseamnă de fapt o șansă de regăsire a surselor vieții căci: "tocmai acele aspecte de umbră care ne înspăimântă foarte mult ne aduc mai multă vitalitate de îndată ce le acceptăm". În spațiul umbrei lucrează cu totul alte forțe arhetipale, precum *anima* și *animus*, ce ascund energii vitale și posibiltăți de dezvoltare nebănuite. Mitologiile propun modele ale acceptării umbrei, cu beneficiile psihice ce decurg de aici, dar autoarea aduce și multe exemple relevante din activitatea sa clinică: interpretări ale viselor pacienților, discuții din cadrul terapeutic, analiza complexelor rezultate din suprapunerea mai multor tipuri de umbră.

Dincolo de aspectele, să le spunem tehnice, deși accesibile, cartea abordează și anumite implicații etice, care rezultă din conștientizarea existenței permanente a umbrei din noi. Întâi, trebuie renunțat la o etică maximalistă, a binelui ideal, pentru una minimalistă, în care binele nu este ceva dat, ci o sarcină pe care oamenii se străduiesc s-o realizeze în pofida umbrei și printr-o negociere constantă cu ea. "Să nu-ți îngădui nici un pic de umbră este primejdios, dar la fel de primejdios este să-ți îngădui foarte multă umbră", scrie autoarea. De asemenea trebuie sacrificată imaginea de sine a unui om perfect pentru a deveni mai autentici, mai vii. Practic acceptarea umbrei, deci o mai bună cunoaștere de sine ne poate determina să nu mai dăm vina pe ceilalți pentru posibilele fapte rușinoase ale noastre. În felul acesta îi putem accepta pe aceștia chiar în diferența lor, fără a ne simți amenințați: devenind mai toleranți față de noi înșine, față de umbra noastră, putem să-i tolerăm pe alții cu umbra lor cu tot. Conștientizarea umbrei ar putea avea ca urmare un mod de conviețuire mai puțin distructiv, susținut de o înțelepciune care ne spune "să nu mai așteptăm de la viață doar lumină, ci lumină și întuneric în toate nuanțele posibile, râs și plâns, viață și moarte, și asta nu fiindcă ar exista un diavol, ci fiindcă aceasta este esența vieții umane". Acceptând că în noi există o "forță vitală subversivă" la adresa a ceea ce ne place să credem despre noi înșine, pe care numai parțial o putem controla, învățăm să fim mai modești fără a deveni resemnați. Pare puțin, dar - pe mine m-a convins - e o condiție necesară pentru a ne putea bucura de viață în vremurile acestea "sărace".

Un roman al interogaţiei *

Un roman aflat sub semnul opoziţiei dintre nevoia de dobândire a certitudinii existenţiale printr-o raţionalizare excesivă şi resemnarea, aproape inconştientă, purificantă, în faţa labirinturilor încărcate cu valenţe obscure, de nepătruns, *Călifar la poarta cerului* devine o creaţie artistică a detaliului, a subtilului simbolistic, a spaţiului oniric prea mândru pentru a se supune temporalităţii, a trăirilor de ordin fantastic prin care protagonistul narator încearcă, indubitabil, însă inutil, să se desprindă de firul vieţii crud monotone, pătrunse de univocitatea iremediabilă a naturii umane.

Într-un univers tematic aflat sub dominanţa ideilor religioase determinate de profanul elementar, cartea pare a fi structurată în evocări succesive ale copilăriei zbuciumate, selectate şi organizate în aşa fel încât să ofere lectorului timp de interpretare şi reflecţie la finalul fiecărei secvenţe relatate. Imaginarul devine factor decisiv de referenţialitate ce iradiază centrul toponimic Chisamera, înnobilându-l şi categorizându-l drept *axis mundi* reprezentativ pentru orice întâmplare relatată. Această zonă îşi adjudecă statutul de univers cosmogonic indescifrabil la nivel de sens al creaţiei, limitat din punct de vedere logic, însă nelimitat, infinit, la nivel iraţional. Chisamera este transpusă în poziţia de microcosmos realizat estetic, unde are loc, esenţialmente, lupta acerbă între conştiinţa teologică şi cea profană, îndoielnică. Această luptă imanentă este sporită prin intermediul descrierilor detaliate, regăsite pe parcursul întregului roman, ce creează impresia efortului disperat de identificare concretă în inteligibilul şi nevăzutul act primordial creator, lumea fiind, în viziunea autorului, „un covor întins cu un capăt pe pământ iar cu celălalt desfăşurat spre slăvile zariştii, […] un covor desfăşurat ca o cărare aninată de cer, înţesat, de-a lungul lui, cu alaiurile oamenilor, înghesuindu-se spre Împărăţia cerului, deschisă ca o binecuvântare..."

Sfera simbolistică de interpretare dezvăluie motivul rătăcirii interioare, sugerate prin pădurea de salcâmi, asemenea pădurii din Divina Comedie a lui Dante, spaţiu silvestru încărcat cu valenţe mistice, fantasmagorice, loc de confluenţă a unor tabere adverse, precum cele două convoaie de magi, cu trimitere la cunoscuta pereche, creştinii ortodocşi *vs.* creştinii catolici, reprezentanţi marcând şi potenţând ambiguitatea, consecinţă a modului diferit de a se închina aceluiaşi Dumnezeu.

În faţa unei lumi a umbrelor, Călifar devine un spirit rătăcit, lăsat în voia sorţii crude, căreia i se răzvrăteşte printr-un arsenal de întrebări fără răspuns: „O fi veghind cineva, acolo, sus? De-o fi cerul pustiu, cum ne mai mântuim? Unde se adună morţii, când se duc? Dumnezeu, o fi, cu adevărat sau e o plăsmuire a oamenilor, ivită din obişnuinţa lor de a trăi?" (p.178), întrebări pe care i le adresează Creatorului, în spirit arghezianist, însă cu o oarecare reţinere; cel ce se îndoieşte, arată un sâmbure de credinţă, o urmă de nădejde pentru cheia potrivită, revelatoare de adevăr absolut.

De altfel, tot romanul nu este, în final, decât o întrebare fundamentală fără răspuns: Există sau nu există un Dumnezeu? Autorul reuşeşte, totuşi, prin rafinament artistic, să realizeze, estetic, un univers în care setea de adevăr este potolită cu graţie plăsmuirilor de ordin fantastico-imaginar, singurele în măsură să reţină şi să neutralizeze hiperraţionalizarea existenţei. Este vorba de o ameliorare chiar, indusă prin procese ample de evocare a amintirilor, când omul, înaintat în viaţă, comunică cu sine însuşi, într-o amplă vizualizare a faptelor trecute, determinate de un imaginar nonfactiv. Acest imaginar devine principala sursă de stabilitate, oferită, în mod special, prin modalităţi diverse ale creaţiei, precum relatarea, de un aer legendar pur, a lui Narodin.

Ca un Quijote aflat în context social vădit diferit, Călifar denotă modelul inocenţei pure, autentice, în raport cu majoritatea degradantă şi refractară, închisă în sine, refuzând, inconştient, eliberarea din lanţurile ignoranţei şi startul travaliului de tălmăcire a dichisului existenţial.

* Ion Nete, *Călifar la poarta cerului*, Editura *Ecou Transilvan*, Cluj-Napoca, 2013.

D. BAICU

cronici

TOMA GRIGORIE

Precum striaţiunile

Sărim dintr-o identitate în alta
 precum o pasăre de pe o creangă
 pe alta

Deşi părem aceeaşi persoană
cu aceeaşi aură deasupra
când ne întoarcem acasă
dintr-o simplă plecare la piaţă
suntem doar memoria celei dinainte

Exuviile fiecărei identităţi
prinse într-un colan de gâtul timpului
zornăie la fiecare pas al zilei

Prima noastră identitate
a fost estompată de straturile adăugate
precum striaţiunile descifrate
într-un mal de prăpastie

***
Apa vieţii mi-a ajuns la buza de jos
ceva din afund mă trage
de piciorul dureros
Mă prind cu putere de dunga cerului de amiază
În lac plutesc ochii părinţilor
din florile de nufăr
Stelele clipesc uşor
când ating în cădere faţa moartă a apei
Spiritele lor se preschimbă
în oameni
Într-o aparentă mişcare valurile vin şi se duc
aceleaşi unde în legănare
pe fruntea apei
cotele în creştere
Mă afund mă afund
în bolta întoarsă nu mai ştiu
dacă sunt stea de cer
sau de mare

Precum un filtru

Sunt precum un filtru de cafea
prin care toţi insomniacii
îşi depozitează zaţul în mine
Mă scol dimineaţa cu pungi cafenii
sub ochi
şi mă întreb cât mai poate rezista rinichiul
în care îmi postez pietrele filozofale
Rând pe rând turmele de vocabule
trec la adăpat spre scocul strâns
din lacrimile sălciei plângătoare
Sita buzelor de căprioară discerne în apă
temerile lumii

De ce trebuie să filtrez Doamne
tocmai eu omenirea
cu toate zaţurile ei de cacao ?

Lumea lui lumea mea

Lui Nicolae Coande

Dintr-un vis colorat
cad în realitate
Ce grea îndurerare

Priveam cum un prieten mânca lumea
şi nu se mai sătura
Ezitam să-l opresc introducându-i între dinţi
un craniu de câine mort
în războiul maidanezilor cu primăria

Avea prietenul gura plină de cer roşu lichid
care-i curgea pe bărbie

Lasă-l s-o mănânce pe toată
mă gândeam
e doar lumea lui

A mea încă naşte monştri
cu limbile lingând eterul
din cerurile joase

Dacia în secolul al XI-lea şi începutul secolului al XII-lea

În anul 2002 a apărut la Editura Alcor Edimpex SRL din Bucureşti cartea **Rohonczi Codex**. **Descriere, transcriere şi traducere** de Viorica Enăchiuc.

Cartea are o entuziasta **Prefaţa** semnată de scriitorul Mihail Diaconescu, acesta calificându-o drept „o ediţie eveniment", „începutul unor ample dezbateri ştiinţifice, ce pot schimba, nuanţa şi întări reprezentările pe care le avem despre noi înşine".

Aflând de existenţa unui manuscris intitulat **Rohonczi Codex** în Arhivele Academiei de Ştiinţe a Republicii Ungaria, încă nedescifrat, deşi s-au făcut mai multe încercări, Viorica Enăchiuc a intervenit la începutul anului 1982, pe lângă Ion Popescu-Puţuri, directorul Institutului de Ştiinţe Istorice şi Social Politice din Bucureşti, să obţină o copie. Această copie s-a realizat, iar Viorica Enăchiuc a şi publicat în 1983 câteva pagini privind cercetările sale preliminare. După o muncă îndelungată, desfăşurată pe parcursul mai multor decenii, cercetătoarea ne pune la îndemână aceasta excepţională carte în care sunt cuprinse date necunoscute până acum din istoria românilor. Domnia sa a descoperit că acest Codex „**este , în realitate, o cronică detaliată despre societatea blakilor din secolele XI-XIII**" (subl. aut.).

Doamna Enăchiuc ajunge la concluzia că „textul din Codexul Rohonczi a fost redactat cel mai probabil, începând cu a doua jumătate al secolului al XI-lea, până la începutul secolului al XII-lea" (p. XI).

Textele din **Codex** „**au fost redactate în limba latină vulgară, cu elemente de scriere dacă, transmisă prin evoluţie locală**" (subl. aut.).

Latina vulgară este **limba română veche**, aş zice limba română din perioada ei de formare şi diferenţiere de latina populară, şi „reprezintă o fază evoluată a limbii geto dacilor […], pe care aceştia au folosit-o după creştinare, inclusiv în cancelaria statului blak, primind de-a lungul secolelor influenţe latine, slave şi greceşti. Prin existenţa acestui **Codex** şi prin descifrarea realizată se dovedeşte că „**în bisericile vechi româneşti cultul ortodox se realiza în limba latină vulgară, până în secolele XII-XIII** (subl. aut.), când oficierea cultului a început să se ţină în slavonă sau greacă" (p. XII). „Restrângerea treptată a folosirii vechii scrieri româneşti, cu caractere transmise prin evoluţie locală la daci s-a impus şi s-a produs datorită faptului că scrierile greacă şi respectiv slavonă aveau mai puţine semne, vechea limbă geto dacă utilizând aproximativ 150 de caractere, cu ligaturile respective" (XII).

La întrebarea Ce informaţii ne oferă **Codexul Rohonczi**?, doamna Enăchiuc răspunde cu multă siguranţă. Aflăm că cele 448 de pagini de texte „se grupează în patru cărţi care sugerează, implicit, gândirea poetică a blakilor, folosirea unor genuri diferite precum **discursul, oda, imnul** (subl. aut.). Cugetările, proverbele şi îndemnurile pline de înţelepciune din textele **Codexului** sunt expresii ale folclorului şi ale filosofiei vechilor daci. Textele cărţilor I, II şi IV sunt semnate de mitropoliţii blaki Sova Trasiu, Niles şi respectiv Timarion. Cartea a III-a reprezintă textele unor cuvântări, solii şi alianţe, proverbe şi cunoştinţe astronomice şi muzicale, arhivate în cancelaria statului blak"(p. XIII).

Viorica Enăchiuc vorbeşte pe scurt în **Cuvânt înainte** despre informaţiile surprinzătoare din acest **Codex.** Astfel, „aflăm din **Codexul Rohonczi** că, la jumătatea secolului al XI-lea, în spaţiul aflat în stânga Tisei, până la Nistru, şi de la Dunăre până în apropierea munţilor Cernahora fiinţa statul blak centralizat, sub conducerea lui Vlad, cârmuitorul blakilor, stăpân (în sensul de suveran) şi vrednic de a fi rege – cum îl definesc compatrioţii săi". Vlad era „aliatul de încredere al Imperiului Bizantin"; el „încheie alianţe cu goţii şi, după caz, cu ungurii, cu veneţienii sau cruciaţii occidentali"; el „**organizează apărarea ţării** (subl. aut.) în faţa invaziilor ameninţătoare ale pecenegilor, uzilor şi cumanilor".

Mitropoliţii statului blak Sova Trasiu, Niles şi Timarion sunt mereu în apropierea domnului Vlad cu sfaturile şi cu ajutorul lor încurajator (p. XIII). A fost identificată notaţia unei melodii, cu text, care putea fi **imnul blakilor în secolele XI-XII** (subl. aut.), text literar şi muzical comentat de către prof. univ. dr. Gheorghe Ciobanu. Acest **Codex** este „o adevărată cronică a societăţii blake (vlahe)" din secolele al XI-lea şi al XII-lea şi pe care prof. Ciobanu o consideră „cea mai veche melodie laică românească, cunoscută până acum" (p. XV).

Descifrarea şi publicarea acestui **Codex** aduc în faţa specialiştilor fapte necunoscute din istoria noastră din a doua jumătate a sec. al XI-lea şi începutul sec. al XII-lea. Ţara se numea **Dacia**, iar hotarele ei de la vest la est erau între Tisa, Marea Neagră şi Nistru, iar din sud la nord între Dunăre şi izvoarele Nistrului. Nu ştim graniţa de nord-vest, dar este de admis că acoperea întreg Maramureşul istoric.

În cultul creştin ortodox erau încă „rămăşiţe precreştine ale cultului Soarelui", iar mitropoliţii îl sprijineau politic şi militar pe domnitorul Vlad şi ajutau la centralizarea puterii politice a acestuia. Statul blak poartă puternice lupte de apărare cu pecenegii, uzii şi cumanii, „oamenii galbeni", „oamenii mlaştinilor", „roiul rătăcitor", dar şi cu ungurii în partea de vest a ţării.

Sunt menţionate nume topice foarte importante, precum Arad, Dridu, Ineu, Rarău, Rast, Ticia/Ticina (Vicina); râul Olt, râul Strei, râul Tisa şi Marea Neagră. Întâlnirile dintre domnul Vlad şi împăraţii bizantini ai vremii duc la lupte comune împotriva aceloraşi vrăjmaşi. Un loc însemnat au, în aceste lupte, pădurile şi munţii care sunt o prezenţă permanentă. Nomazii, numiţi **rătăcitori,** erau o primejdie permanentă. Împotriva lor Vlad adună o oaste de 80.000 de luptători, ceea ce înseamnă că populaţia avea oarecare densitate.

Importanţa acestui **Codex** este cu adevărat excepţională.

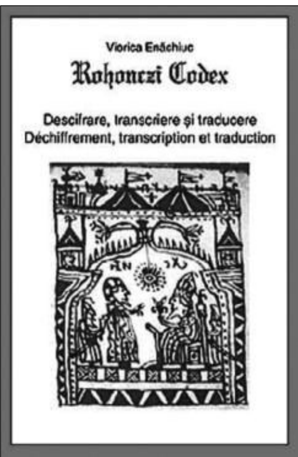
Nu ştim cine şi când a unit voievodatele româneşti de la sfârşitul secolului al X-lea şi din prima jumătate a secolului al XI-lea. Fireşte, ne gândim la cele conduse de Glad, Menumorut şi Gelu, la cel condus de Ohtu (= Oltu), la voievodatul Maramureşului (condus de un duce nemenţionat documentar Marmureş), la cele din sudul şi răsăritul Carpaţilor. Dar în a doua jumătate a secolului al XI-lea erau unite sub numele istoric **Dacia** şi ţara era condusă de Vlad. Pentru aceeaşi perioadă, istoricii vor avea în atenţie şi **Geografia** lui Moise Corenaţ'i, care vorbeşte despre **ţara necunoscută Balak**; documente bizantine, poate şi veneţiene etc., pe care viitorul, poate apropiat, le va scoate la iveală.

Codex Rohonczi este, înainte de toate, o nouă şi hotărâtoare dovadă a continuităţii românilor în Dacia. Dar şi o dovadă a dragostei de ţară şi de neam.

Primită cu mult interes, dar şi cu justificate rezerve, această carte se va impune ca o importantă sursă de informaţii istorice.

ION POPESCU-SIRETEANU

Descifrarea şi publicarea acestui *Codex* aduc în faţa specialiştilor fapte necunoscute din istoria noastră din a doua jumătate a sec. al XI-lea şi începutul sec. al XII-lea. Ţara se numea *Dacia,* iar hotarele ei de la vest la est erau între Tisa, Marea Neagră şi Nistru, iar din sud la nord între Dunăre şi izvoarele Nistrului. Nu ştim graniţa de nord-vest, dar este de admis că acoperea întreg Maramureşul istoric.

Mariana Şenilă-Vasiliu

Semnat *Fabergé*

Nimic nu demonstrează mai bine adevărul spusei cum că omul e sub vremi decât povestea familiei Fabergé.

În una din şederile mele la Paris, în 1994 sau '95, umblând hai-hui pe străzile capitalei franceze, întâmplarea a făcut să dau peste sediul celebrei firme de bijutieri ruşi Fabergé. Cu ani în urmă publicasem un articol despre piesele cu subiect animalier create de neîntrecuţii orfevrii ai casei Fabergé într-un almanah de vânătoare, aşa încât cunoşteam şi celebritatea firmei şi minunatele bijuterii-obiect create de ea. Singurul lucru de care n-aveam habar era ce se întâmplase cu membrii familiei ce fuseseră nevoiţi să părăsească Rusia după instalarea guvernului bolşevic.

Curioasă din fire şi lipsită de inhibiţii, am sunat la uşă. Ţinuta mea turistică, în niciun fel asemănătoare cu a unui potenţial client, a făcut să mi se deschidă cu oarecare întârziere. Am fost poftită înăuntru şi cu acea politeţe franţuzească, afectată şi rece, pe care filosoful Alain o etichetase drept "vidul politeţii", am fost întrebată ce doresc. "Nimic", am răspuns. "Aş vrea doar să ştiu ce s-a întâmplat cu Peter Carl Fabergé şi familia sa după 1918 şi dacă mai trăieşte cineva?" De la interlocutoarea mea, care în timp ce vorbea mă studia din cap până în picioare, am aflat că întreaga familie s-a refugiat după Revoluţia din Octombrie, mai întâi în Germania, iar mai apoi în Elveţia şi că în ţara cantoanelor mai trăieşte doar Tatiana Fabergé, fiica vestitului bijutier, în vârstă de 94 de ani. "Dumneavoastră, am fost întrebată, din ce ţară veniţi?" Când i-am spus că vin din România, interlocutoarea mea întâi s-a mirat: "România"? – după care mi-a spus: "Ştiţi, la ora actuală, firma noastră este condusă de o compatrioată de-a dumneavoastră, d-na Lahovary". Din care ramură a Lahovăreştilor n-am mai întrebat-o, că doar nu era să fac precum moroşanul care întâlnind un negru îl ia la întrebări din ce ţară vine, din care sat şi mai ales al cui e. La fel de artificial-politicos, am fost invitată să văd noile creaţii Fabergé, de astă dată lucrate nu în Rusia, ci în Germania. Am dat ocol vitrinelor, am mulţumit pentru informaţiile primite, după care am părăsit luxosul sediu al firmei, coborând în stradă unde mă simţeam mai la largul meu.

Luther, reforma şi hughenoţii

Nimic nu demonstrează mai bine adevărul spusei cum că omul e sub vremi decât povestea familiei Fabergé. Pentru a înţelege acest lucru e nevoie să se facă însă o cât de scurtă incursiune în istoria Europei de vest de acum patru secole, în mod special a celor petrecute în Germania şi apoi în Franţa.

Când la 31 octombrie 1517, Martin Luther ţintuia în cuie în portalul catedralei din Wurtenberg cele 95 de teze împotriva vânzării indulgenţelor de către Vatican, nu cred că era pe deplin conştient de urmările atitudinii sale antipapale. Nu s-a mulţumit să aştepte o rezolvare de la Cel-de-Sus, doi ani mai târziu a împins îndrăzneala mai departe contestând chiar infaibilitatea papei şi a conciliilor ecumenice. Vehement admonestat, ameninţat cu excomunicarea, în semn de protest, Luther a dat foc Bulei papale, drept care a fost excomunicat. În aprilie 1521, chemat să-şi retracteze scrisele, el s-a încăpăţânat mai rău decât oricând refuzând să se dezică de ele. Nici dieta de la Worms, nici războiul ţărănesc pe care, în fapt, l-a aţâţat, nici Liga de la Regensburg creată anume pentru a se împotrivi Reformei religioase, nici respingerea la Augsburg a noii doctrine religioase întocmită de prietenul şi susţinătorul său, Philipp Melanchton (vezi portretul acestuia pictat de Durer), nimic n-a putut să-l îngenuncheze pe Luther sau să înăbuşe Reforma. Mişcarea protestantă s-a întins cu repeziciunea unui foc alimentat de vânt dincolo de hotarele Germaniei, în ţările scandinave, în Elveţia unde a fost susţinută de Calvin, şi în Franţa unde s-a transformat în războiul civil dintre catolici şi hughenoţi. (Termenul de hugenot a fost împrumutat de la confederaţii calvinişti de la Geneva răzvrătiţi împotriva ducelui de Savoie, *Eidgenossen,* pronunţat de elveţieni yg(e)no ct, care în franceză a devenit hughenot).

De origine străină, la curte i se spunea "italianca", rămasă fără apărare după moartea soţului său Henri II, Catherine de Medicis a făcut o adevărată echilibristică politică pentru a se menţine pe tronul Franţei până la urcarea în scaun a fiului său Charles al IX-lea. Prinsă între cele două tabere, cea catolică în fruntea căreia se afla ducele de Guise, şi cea hughenotă condusă de amiralul de Coligny, regina a încercat la început politica toleranţei, drept care în 1562 a dat Edictul de la Saint-Germaine-en-Leye prin care li se asigura hughenoţilor libertatea cultului, însă în afara zidurilor Parisului şi a marilor oraşe. Dar, tot ea, sub presiunea Ligii catolice l-a împins zece ani mai târziu, în 1572, pe Charles al IX-lea să semneze ordinul de masacrare al hughenoţilor. În noaptea de 23 spre 24 august a aceluiaşi an, cunoscută sub numele de Noaptea Sf. Bartolomeu, clopotele bisericii Saint-Germain - l'Auxerois au dat semnalul începerii măcelului. Au fost ucişi atunci numai la Paris 3.000 de hughenoţi în frunte cu amiralul Coligny, însă măcelul s-a extins în întreaga Franţă, unde a durat până în luna octombrie. Povestea convertirii lui Henri al IV-lea la catolicism peste Noaptea Sf. Bartolomeu, pentru a-şi salva viaţa, iar mai apoi din raţiuni politice - "Parisul merită o liturghie" - este arhicunoscută. Ceea ce a fost important în domnia Regelui Galant a fost Edictul de la Nantes prin care li se asigura hughenoţilor libertatea cultului şi li se garantau drepturile civile. Din păcate, pentru aceştia, la mai puţin de o sută de ani, în 1685, Edictul de la Nantes a fost revocat, drept care hughenoţi au pierdut toate drepturile de care se bucuraseră până atunci. Au reînceput masacrele, oamenii au fost închişi sau obligaţi să se convertească la catolicism, iar cine încerca să părăsească ţara şi să emigreze, dacă era prins, era condamnat la galere. Cu toate riscurile, din cei **1.250.000 de hughenoţi**, 200.000 au reuşit să fugă peste hotare şi să se stabilească în ţările scandinave. Famila Fabergé a emigrat în îndepărtata Estonie. Franţa, mereu gata să se dea exemplu de libertate, egalitate şi fraternitate, s-a dovedit, istoric vorbind, mai represivă decât alte ţări atât în conflictul religios, cât mai ales în timpul Revoluţiei din 1789, când ghilotina se ascuţea de la sine rezetând zilnic sute de capete ale cetăţenilor săi, năclăind cu sângele lor Place de Greve. Cimitirele pariziene şi gropile comune de atunci povestesc o altă istorie decât cea oficială...

Saga de familie

Prin ce avataruri a trecut familia hughenotă Fabergé până să se stabilească, în 1842, la Sankt-Petersburg nu se ştie, se ştie doar că anterior acestei date trăiseră în Estonia unde, probabil, lucraseră tot ca bijutieri şi căpătaseră oarecare cheag. Altminteri nu se explică de ce Gustav Fabergé (1814-1895), abia sosit în vechea capitală rusă, şi-a deschis o firmă pe unul dintre principalele bulevarde, pe Bolşoia Morskaia. Apreciată de la bun început pentru frumuseţea bijuteriilor lucrate în atelierele firmei, în doar opt decenii Casa Fabergé avea să devină cea mai celebră casă de bijutieri din întreaga lume. Spui Fabergé, spui lux şi fantezie, spui orfevrărie de cea mai înaltă calitate, spui faimă.

Bijuteriile lucrare de Casa Fabergé la început se înscriau pe linia tradiţională: diademe, coroane, sceptre, globuri de consacrare şi decoraţii pentru casele regale europene şi pentru casa imperială rusă; cercei, inele, brăţări, broşe şi fel de fel de alte fleacuri scumpe, pentru aristocraţia rusă, dar şi străină. Meşteşugul desăvârşit şi arta cu care acestea erau lucrate au adus venituri substanţiale şi succes firmei, însă cel care a dus-o pe nebănuite culmi şi faimă prin reformarea modului în care a fost gândită arta orfevrăriei a fost Peter Carl Fabergé (1846-1920), fiul lui Gustav, căruia i-a fost încredinţată conducerea firmei la numai 24 de ani. Absolvent al unuia dintre cele mai bune licee din Sankt-Petersburg, instruit în orfevrărie în Germania, la Dresda şi Frankfurt-am-Main (l-a avut ca maestru pe unul din bijutierii vestiţi, Friedmann), apoi în Italia unde a desprins arta bijuteriilor propriu-zise, voiajat prin Europa de Vest, Franţa, Anglia, în 1870, când a preluat frâiele firmei a venit cu idei şi soluţii complet noi. Repetatele medalieri cu aur (Moscova, în 1882; Nurenberg, în 1885; Copenhaga, în 1888, Nijini Novgorod, cu ocazia încoronării ţarului Nicolae al II-lea, în 1894; Stockholm, în 1897; în 1900, la Paris, Peter Carl Fabergé a fost decorat cu Legiunea de onoare) au dust faima bijuteriilor Fabergé în întreaga lume. Impresionată de deosbita calitate a pieselor de orfevrărie ale celebrei case ruse, conducerea Muzeului Naţional Suedez s-a grăbit să achiziţioneze o serie de bijuterii şi obiecte executate de aceasta, asta în timp ce guvernul bolşevic s-a pripit vânzând aiurea bunurile confiscate ale Casei Fabergé, gest pe care astăzi, când orice piesă Fabergé atinge preţuri exorbitante (ultimul ou descoperit recent din pură întâmplare şi achiziţinat la ridicola sumă de 14.000 de dolari, este evaluat la 24 de milioane de dolari preţ de pornire la licitaţie!), probabil că ruşii îl regretă amarnic. Ascensiunea fulminantă a Casei Fabergé o lăsase fără concurenţă şi părea de neoprit. A venit întâi Primul Război Mondial care l-a forţat pe Peter Carl să-şi închidă una după alta sucursalele de la Londra, Kiev şi Moscova. Peste năpasta războiului s-a suprapus şi "Marea" Revoluţie din Octombrie, când bolşevicii i-au confiscat bunurile câştigate printr-o muncă onestă şi o artă neasemuită. Ca să-şi salveze viaţa, familia Fabergé a fost nevoită, după trecerea a 233 de ani, să ia din nou calea bejeniei, de astă dată în sens invers, stabilindu-se la început în Germania, la Wiesbaden, iar după alţi doi ani la Lausane, în Elveţia, unde Peter Carl a şi închis ochii de inimă rea. După ce şi-a dedicat întreaga existenţă acestei arte spectaculoase în care a pus inteligenţă, talent, măiestrie, inimă şi fantezie, după ce a atins culmile şi a obţinut recunoaşterea universală pentru calităţile ieşite din comun şi pentru perfecţiunea creaţiilor, să ţi se ia totul şi să fi nevoit să fugi pentru a-ţi salva viaţa, iată ceva nu greu, ci imposibil de suportat.

Peter Carl înnoitorul

Incontestabil, succesul Casei Fabergé s-a datorat în primul rând lui Peter Carl care a revoluţionat totul, însă nu trebuie ignorat nici aportul lui Agathon, fratele său mai mic, bijutier la Dresda, şi nici al fiului său Eugene. Mezinul, Alexandru, binecuvântat şi el cu talent şi har, era speranţa întru continuitate a renumelui Fabergé. Când, în 1916, a plecat la Paris pentru a învăţa arta emailului de la cel mai bun din toţi bijutierii francezi, Goyon, la auzul cererii, maestrul i-a replicat uluit: *"Sunteţi nebun? La Paris, suntem absolut incapabili să facem ceea ce voi realizaţi atât de uşor la Sankt-Petersburg".* Neobişnuitul compliment al maestrului francez în arta

emailului însemna recunoaşterea supremă a calităţii lucrărilor de bijuterie şi orfevrărie ieşite din atelierele Fabergé.

Când a pornit pe noul drum, Peter Carl şi-a asigurat angajarea celor mai buni artizani în acest domeniu, fie ruşi, fie scandinavi. Dintre ruşi, cel mai strălucit a fost un ţăran autodidact, însă sprinten la minte şi plin de talent, Mihail Perkin, iar din rândul bijutierilor scandinavi s-a remarcat August Holstrom Henrik Wigstrom şi Bigstroem. Însă, indiferent cât de străluciţi bijutieri ar fi fost aceştia, totul depindea de colectivul de 500 de angajaţi, specializaţi fiecare în câte un domeniu, care trudeau în atelierele firmei.

Peter Carl, bijutier el însuşi, a înţeles că era nevoie să se iasă din rutina tradiţională cu noi tipuri de obiecte de orfevrărie şi că pentru a realiza ceva, era necesară diversificarea atât a acestora, cât şi a materialelor în care se lucra. În fond, frumuseţea unei bijuterii nu stă în cantitatea de aur sau platină conţinută, ci în lucrătura ei, nu doar în pietre preţioase, ci în îmbinări neobişnuite de materiale până la el desconsiderate ca vulgare şi ieftine, dar care montat, cu măiestrie creau un spectacol ieşit din comun. Tehnica cloisoné-ului, a emailurilor, până la Peter Carl dispreţuită, ocupă în bijuteriile Fabergé un loc de frunte, aducând acestora frumuseţi nebănuite. Dar locul cel mai important în arta bijuteriilor şi orfevrăriei Fabergé l-au ocupat pietrele semipreţioase care aduceau un plus de culoare în locul strălucirii suratelor preţioase, nici acestea însă neglijate. Pentru procurarea lor, firma făcea comenzi speciale în Ural, Siberia, Caucaz, India, China şi Siam.

În ce priveşte diversificarea tipurilor de piese, Peter Carl a trecut de la ceea ce în mod comun se înţelege prin bijuterii, la orfevrărie, executând obiecte în ton cu moda zilei: pentru bărbaţi, servicii complete de birou, tabachere, ceasuri de birou şi altele asemenea; iar pentru femei, truse de broderie, catarame, coperte pentru carnetele de bal, rame de fotografii, lornioane şi binocluri de teatru, servicii de ceai, bomboniere şi mai ales neobişnuitele buchete de flori din aur, email, perle, semănate cu diamante sau rubine prinse în minuscule vaze sau pahare din cristal de rocă.

A venit apoi rândul figurilor animaliere miniaturizate - piesele Fabergé au această caracteristică -, sau umane executate prin asamblări de materiale eteroclite în care materialele de bază erau pietrele semipreţioase cărora, după nevoie li se adăugau aurul, platina, rubinele ori diamantele. Măiestria îmbinării acestora dă uneori impresia că figurile ar fi pictate. Un astfel de exemplar este portretul în picioare al cântăreţei ţigănci Vera Panina, famioasă prin calităţile sale vocale, care s-a sinucis din dragoste neîmpărtăşită pentru un ofiţer din corpul de gardă al ţarului. Totul în această piesă pare pictat, mai cu seamă imensul şal rusesc în care este învelită, atunci când în realitate el este doar o bucată de jasp pestriţ, iar restul, o uluitoare îmbinare de materiale eteroclite - nefrit, obsidian, cuarţ, aur, diamante, purpurin şi argint. Nu este singura statuetă realizată în acest fel de bijutierii Fabergé, însă incontestabil e cea mai spectaculoasă.

Impresionat de frumuseţea şi ineditul micilor statuete animale ieşite din mâinile artizanilor Casei Fabergé, regele Edward al VII-lea al Marii Britanii a făcut comanda de a se executa miniatural statuetele tuturor animalelor de la ferma sa din Sandrigham. Onorată în 1907, lucrarea nu a surprins doar forma animalelor, ci şi personalitatea acestora. De specificat că minusculele piese nu depăşesc înălţimea de 5 cm. Casele regale, stârnite de faima bijuteriilor şi obiectelor semnate Fabergé, au început să-l încarce cu comenzi fel de fel pe Peter Carl. Pentru casa regală daneză a fost realizat, tot miniatural Ordinul Elefantului, pe care Maria Feodorovna, soaţa ţarului Alexandru al III-lea l-a oferit drept cadou de nuntă prinţesei Victoria Alberta. Cu ocazia vizitei ţarului Nicolae al II-lea şi a familiei sale în România, acesta i-a făcut cadou reginei Maria o ramă ieşită din atelierele Fabergé. Lordul cancelar Howe i-a dăruit la rândul său reginei Alexandra, în 1909, cu ocazia zilei de naştere o piesă surpriză, un rinocer de argint mat prevăzut cu un mecanism care punea statueta în mişcare. Între casele regale europene, darurile făcute proveneau din atelierele lui Peter Carl Fabergé, lucru consemnat şi de regina Maria în jurnalul său.

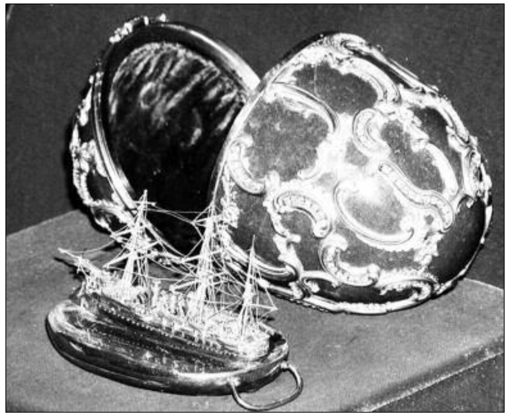
Ouă de Paşte pentru casa imperială rusă

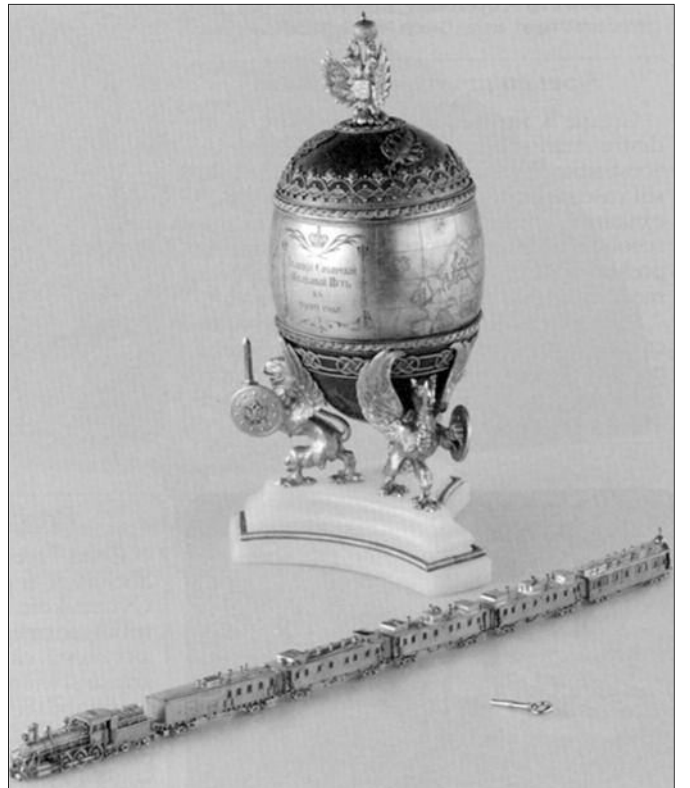
Cu toate realizările spectaculoase, faima Casei Fabergé a fost consolidată definitiv de ouăle pascale executate în atelierele sale pentru ţarii ruşi între 1884 şi 1916. Ideea a pornit de la dorinţa lui Alexandru al III-lea de a-i oferi un cadou mai special soţiei sale, ţarina Alexandra Feodorovna, cu ocazia Paştelor. Primul din seria de, după unii, 42 de ouă, după alţii 56, era în realitate o casetă cu această formă relativ simplă. Autorul ei a fost Mihail Perkin, autorul celor mai multe şi din ce în ce mai complexe şi complicate ouă pascale, pe bună dreptate numite "ouă surpriză" din cauza miniaturalelor obiecte pe care le închidea în interior.

Cum, în general, îmi propun să scriu în cea mai mare parte despre lucruri văzute, respect regula, comentând doar acele piese de orfevrărie cu a căror splendoare m-am desfătat în timpul excursiei făcute prin Uniunea Artiştilor Plastici în URSS în 1973. Dată fiind scurtimea şi aproximaţia memoriei, pentru reactualizarea unor amănunte care cu timpul s-au estompat, am apelat la reproducerile fotografice ale acestora. Ce mi se pare însă astăzi ciudat, e faptul că niciunul din ouăle Fabergé nu le-am văzut în tezaurul Ermitajului, acolo unde le-ar fi fost locul, ci în Muzeul Armurilor de la Kremlin. De asemenea, este şocant numărul redus de piese Fabergé păstrat în muzeele ruseşti atunci când se cunoaşte uriaşa cantitate de bijuterii şi obiecte de orfevrărie produsă în atelierele firmei. În ce priveşte numărul ouălor de Paşte, nici până la această dată nu este ştiut numărul lor exact, din când în când se mai descoperă câte un ou pascal te miri unde, aşa cum s-a întâmplat recent în SUA. Se ştie un singur lucru, că în goana după valută, guvernul sovietic a vândut cea mai mare parte a pieselor Fabergé, tot aşa cum a vândut, în vederea realizării planului de electrificare GOELRO, 21 din preţioasele tablouri din colecţia Ermitajului, intrate ulterior în colecţia Mellon, iar de la el, prin donaţie, în National Galery din Washington.

În Muzeul Armurilor de la Kremlin se păstrează patru ouă Fabergé şi fiecare din ele are numele legat de un eveniment istoric. Cel din 1891 poartă numele de "Memoria Azovului". Surpriza din interiorul său este reprezentarea miniaturală a crucişătorului *Azov*. Denumirea lui face trimitere la cucerirea cetăţii în cauză de către Petru cel Mare de sub stăpânirea turcească din 1696. Oul, lucrat într-o variantă de calcedonie numită heliotrop prins într-o reţea decorativă clasică din aur, la deşurubare scoate la iveală minunata lucrătură din aur şi platină a impecabilei machete a vasului de luptă "Azov". Oul plascal intitulat "Trenul transsiberian" a fost ocazionat de inaugurarea în 1900 a trenului ce lega capitala rusă, traversând nesfârşitele întinderi siberiene, cu Extremul Orient rus. Executat în argint, aur şi platină în care au fost încastrate rubine şi diamante, el reprezintă în exterior harta cu traseul trenului, iar în interior, macheta superminiaturizată a trenului cu cinci vagoane în frunte cu locomotiva ale cărei faruri sunt din rubine. Învârtirea unei cheiţe îl punea în mişcare. În cazul său, ca şi în altele asemenea, estetica se îmbină cu perfecţiunea artizanală şi performanţa tehnică. Iar de se ţine cont că ouăle pascale au dimensiunile unui ou obişnuit, toate acestea iau aspectul unui adevărat miracol. De adăugat că ferestrele Transsiberianului erau executate în cristal şi rocă şi că autorul avusese grijă să mobileze interiorul vagoanelor, dar să le şi inscripţioneze cu "fumători", "nefumători", "doar pentru doamne" etc.

Două ouă Fabergé au fost realizate în 1903. Primul, dedicat aniversării a două sute de ani de la fondarea Sankt-Petersburgului de către Petru cel Mare, care poartă chiar numele ţarului, a fost executat de inegalabilul Mihail Perkin. Performanţa artistico-artizanală a acestui ou constă în miniaturizarea Palatului de Iarnă în faţa căruia este înfăţişat însuşi ţarul Petru cel Mare, întemeietorul oraşului de pe Neva. Din păcate, intrat într-o colecţie străină (Forbes?), cunosc această piesă doar din reproducere. Cel de-al doilea ouă de Paşte, păstrat în colecţia Muzeului Armurilor de astă dată, poartă denumirea de "Kremlinul Moscovei" (în rusă *kremli* = cetate, fortăreaţă; asemenea cuvântului grec *acropolis*, el nu este nume propriu, ci comun). Prins între patru turnuri ale vechii fortăreţe, Kremlinul moscovit, oul cu cupola aurită înfăţişează Catedrala Înălţării, lăcaşul de încoronare şi astrucare al ţarilor ruşi. Bijutierii s-au întrecut pe ei înşişi, redând până şi vechile fresce din secolul XV-XVI din interiorul catedralei ce pot fi văzute prin ferestrele minuscule din cristal de rocă tăiate în ouă. Un mecanism muzical pus în mişcare de o cheiţă interpretează două piese concepute anume pentru sărbătorile de Paşte. Cine este autorul acestei minunăţii nu ştiu, însă în mod cert la executarea oului n-a lucrat o singură persoană, angajaţii atelierelor Fabergé fiind fiecare specializat într-un anume fel şi material de lucru. Din păcate, cel de-al patrulea ou din Muzeul Armurilor de la Kremlin, în formă de ceas, opera aceluiaşi talentat bijutier care a fost Mihail Perkin, la data vizitei mele nu era expus.

Oul plascal intitulat "Trenul transsiberian" a fost ocazionat de inaugurarea în 1900 a trenului ce lega capitala rusă, traversând nesfârşitele întinderi siberiene, cu Extremul Orient rus. Executat în argint, aur şi platină în care au fost încastrate rubine şi diamante...

Ouăle Fabergé aveau forme dintre cele mai diferite, fiecare fiind un unicat. Un exemplar aparte este un ou datând din 1901, aflat astăzi în colecţia regală britanică, este un coş plin cu flori de toate felurile şi culorile. Un altul, lucrat de Henrik Wigstrom în 1910, aflat în aceeaşi colecţie, mai simplu, este sprijinit pe un eşafodaj suport în formă de coloane. Oul din 1911 are forma unui copăcel în frunzişul căruia şi-a făcut cuib o păsăruică - la apăsarea unui buton un căpăcel de frunziş se ridică lăsând vederii oul. Şi aşa mai departe.

Romanii ne-au lăsat multe zise memorabile, printre care şi acel *"Ars longa, vita brevis"*. Dacă nimeni n-a descoperit încă nemurirea, în schimb acolo unde pieritoarea carne, dându-şi obolul pământului, a lăsat în urma ei o operă de artă, aceasta îi supravieţuiete sute şi chiar mii de ani. Este şi cazul minunatelor piese semnate Fabergé, care la aproape o sută de ani de la dispariţia creatorului lor, Peter Carl, în loc să intre în uitare, devin din contra din ce în ce mai râvnite, mai disputate şi mai faimoase. Dându-se la o parte, Timpul le deschide creaţiilor Fabergé calea Eternităţii.

Ştiri de la Centrul Cultural Piteşti

Centrul Cultural Piteşti a demarat un nou proiect, sub genericul „Recenzii”, având-o invitată permanentă pe poeta Denisa Popescu Martin. Conceput în ideea de a promova autorii contemporani şi creaţiile lor, proiectul are drept public ţintă cititorii interesaţi de scriitori, care dau trendul în literatura actuală. Pentru prima ediţie a proiectului, poeta Denisa Popescu Martin a pregătit un medalion literar dedicat romancierului rus, Andrei Makine. Prelegerea a captivat auditoriul format din elevi şi cadre didactice de la Colegiul Naţional Zinca Golescu şi Colegiul Tehnic Armand Călinescu.

Centrul Cultural Piteşti şi Liga Scriitorilor din România şi de Expresie Română de Pretutindeni, Filiala Argeş au organizat o nouă ediţie a Şezătorii Literare „Carpatica”. În cadrul reuniunii a avut loc lansarea noului număr al revistei ligii, publicaţie care poartă titlul „Carpatica” şi care apare sub egida Centrului Cultural Piteşti.

Manifestarea a continuat cu o lectură publică, susţinută de membrii Ligii Scriitorilor din România şi de Expresie Română de Pretutindeni, Filiala Argeş. Profesorul-poet Constantin Vărăşcanu, scriitorul Ioan Dincă, epigramistul Nic Petrescu, medicul-poet Adrian Mitroi, scriitorul Constantin Păun şi poeta debutantă Bogdana Simionescu au delectat publicul cu versuri, vorbe de duh şi proze scurte din creaţiile lor.

Centrul Cultural Piteşti a organizat festivitatea de premiere a câştigătorilor Concursului Naţional de Poezie de Dragoste „Leoaică tânără, iubirea”. Competiţia, ajunsă

la a-14-a ediţie se adresează tinerilor poeţi, cu vârsta sub 35 de ani, care nu au mai publicat vreo carte. Juriul format din directorul revistei „Cafeneaua Literară”, poetul Virgil Diaconu, poeta Liliana Rus şi criticul literar Marian Barbu i-a desemnat pe câştigători, dintre cei 36 de concurenţi înscrişi.

Prin urmare, menţiune specială a primit elevul Mircea Andrei Florea, din Bucureşti. Tot menţiune a primit eleva Ana Maria Gâbu, din Dorohoi.

Premiul trei i-a revenit elevei Andreea Voicu, din Moreni.

Premiul doi i-a fost decernat studentei Alexandra Negru, din Suceava.

Premiul întâi a fost câştigat de studentul Alexandru Dumitru Gheras, din Chişinău, Republica Moldova. Festivitatea de premiere a mai cuprins o lectură publică, susţinută de câştigători, din creaţiile prezentate în concurs.

Centrul Cultural Piteşti, prin Clubul de Istorie „Armand Călinescu”, Asociaţia „Solidaritatea Umană 2011” şi Societatea Culturală Basarabeană au organizat simpozionul cu tema „96 de ani de la Unirea Basarabiei cu România”. La eveniment au participat istorici, pasionaţi de istorie, studenţi din Republica Moldova, elevi şi cadre didactice de la Colegiul Naţional Zinca Golescu şi Liceul Tehnologic ASTRA.

„Chiar dacă trăim vremuri tulburi, noi rămânem uniţi sufleteşte cu România”, a fost mesajul studentei Oxana Buga din Basarabia.

„Doar mama”, s-a numit spectacolul organizat de Şcoala Gimnazială „Ion Minulescu” din Piteşti şi de Şcoala „Marin Branişte” din Suseni, la Centrul Cultural Piteşti. Manifestarea, dedicată Zilei Internaţionale a Femeii a cuprins recitaluri de poezie, muzică populară, uşoară şi dans modern, susţinute de elevi talentaţi de la instituţiile de învăţământ. Preţ de două ceasuri, micii artişti au încântat cu prestaţia lor, publicul format din cadre didactice, părinţi şi bunici.

Centrul Cultural Piteşti şi Trupa de Teatru „Robertto” au organizat spectacolul literar-muzical-coregrafic, sub genericul „Chemarea scenei”, prilejuit de împlinirea a 5 ani de la înfiinţarea trupei, sub îndrumarea artistului Robert Chelmuş. Manifestarea a fost susţinută de copiii care urmează cursul de actorie, desfăşurat de Robert Chelmuş la Centrul Cultural Piteşti, copii care au devenit membri ai Trupei „Robertto”. Motivaţi de rezultatele obţinute la diferite concursuri de gen, micii artişti şi-au propus să urmeze chemarea scenei, fapt demonstrat şi de prestaţia lor la evenimentul aniversar.

Centrul Cultural Piteşti şi Uniunea Scriitorilor din România Filiala Piteşti au organizat un dublu eveniment editorial. Preşedintele USR Piteşti, prof. univ. dr. Nicolae Oprea şi-a lansat cartea de critică literară, cu titlul „Cronicar întârziat – între generaţii”, iar scriitorul Dumitru Ungureanu şi-a lansat lucrarea de publicistică „Alambicotheca”, volumul 2. La manifestare au participat literaţi de marcă, din judeţele Argeş şi Dâmboviţa.

Centrul Cultural Piteşti şi Inspectoratul Şcolar Judeţean Argeş au organizat o nouă ediţie a proiectului, sub genericul „Printre cărţile oamenilor de cultură argeşeni”, având-o invitată pe profesoara şi poeta Maria Chirtoacă.

Manifestarea a cuprins o lectură publică din creaţia autoarei, susţinută de eleve de la Colegiul Tehnic Dimitrie Dima, Colegiul Economic Maria Teiuleanu, Liceul Teoretic Ion Barbu şi Colegiul Naţional I.C.Brătianu.

Maria Chirtoacă, originară din Câmpulung Muscel este absolventă a Liceului Teoretic nr.2 din localitate şi absolventă a Facultăţii de Limbi Străine din cadrul

Universităţii Bucureşti. A predat la Şcoala generală nr.6 din Câmpulung, la Liceul de Atletism şi la Colegiul Dinicu Golescu, tot din Câmpulung. A debutat editorial în anul 1985, cu volumul de poezii pentru copii, intitulat „O ciupercă, două ciuperci”, publicând până în prezent 20 de cărţi: 19 volume de versuri pentru copii şi maturi, şi o carte de povestiri, intitulată „Musafirii de la miezul nopţii”. În prezent, lucrează la trei cărţi monografice - despre judeţul Muscel, municipiul Piteşti şi despre Curtea de Argeş.

Centrul Cultural Piteşti a organizat lansarea cărţii cu titlul „Deceniul lui Fangio”, de scriitorul, redactorul-şef al revistei „Carpatica”, inginerul Nicolae Cosmescu. Originar din Piteşti, autorul este absolvent al Institutului Politehnic Bucureşti – Secţia Autovehicule Rutiere, iar chemarea condeiului şi pasiunea pentru automobilism l-au determinat să scrie de-a lungul timpului, o serie de cărţi despre sportul auto:”Formula 1 în era Scumacher”, publicată în anul 2002, „Formula 1 – Scena şi culisele Marilor Premii”, în anul 2005, „250 de curse alături de Michael Schumacher, în anul 2007, „Cu acceleraţia la planşeu”, în anul 2008 şi „Destine de campioni”, în anul 2012.

La evenimentul prilejuit de noua apariţie editorială, au participat colegi de breaslă şi pasionaţi de automobilism, care au beneficiat de surprize plăcute din partea lui Nicolae Cosmescu: proiecţia unui material documentar despre istoria sportului auto, precum şi noua sa carte, „Deceniul lui Fangio”, împreună cu dedicaţia autorului.

Centrul Cultural Piteşti a organizat o nouă ediţie a dezbaterii filosofico-literare lunare, sub genericul „Colocviile Argeşului”, iniţiată şi coordonată de scriitoarea Magda Grigore. Reuniunea a avut tema „Oameni şi caractere”, la care invitaţii Magdei au găsit răspunsuri, argumente şi exemple incitante şi relevante deopotrivă. Poeţii Nicolae Radu, Ilie Vodăian, Allora Albulescu Şerp, Ioana Negreanu şi cititoarea Daniela Matei, participanţi la discuţie au avut opinii divergente despre caracter, fapt care a animat şi mai mult întâlnirea culturală.

Centrul Cultural Piteşti a organizat la Casa Cărţii, expoziţia de pictură şi sculptură în piatră de râu, sub genericul „Tainele pietrei de râu”, realizată de artistul plastic amator, Costel Păun, din Roşiorii de Vede. Autorul expune pentru a doua oară la Piteşti, fiind interesat de modul în care oamenii de cultură argeşeni şi iubitorii de artă ai zonei îi receptează lucrările. La vernisaj au participat directorul Centrului

Judeţean pentru Conservarea şi Promovarea Culturii Tradiţionale Argeş, Sorin Mazilescu, poeta Denisa Popescu Martin, redactorul-şef al Revistei Argeş, scriitorul Dumitru Augustin Doman, directorul Revistei Cafeneaua Literară, poetul Virgil Diaconu, redactorul-şef al Revistei Carpatica, scriitorul Nicolae Cosmescu, artistul plastic Constantin Samoilă, elevi şi cadre didactice de la Liceul de Artă Dinu Lipatti, Colegiul Economic Maria Teiuleanu, oameni de cultură din judeţul Teleorman, prieteni ai autorului.

Centrul Cultural Piteşti şi Biserica Sfântul Gheorghe au organizat în Sala Ars Nova, o manifestare de o vibraţie spirituală aparte, sub semnul sărbătorii Bunei Vestiri. Profesoara Georgeta Sorescu a susţinut prelegerea cu tema „Iubirea de Dumnezeu şi iubirea de aproape”, folosind fascinante citate ale teologilor, filosofilor, gânditorilor din vechime şi din contemporaneitate. La întrunire au fost prezenţi preotul paroh Lucian Grigore şi enoriaşi ai lăcaşului de cult.

Manifestarea a mai cuprins un recital de muzică bisericească, susţinut de Grupul Vocal Psaltic „Ghelasie Basarabeanul”, coordonat de diaconul Robert Sorescu.

Centrul Cultural Piteşti, Inspectoratul Judeţean de Poliţie Argeş, Poliţia Locală Piteşti şi Instituţia Avocatul Poporului – Biroul Teritorial Piteşti au organizat simpozionul cu tema „Delincvenţa juvenilă şi comportamentul deviant”. La manifestarea, prilejuită de Ziua Poliţiei Naţionale au participat oameni ai legii, elevi şi cadre didactice de la Colegiul Tehnic Armand Călinescu şi Colegiul Economic Maria Teiuleanu. Reprezentanţii poliţiei au declarat că la nivelul municipiului Piteşti nu au înregistrat cazuri de infracţiuni în care sunt implicaţi elevi, dar le-au făcut o serie de recomandări celor de faţă:”Orice mesaj de ameninţare postat pe reţelele de socializare, ori trimis prin SMS, constituie infracţiune şi se pedepseşte conform legii. Tot infracţiune reprezintă însuşirea de bunuri găsite, sau furtul de bunuri, care aparţin părinţilor şi bunicilor”, a precizat agentul principal Liviu Păştin, de la Secţia 1 de Poliţie.

Centrul Cultural Piteşti şi Fundaţia Literară „Liviu Rebreanu” au organizat lansarea cărţii, cu titlul „Marxisme Egiptene”, de Octavian Brătan. Noua apariţie editorială face parte dintr-o serie de lucrări ale autorului, sub genericul „Ancoră în adevăr”. Volumul continuă studiile lui Octavian Brătan, despre apariţia civilizaţiei şi evoluţia omenirii, în care autorul lansează teza, potrivit căreia, „Dacia este cultura dintâi a acestui Pământ”. Originar din oraşul Băileşti, judeţul Dolj, Octavian Brătan este absolvent al Institutului Politehnic Iaşi, Facultatea de Construcţii şi are pasiunea scrisului de peste 20 de ani. A debutat editorial în anul 1992, cu volumul de poezie intitulat „Noi”. Până acum, a publicat 10 cărţi de versuri, de proză şi studii.

Despre noua carte „Marxisme Egiptene” au luat cuvântul poeta Allora Albulescu Şerp, preşedintele Fundaţiei Literare Liviu Rebreanu, scriitorul Mihail Ghiţescu, preşedintele de onoare al fundaţiei şi autorul.

Centrul Cultural Piteşti a organizat o nouă ediţie a lecturii publice, sub genericul „Argeş şi Cafeneaua Literară”, coordonată de redactorul-şef al Revistei Argeş, scriitorul Dumitru Augustin Doman şi directorul Revistei Cafeneaua Literară, poetul Virgil Diaconu.

Şefii celor două publicaţii lunare, editate de Centrul Cultural Piteşti au prezentat cuprinsul numerelor pe martie ale revistelor Argeş şi Cafeneaua Literară. Poeţii Aurel Sibiceanu, Liliana Rus şi Lucreţia Picui, au citit atât din materialele pe care le semnează în cele două reviste, cât şi din cărţile publicate de-a lungul timpului. Publicul format din elevi şi cadre didactice de la Colegiul Economic Maria Teiuleanu a fost captivat de creaţiile şi vorbele pline de miez ale literaţilor argeşeni.

Ziua Unirii Basarabiei cu România a fost sărbătorită la Piteşti, printr-o suită de manifestări cultural-artistice de ţinută, organizate de Primăria Municipiului Piteşti, prin Centrul Cultural Piteşti, Fundaţia Culturală „Doina şi Ion Aldea Teodorovici” şi de Consiliul Judeţean Argeş. Evenimentul a debutat la Primărie, cu un simpozion tematic, susţinut de profesoara şi scriitoarea Viorica Moisuc, interpreta de muzică uşoară Angela Similea şi istoricul Florin Şandru.

La dezbatere au participat eleva Sabina Elena din Ardeal, cunoscută în toată ţara, prin actul de curaj de a purta bentiţa tricoloră, la şcoala din localitate, unde predomină populaţia de etnie maghiară, precum şi elevi talentaţi, care au câştigat premii importante la concursuri naţionale de muzică.

Gazde şi invitaţi s-au deplasat la Monumentele „Doina şi Ion Aldea Teodorovici” şi „Grigore Vieru”, pentru a depune coroane, jerbe şi flori în memoria regretaţilor militanţi pentru unire, din Basarabia.

„Consider că toată lumea trebuie să-şi afişeze însemnele naţionale cu mult curaj, fără ruşine, pentru că ne reprezintă şi trebuie să fim mândri de ele. Sunt onorată că mă aflu aici şi împreună, aşa cum ne-am adunat astăzi, dacă vom lupta fiecare cum putem, vom reuşi să ne atingem idealul, şi anume să reîntregim neamul românesc”, a declarat eleva Sabina Elena din Ardeal.

„Acum, mai mult ca oricând, trebuie să ne aducem aminte de înaintaşi, dar mai ales, să ne ferim de ceea ce vedem că se poate întâmpla la graniţa României. Vă mulţumesc tuturor pentru osteneala de a fi împreună cu gândul şi cu fapta, atât cât putem, să cinstim memoria înaintaşilor şi să dăm un semn prezentului şi mai ales viitorului”, a fost mesajul primarului municipiului Piteşti, Tudor Pendiuc.

Manifestările dedicate Zilei Unirii Basarabiei cu România s-au încheiat cu un spectacol desfăşurat în Piaţa Vasile Milea, susţinut de artişti locali şi din ţară, printre care s-au numărat Andrei Păunescu, Maria Gheorghiu, Tiberiu Hărăguş şi Grupul Folk P620. Prezentatorul Dorin Oancea a animat preţ de câteva ceasuri, publicul iubitor de muzică bună şi de... Basarabia.â

CARMEN ELENA DUMITRACHE

O revistă are, în mod logic, un program estetic propriu. În schimb tendința scriitorilor actuali – incitați de tehnica ultramodernă – este să trimită același text la cât mai multe publicații. Ceea ce nivelează peisajul revuistic până la omogenizarea totală. De aceea, îi anunțăm pe colaboratorii noștri că *Argeș* nu publică decât texte originale, care nu au apărut inițial în volume, reviste etc., iar textele nu le primește decât în format electronic, cu diacritice.

Număr ilustrat cu piese de orfevrărie FABERGÉ

actualitate

Revista **ARGEŞ** poate fi procurată şi prin comandă directă la sediu, cu plata ramburs, cheltuielile de expediţie fiind suportate de către expeditor. **IMPORTANT!** Vă puteţi abona pentru anul 2013, costul abonamentului fiind de 42 lei/an. Plata se face prin mandat poştal pe numele CRISTINA LINTESCU, Centrul Cultural Piteşti, Casa Cărţii, Piteşti, O.P. 1, cod 110013. Tel.: 0248/219976, 216348, fax: 210068. e-mail: revista_arges@yahoo.com. Revista de cultură *Argeş* poate fi procurată în Bucureşti de la librăria Muzeului Literaturii Române.

ARGEȘ
- **Revistă lunară de cultură**
- Apare sub egida **Consiliului Local**, a **Primăriei Piteşti** şi a **Uniunii Scriitorilor din România**
- Editată de **Centrul Cultural Piteşti**
- Membră **ARIEL**

Senior editor:
CALINIC, Arhiepiscop al Argeşului şi Muscelului
Redactor-şef: **DUMITRU AUGUSTIN DOMAN**
(augustindoman@yahoo.com, http://www.blogdoman.blogspot.com)
Consilieri editoriali:
NICOLAE OPREA, MARIN IONIŢĂ
Secretar de redacţie:
SIMONA FUSARU (s_fusaru@yahoo.com, http://www.fusaru.blogspot.com).
Redactori: **MARIANA ŞENILĂ-VASILIU, MIRCEA BÂRSILĂ, AUREL SIBICEANU**

Redacţia: Piteşti, Casa Cărţii, Centrul Cultural Piteşti;
http: www.centrul-cultural-pitesti.ro;
e-mail: revista_arges@yahoo.com
tel.: 0248/216348, 219976
fax: 210068
ISSN: 1221-2350
Tiparul executat la SC Argeşul liber SA
ARG PRESS

Mihai Barbu

O relatare obiectivă, din Săcel, despre

Omul care a descoperit Ţara Dinozaurilor Pitici (II)

– urmare din numărul trecut –

Multă vreme în curtea Castelului s-au ridicat nori groşi de fum în timp ce cărţile s-au transformat, discret, într-o cenuşă spulberată de vânt.

A fost baronul Franz Nopcsa nepotul haiducului Faţă Neagră?

Ladislau (Vasile) Nopcsa s-a născut în anul 1794 la Fărcădin şi a trăit 90 ani. A murit, în 1884, la Deva. A fost, din 1833 şi până la Revoluţia din 1848, Comite Suprem al Hunedoarei. Era prieten cu episcopul Andrei Şaguna şi, alături de Gheorghe Bariţ, a participat la Marea Adunare Naţională de la Blaj. Adunarea l-a ales în delegaţia care urma să ducă, în capitala Imperiului, revendicările ardelenilor. Revoltaţi, revoluţionarii unguri i-au devastat Castelul său de la Zam. Jokai Mor, faimosul romancier maghiar, a scris în anul 1860, un roman (controversat) intitulat "Sărmanii bogaţi" unde eroul principal era un personaj solar care se dedubla odată cu venirea nopţii. Ziua, eroul era un baron respectabil, bogat şi influent. Noaptea, acesta se transforma şeful unei bande de tâlhari care jefuiau la adăpostul întunericului. Haiducul îşi ascundea chipul după o mască neagră şi, din acest motiv, eroului i se spunea, pe bună dreptate, "Faţă Neagră". El jefuia nobilimea maghiară şi ataca transporturile de aur care plecau din Apuseni spre Viena. Ca un făcut, semnalmentele haiducului semănau leit cu cele ale baronului Ladislau Nopcsa. Ca să pună şi cireaşa pe tort, haiducul lui Jokai Mor se numea chiar Hatzegy, nume ce te trimitea direct la originea haţegană a eroului. În anul 1860, când a apărut romanul, Nopcsa avea 66 de ani. S-a mutat la Viena din cauza aversiunii aristocraţiei haţegane faţă de el, ca personaj nocturn.. Din acest motiv, l-a şi acţionat pe scriitor în judecată pentru calomnie. Şi în acea vreme justiţia se mişca greoi. Nu judeca nimic cu celeritate. Jokai Mor a declarat, în instanţă, "că orice asemănare cu persoane din realitate este, pur şi simplu, întâmplătoare". A fost prea târziu. Bătrânul Nopcsa a murit înainte de finalizarea procesului.

Cum a influenţat Karl May apariţia, la Sânpetru, a dinozaurilor pitici

Nepotul său, Franz, s-a dovedit un admirator fără rezerve a scriitorului Karl May, care l-au inspirat mult în alegerea căii de urmat în viaţă. A fost un călător neobosit prin Europa, Asia şi Africa dar şi un vânător neîntrecut de capre negre. ("Lunile iulie şi august ale anului 1906 le-am petrecut la Săcel şi la vânătoare de capre negre în Retezat. Niciodată nu am tras atât de bine ca atunci. Victor Fay, de la Nălaţ, şi ceilalţi erau palizi de invidie. Am împuşcat cu 11 gloanţe 7 capre negre, pe unele de la o distanţă de 300 de paşi.") Eroul lui Karl May, doctorul Morgenstern, omul de ştiinţă care căuta schelete preistorice în America de Sud, i s-a părut un exemplu demn de urmat. "Era în 1895 când sora mea, Ilona, a găsit oase de animale preistorice pe domeniile noastre din Transilvania, la Sânpetru. Am căutat înfrigurat locul de origine al acestor misterioase oase. La lumina zilei am localizat în curând mai multe fragmente - câteva vertebre şi un craniu intact, în apropierea locului unde rocile erau expuse". Elevul Franz Nopcsa a dus mica sa comoară la profesorii săi, Suess şi Fox, de la Colegiul Teresianum din Viena. Aceştia îl îndeamnă să facă o comunicare în care să anunţe marea lui descoperire. El descrie, cu acest prilej, o nouă specie de dinozauri pe care o numeşte "Limnosaurus Transilvanicus". De-a lungul vieţii, Nopcsa a mai descoperit şi clasificat încă nouă specii de dinozauri şi vertebrate reptiliene care au trăit, în cretacic, prin locurile de azi ale Ţării Haţegului. Ideea lui cu privire la dimensiunea pitică a acestor dinozauri "haţegani" e cunoscută în literatura de specialitate drept "Teoria nanismului insular". În acea perioadă foarte îndepărtată, susţine Nopcsa, Ţara Haţegului făcea parte dintr-o insulă pierdută în Oceanul Planetar, ruptă total de părţile continentale unde trăiau dinozaurii imenşi pe care, azi, îi cunoaşte toată lumea.

Două castele şi două destine

Ladislau (Vasile) Nopcsa a avut doi copii, cu două neveste. Cel de-al doilea fiu, Alexis (sau Elek), s-a căsătorit cu contesa Matilda Zelenski şi au avut trei copii: pe Franz, pe Elek şi pe Ilona. Primul copil, Franz, a devenit marele paleontolog de mai târziu. A moştenit de la tatăl său pasiunea pentru arheologie iar de la bunicul său marele său spirit de aventură. Un autor care a studiat temeinic arborele genealogic al familiei Nopcsa, d. Dacian Muntean, susţine că strămoşii baronului savant ar fi fost născuţi "din părinţi români curaţi". Cu timpul sentimentele româneşti ale familiei au devenit, însă, tot mai discrete. Castelul de la Fărcădin ce a aparţinut familiei Nopcsa a fost naţionalizat în anul 1921 dar statul l-a redat, 12 ani mai târziu, familiei Pallavicini (Ilona, sora savantului, s-a măritat cu Alfred Pallavicini şi a avut trei copii: pe Alfred, pe Carol şi pe Hubert. Se pare că cei trei, care au decedat înainte de intrarea în mileniul 3, nu au avut urmaşi.) Clădirea aparţine, azi, Academiei Române. Cu totul alta e situaţia Castelului de la Săcel. După preluarea puterii, comuniştii au defrişat toţi arborii care înconjurau domeniul, au asanat lacul, au aruncat nuferii pe apa Sâmbetii, au omorât lebedele şi păunii (ca reprezentanţi decadenţi ai vechiului regim) şi au ars întreaga bibliotecă a savantului. Se spune că, volumele, fiind legate în piele de vită, au ars greu. Multă vreme în curtea Castelului s-au ridicat nori groşi de fum în timp ce cărţile s-au transformat, discret, într-o cenuşă spulberată de vânt. După ce au scăpat (şi) de cărţi, fostul regim a transformat Castelul într-o şcoală specială pentru copiii defavorizaţi.

Ieşirea din scenă. Varianta vieneză

În 1933 baronul alege să pună capăt, în mod violent, depresiilor, atacurilor de panică şi a surescitării permanente. În ziua de 26 aprilie 1933, baronul îl împuşcă pe secretarul său particular, Baiazid Elmas Doda, un bărbat voinic în vârstă de 45 de ani. Pe Doda, baronul l-a cunoscut la Bucureşti, unde tânărul albanez musulman, de 19 ani, venise pentru a-şi găsi un trai mai bun. Franz Nopcsa avea, pe atunci, 29 de ani. "După moartea lui Louis Draskovic a fost singura persoană pe care am plăcut-o cu adevărat şi căreia i-am putut face confidenţe complete. Avea şi lipsurile lui dar părţile bune le compensau suficient". Ziarele vremii au consemnat, pe pagina întâi evenimentul. "Autopsia a arătat că secretarul are două plăgi împuşcate în acelaşi loc al capului, în zona temporară stângă, iar gloanţele au străpuns craniul dintr-o parte în alta, astfel încât proiectilele au rămas în pernă după ce au ieşit din craniu". După ce l-a împuşcat, în somn, pe iubitul său Baiazid, baronul s-a dus la masa de lucru şi a făcut acelaşi gest. Şi-a tras, cu sânge rece, un glonte direct în gură. O scrisoare adresată avocatului său lămureşte, pe deplin, situaţia. "Motivul sinuciderii mele este sistemul meu nervos care se află la capăt. Motivul pentru care l-am ucis pe bunul meu prieten şi secretar…a fost acela că nu am vrut să îl las în urmă bolnav, în mizerie şi sărăcie, pentru că ar fi suferit mult". Baronul a vrut să fie incinerat şi dorinţa i s-a îndeplinit.

În anul 1915, doctorul Nopcsa a descoperit o fosilă pe care a numit-o "Titanosaurus Dacus". După moartea sa, baronul von Hune a făcut demersurile necesare pentru a fi redenumită. Acum respectiva fosilă se numeşte "Magyarosaurus Dacus"

A doua ieşire din scenă. Varianta autohtonă (şi norvegiană)

Am fost, la începutul lunii martie a.c., împreună cu colega mea Maria Ursu de la KTV Petroşani, să văd ce s-a mai ales de Castel, după ce orfanii s-au risipit, de câţiva ani buni, în lumea largă. Alături de Castel, statul a construit o şcoală nouă, cu internat pentru băieţi şi fete. Aveau încălzire centrală şi, cu puţin timp în urmă, s-a finalizat şi ridicarea unui falnic grup social. Un localnic, d. Ghiţă Controloru, ne spune că acesta nici nu a mai apucat să fie folosit pentru că, între timp, s-a hotărât închiderea definitivă a şcolii. Asta s-a întâmplat după ce, în buna tradiţie românească, clădirea a fost "reabilitată". Adică s-au pus termopane, parchet iar imobilul s-a "anvelopat". ("Nu ştiu dacă aţi observat dar în România nu se mai construieşte nimic. Totul se reabilitează, pentru că e mult mai rentabil…", ne-a zis d. Controloru.) El locuieşte în blocul ridicat pe strada Principală din Săcel, un imobil care a fost destinat cadrelor didactice. Acum blocul e aproape pustiu. Castelul, în schimb, e în grija unei firme de pază. Pe toate geamurile sunt lipite afişe care ne atrag atenţia că totul e păzit de Elite Guard West. Atentul observator care e d.Controloru vede, în fiecare zi, cum tot Castelul e păzit, de fapt, de un cetăţean, ascuns într-o gheretă, şi de-un maidanez. Din când în când, o maşină a firmei mai dă câte un ocol Castelului şi se asigură că nu se întâmplă nimic. Castelul aparţine, acum, Consiliului Judeţean Hunedoara. Preşedintele Moloţ a declarat în decembrie, anul trecut, că aşteaptă nişte norvegieni care să salveze (sau să reabiliteze) ruina. Un consilier de la Cultură a declarat presei judeţene că cel mai bine ar fi ca acest Castel să se demoleze. "Ceea ce ne împiedică e faptul că unii l-au trecut pe Lista monumentelor istorice", zice specialistul nostru. (Aşa e. În L.M.I. el figurează la poziţia HD-II-M-B-03443901) Se pare că, aflându-se în această poziţie ingrată, Castelul mai greu de pus la pământ. Dar nu e imposibil. Pentru că ne aflăm şi trăim în Ţara Dinozaurilor Pitici. Boala de care au suferit aceştia a fost nanismul. În judeţul nostru de munte, se pare că nanismul se dovedeşte a fi o maladie foarte molipsitoare. Vom reveni.

non fiction